BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE
6
29 B
57

… Pinz l'Kardal …

e… de Rubeis

C…

642428

Digitized by Google

DESIDERII ERASMI

Roterodami

De Virtute Amplectenda Oratio.

De Præparatione ad Mortem.

De Morte Declamatio.

De Puero Ieſu Concio pronunciata in Schola Coletica, Londini olim inſtituta.

LUGDUNI BATAVORUM,
Ex Officina IOANNIS MAIRE.
cIↄ Iↄc xli.

DESIDERIUS ERASMUS Roterodamus,

ADOLPHO *principi Verienſi* S. P. D.

PReſſius intuenti mihi, non uſquequaque aſſentandi palpandique vitio receptum videri ſolet, Adolphe ſuaviſſime, ut antiquitus reges & imperatores panegyricis ſolenniter (& quidem in os) laudarentur: quin potius ſic exiſtimo, viros cordatos, rerumque naturæ atque humani ingenii egregie prudentes, cum ſpes non eſſet, leoninam illam regii pectoris generoſitatem, & aurium delicias, vel monentis auctoritatem, vel increpantis ſeveritatem aliquando paſſuras, publicæ utilitatis reſpectu vela vertiſſe, ac

via quidem occultiore, eodem tamen contendiſſe. Itaque ſub laudationis ſpecie ſimulachrū quoddam abſoluti principis eis velut in tabula depictum repræſentaſſe, ut ipſi ſeſe ad propoſitum exemplar exigentes, taciti ſecum agnoſcerent, quantum ab illa laudati principis imagine abeſſent, ac citra tum pudorem tum offenſam diſcerent, quid vitii mutandum, quas virtutes præſtare oporteret. Eodemque titulo non idem ageretur, videlicet, ut boni principes quæ facerent recognoſcerent, mali quæ facere deberent, admonerentur. Nihil igitur erat aliud iſta laudatio, quam delicatum monendi, blandumque exprobrandi genus, ac plane pharmacum, neceſſarium quidem illud, ſed amarum, eoque melle prælitum. Id quod olim regum Barbarorum violentiæ dabatur, non tam turpiter (ut ego opinor) quam prudenter. Pueritiæ vero ſtudia, moderatis laudibus alere, ac veluti cruſtu-

Laudibus alenda ſtudia.

lis datis, blandius invitare, adeo vitio datum non eſt, ut à magnis quoque auctoribus præcipiatur. Sed iſta quorſum inquis? nimirum huiuſmodi prefatiuncula viſum eſt adulationis notam deprecari atque præcludere, cum ſtatuiſſem hac epiſtola paulo ineptius tecum agere, & cum puero te pauliſper veluti repueraſcere. Quanquam ego te generoſe Adolphe, ne laudaturus quidem ſum, quin magis teipſum tibi tanquam in ſpeculo commonſtraturus, ut temet noris, non autem ut etiam ames ſimulque pereas, quemadmodum de Narciſſo fabulantur poëtæ, ſed ut etiam atq; etiam intelligas, quam magnum nomen ſis Deo tuæ felicitatis auctori, quibuſque rebus ſis natus, & quo tibi ſit eluctandum; ne cum totum cœlum tibi arriſerit, tute tibi parum proſper fuiſſe videare. Hoc profecto ſibi volebat (ni fallor) ſpeculum illud Socraticum, ad quod vir ſapientiſſimus mittere ſolebat adoleſcentu- Speculū Socraticum.

los: ut qui ſe perſpexiſſent corporis & ingenii dotibus, fortunæque commodis ampliter cumulatos, vel hoc ipſo ad virtutis ſtudium ſolicitarentur, cum intelligerent ad tantam naturæ ſortem, haud mediocrem induſtriæ uſuram tum deberi, tum expectari. Ii vero quibus hæc malignius contigiſſent, hoc impenſius ad conandum extimularentur, quo quod natura videretur diminutum, induſtria exæquarent. Quanquam autem tanta in re ceſſatio nullam omnino recipiat deprecationem, tamen non paulo minus reprehendendi videntur, quorum induſtriæ fortuna quodammodo defuit, quam qui fortunę deſunt ipſi. Tibi vero, mi Adolphe, quæcunque ad perfectam virtutem adminicula cœlitus dari poſſunt, adeo ſunt affatim ſuppeditata, ut niſi omnia ſumma præſtiteris, neque ſorti à Deo creditæ, neque tuorum expectationi reſponſurus videaris. Primum enim quid ego referam fortunæ mi-

miram in te raramque indulgentiam? quæ te vixdum natum, veluti manibus ſuis, in ſummo rerum faſtigio collocavit. Quæ te ad ſummas res non evexit, ſed genuit, immo quæ principem florentiſſimum, & antequam in lucem ederet, fecit. Quippe quæ tibi genus largita eſt clariſſimis utrinque imaginibus illuſtre: paternum quidem à Philippo Burgundionum duce, heroë cum quovis etiam veterum componendo: maternum vero à Borbonica ſtirpe, id eſt, Gallorum regibus ductum. Ut omittam interim rem amplam, ac ditionem luculentam: ut ſileam affinitates utriuſque ſororculæ ſponſalibus cum ſummis proceribus adiunctas, ut ne tibi de matre tam pia gratuler, quæ ſolicitudine quadam incredibili te veluti denuo parturit, nihilque putat in vitam eduxiſſe, niſi & ad virtutem perfectam provexerit: ut ne id quidem recenſeam, quod iam nunc te puellum cum pleri que primates

aulici, tum clariſſimus ipſe princepsPhilippus certatim fatali quodam favore ſtudioque proſequuntur, nihil non auſi ſibi de tua indole polliceri. Illud enim propius ad te pertinet, de quo non puduit & ſapientiſſimum illum regem gloriari, quod, ut ille ait, animam ſortitus es bonam, quodque verus ille Prometheus mentem tibi indidit feliciſſimam, iſtis opibus, iſto rerum apice, iſtis imaginibus dignam, dignam iſto corpuſculo, quod & ipſum architectrix natura, veluti virtutum arculam quandã, omnibus Veneris & Gratiarum muneribus copioſiſſime perpolivit, ne ſcilicet non haberet pulcherrimum domicilium, animus pulcherrimus. Neque vero parvi refert, principem uti virtute, ita & corporis ſpecie vulgus antecellere, cum videam Vergilianum illud, vel reclamante Seneca, præclaris viris non temere placuiſſe: Gratior eſt pulchro veniens in corpore virtus. Quanquam ille ipſe tetricus philo-

Notatur Seneca.

philoſopus, ac Stoicorum pene dixerim Stoiciſſimus, miraculi loco refert, Claranum quendam ſuum, cum corpore deformi eſſet, ingenio tamen atque virtute præcelluiſſe, & unius exemplo ratiocinatur egregiam mentem ſub quavis etiam cute latere poſſe, id quod ne Maro quidem negat, verum ait, animi decus cum corporis ſpecie coniunctum, commendatius & gratius eſſe mortalium oculis. Quis autem uſque adeo communi ſenſu caret, ut hoc inficiandum putet? Quo magis miror cur homo gravis tam confeſſam poëtæ ſententiam ſcripſerit errorem ſibi videri. Sed omiſſo Seneca ad rem redeamus. Poëtæ mirabiles rerum omnium adumbratores divinis mentibus, quas utique feliciſſimas videri volunt, corpora tribuunt pulcherrima. Cuius ſententiæ ne Platonem quidem ipſum pœnituit, cum ſapientiæ myſteria poëticis (ut ſolet) involucris obveſtiens, diis, id eſt, beatis mentibus

& ab omni terrenæ labis contagio porro ſemotis, & currus decoros, & equos ambroſia nectareque nitidos attribuit. Homerus autem omnium diſciplinarum tanquam Oceanus quidam, Achillem, Ulyſſem, Menelaum, & ſi quos præterea virtute præſtantes heroas facit, decentiſſima quoque corporis ſpecie fingere conſuevit θεοειδέας, καὶ θεῷ ἰκέλους, id eſt, divina ſpecie & Deo ſimiles eos identidẽ appellans. Therſitæ vero ut mentẽ ignavam ac degenerem, ita corpus ad portentum uſq; deforme affinxit. Φολκὸς ἔην, χωλὸς δ' ἕτερον πόδα· τὼ δέ οἱ ὤμω Κυρτὼ ἐπὶ στῆθος συνοχωκότε, αὐτὰρ ὕπερθε Φόξος ἔην κεφαλὴν ψεδνὴ δ' ἐπενήνοθε λάχνη. Quod Maro noſter, ut Homeri pleraque alia, ita hoc quoque diligenter eſt æmulatus, in Aenea, Iulo, Eurialo, multiſque aliis. Quin & Socrates philoſophorum non ſapientiſſimus modo, verum etiam incorruptiſſimus, in Phædro Platonis ſubobſcure quidem, ſed nimis quam eleganter

Socrates.

ter innuit, bonam corporis figuram, bonæ mentis aut argumentum eſſe, aut certe adiumentum: illud pulchri equi, hanc equitis ſub nomine depingens ac denotans. Poſtremo & Ariſtoteles ipſe de corporis & vultus indiciis, pectoris habitum coniiciendum exiſtimavit, idem carnium mollitudinem, ingenii neutiquam duri iudicavit ſignum. Poſtremo fides his deſit auctoribus, niſi & hiſtoriographorũ conſenſu teſtatiſſimum eſt, Pythagoram, Scipionem Africanum, cumque his innumerabiles, qui ob divinas quaſdam animi dotes, pluſquam homines crediti ſunt, venuſta decentique forma fuiſſe. Adeo videlicet cognatæ res ſunt, corpus atque anima; ut alterius habitum altera ſequatur, ac mentis quidem bonitas in ipſa cutis ſpecie reluceat, rurſum corporis habitus divinæ (ut ait Flaccus) auræ particulā viciſſim afficiat, ut quæ corpori penitus ſit immerſa, eique illigata, velut oſtream cir-

Ariſtoteles ex indiciis corporis mẽtem coniicit.

cumferat. Nam hæc eſt una ex pinguibus illis Socratis ſimilitudinibus, in quas iocatur Alcibiades. Sed vereor ne de forma nimis multa. Quamquam ego nequaquam aut corporis dotes, aut ingenii felicitatem ſic effero, ut vel eos quibus hæc parcius obtigerunt, à virtutis ſtudio deterream, vel puero tibi pueriliter blandiar, quinimmo utroſque non ad Narciſſi fonticulum, ſed ad Socratis ſpeculum adduco, ut & illi hoc acrius excolendo animo ſtudeant, quo minus naturæ dotibus adiuvantur, tuque cogites quam indignum flagitium, quamque abſurdum futurum ſit, ſi in tam venuſto corpore, mentem invenuſtam atque incultam eſſe patiare, ac ſub cute nitida, carie ſituque ſqualeat animus. Tum ſi commiſeris, ut cum tibi natura viliſſimam tui partem expoliverit, tu immortalē tui portionem negligas honeſtis ſtudiis excolere. Denique nihil iſto monſtro puta eſſe monſtroſius,

quam

quam in delicato ſcriniolo ἄνθρακας (ut Græci dicunt) θησαυρὸν, & ſi magis Cynice dicendum, in gemmata pyxidula cœnum, aut ſi quid cœno ſpurcius. Proinde mi Adolphe, ne laudari quidem te puta ubi quiſpiam formoſum te, aut generoſum, aut bene ingeniatum prædicat. Veriſſima enim & mordicus tenenda Epicteti ſententia (ſi tamen ſenem tam Stoicum aulicæ ferent auriculæ) prorſus extra nos eſſe, nihilque quicquam ad nos pertinere quæcunq; à fortuna vel dari poſſunt, vel eripi. Nondum igitur Adolphum ipſum laudavimus, Dei modo gratuitam in te benignitatem retulimus, imputandam niſi ad fœnus accommodaris. Porro reliquæ virtutes, quæ proprie ad hominis laudē pertinent, ne poſſint quidem adhuc in ætate tam tenella citra Gnathoniſmum laudari. Tametſi tempeſtivum earum proventum à tuo expectamus autumno, neque falles, opinor, expectantes, quandoquidē iſto tam

floru-

florulento vere nos in ſpem amplisſimam erigis: iamiam enim ceu gravidæ turgent in palmite gemmæ. Iam nunc admodum adhuc puer, quaſi gemini decoris ſpecimen edis, puta, tum animi paterni belli paciſque artibus iuxta præſtantis, tum materni ingenii, in cuius ſe mores nihil habere iuris ipſa quoque fortuna miratur. & illum quidem militiæ decora, atque ardens evexit ad æthera virtus, hæc autem rariſſimo prorſus exemplo cum fœmineo ſexu maſculum animi robur, cum ſummis vitæ deliciis (quas illius fortuna non animus poſtulat) continentiã incredibilem: cum eximia nobilitate ſuperbiſſimiſque ſtemmatis modeſtiam & comitatem prope pluſquam plebeiam: denique (ut ſemel complectar) cum aula Chriſtum copulavit. Utrumque igitur parentem Adolphe, alterum invictiſſimum, alteram integerrimam modeſtiſſimamque, iam ſpe quadã ita refers, ut ſimul & Mavortiis ſtu-

diis capiaris, neque à Muſarum literario ocio abhorreas, poſſiſque ad utrumque iuxta natus ac ſculptus videri, καὶ τὸν βίον πρακτικὸν, quẽ præfert Dicearchus, καὶ τὸν θεωρητικὸν, qui Theophraſtum magis delectat. Et hunc quidem tum priorem, tum feliciorem in politia ſua putat Plato, ad illum tamen vel vi retrahendum ſapientem, publicæ utilitatis nomine. Sed privato ſibique viventi liberum eſto, utrum malit ſequi. Principi certe, qui patriæ non ſibi naſcitur, neutrum oportet deeſſe, & utrumque Homerus Ulyſſi, Vergilius Aeneę tribuit: alterum dum eos diuturnis erroribus variiſq; caſibus exercent, dum mediis bellorum miſcent tumultibus, alterum dum ad inferos deducunt. Eodem arbitror pertinere, quod Plato in iis quos obeundæ Reip. deſtinavit, moderatũ quendam & medium mentis habitum requirit, qui neque ad ferocitatem uſque concitatus ſit, neq; ad ignaviam abiectus. Eam vero è duabus

Medium mentis habitum requirit Reſp.

inter

inter ſe pugnantibus rebus, muſica gymnaſticaque conflari cenſet oportere. Hunc nimirum in te videor mihi conſpicere, cum mediā quandam indolem intueor, è paterna avitaque animi ſublimitate, atque è matris pietate, manſuetudineque temperatam. Etenim quod iam nunc manuſculis iſtis Pegaſi ferocientis habenas, non minus ſcite quam animoſe, moderaris, & immanis belua, cuius corpuſculi ſarcinulam vix ſentit, eius tamen & arte, & animo concitatur, ſiſtitur, in gyrum circumagitur, ad ſaltum extimulatur, ad gradarium inceſſum ſtringitur, ad ſuccuſſarium tripudium admittitur, quod nunc æquore campi præcipiti volare curſu, nunc ardua ſcandere, nunc per præcipitia decurrere cogitur, ac puerilis ſiniſtellæ nutibus omnibus paret, quod in tenera iſta fronte ſublucet neſcio quid Auguſtum atque heroicę maieſtatis, quod vixdum puer, nihil tamen habes puerile, quod iam ar-

cu, quod curſu, quod paleſtra nulli cedis æqualium, paternæ avitæque virtutis ſimulachrum agnoſco. Rurſum ubi te tanquam aliis oculis contemplor ἐς πόδας ἐκ κεφαλῆς, atque animadverto, quam nihil quidem in te non futuro principe dignum, id eſt, nihil humile, nihil ſtupidum, nihil ingeneroſum, at è regione nihil feroculum, nihil arrogans, nihil minax, nihil inſolens, ſed oculi non licentes quidem illi, at neque rurſum truces, verum amici: frons, neque dura, neque improba, ſed alacris & vivida, vultus comis, & gratiarum plenus, os verecundum, malæ decentiſſimo pudore ſemperque parato purpuriſſo tinctæ, ſermo modeſtus & rarus, geſtus compoſiti, tum quam pius in parentem, in avum reverens, erga præceptorē obſervans, quam inter æquales obſequens, quam non imperioſus, aut moroſus in miniſtros, quam in neminem procax. In ſumma, cum conſidero, nihil in te deprehendi, quod aulæ,

Medius habitus pueri Adolphi.

Bonæ indolis exemplum.

quod fortunæ tuæ mores ſapiat, matris optimę imaginem (ut Plautine dicam) ipſiſſimam videor intueri. Et ſunt iſta quidem ad præſentem ætatis tuæ laudem magna, ad expectationem vero & quaſi prædivinationem futurorum, maxima. Illud autem ſpem de te noſtram vel maxime confirmat, quod præter iſtam naturæ bonitatē, domi contigit habere utriuſque virtutis magiſtros egregios, bellicæ quidem avum tuum, in quo viro nihil eorum deſideres, quæ ſolent à fortiſſimo duce requiri: philoſophiæ vero, ac veluti muſices illius Platonicæ Iacobum Battum, Deū immortalem, quam rara doctrina, quam eximia vitæ totius innocentia, quam ſingulari facundia virum? Quid iam ſit, quod ſuis de te votis patria non audeat promittere, poſteaquam tam felici indoli formator tam egregius contigit? Contigit autem non iam exoleto, parumque per ætatem tractabili, id quod pleriſque ſolet accide-

Iacobus Battus.

re,

re, ſed quemadmodum Phœnix ille Homericus Achilli puello adhuc, peneque infantulo datus eſt, Διδασκέμεναι τάδε πάντα μύθων ῥητῆρ᾽ ἔμμεναι πρηκτῆρά τε ἔργων, itidem tuam infantiam vixdum à lacte depulſam, ſtatim Battus excepit, nutricandi munus cum nutricibus ex æquo partitus, ut illę corpuſculum tuum curarent, hic animum fingeret: videlicet hoc iam tum agente matre, ut ipſo prope cum lacte auriculis tenellis pręclara illa ſapientum dogmata inſtillaret, mentiſque tuæ recentem teſtulam, cuius odorem & in omnem uſque vitam eſſet reddiura, Philoſophiæ balſamo imbueret, neque lingulam iſtam ſineret vulgari ſtribiligine pollui: ſed puriſſimo Muſarum irrigaret ſucco, ac pectuſculum iſtud rude adhuc, & in quemvis habitum ſequax præceptis formaret amicis. Nam ad virtutis inſtitutionem, ut aliqua ſera ſit ætas, nulla certe non matura eſt. Hæc alius aut præteriret: aut ſummis

vix digitis attingenda putaret. Ego vero vel ſola commemoranda duco: ut in quibus veræ felicitatis puppis & prora, quod aiunt, ſit homini. Siquidem natalium ſplendore, reliquiſque fortunæ muneribus, non pauci te mortales, vel æquant, vel ſuperant. Hæc tua propria pene felicitas eſt, & haud ſcio an cum ullo noſtratium principum communis, quod rudis adhuc in eum incidiſti virum, qui mentis tuæ vacuam tabellam caſtis ac ſalutaribus occupare poſſit opinionibus. Poſſit autē, quia doctiſſimus: velit, quia optimus: efficiat, quia diligentiſſimus: quique te veluti præſens Mercurius, Moly quodam efficaciſſimo, id eſt, optimis rationibus, contra aulicorum illecebras, & voces quorundā moribus peſtilentiores, tanquam contra Circes pocula præmuniat. Rara profecto noſtris in terris avis homo non trivialiter eruditus: Rarior autem, qui moribus ſit uſque quaque ſanctis & inculpatis: Rariſſi-

riſſima porro ac plane Phœnicis inſtar, qui cum exquiſita doctrina ſummam morum innocentiã copularit. Quibus omnibus ſic abſolutus tibi contigit, ut non verear aſſeverare, neq; Achilli Phœnicem, neque Dionyſio Platonem, neque Alcibiadi Socratem, neque Alexandro Ariſtotelem, neq; Neroni Senecam pari felicitate contigiſſe. Quanquã iſto nomine, non tam fortunæ, quam parentibus debere te puto, quorum prudenti delectu talis aſcitus eſt. Alioqui vel una hæc felicitas optanda magnatibus qua ſola fere carẽt. Quid autem retulit bene natum fuiſſe, niſi & bene iuſtituaris? Princeps autem non temere inſtituitur ad virtutem, niſi tum cœperis, cum ſe nondum eſſe principem intelligit. Quod recte reputans Philippus ille Macedonum tyrannus, vir multis modis laudatus, ſibi magnopere gratulabatur, egregieque videbatur fortunatus, quod id temporis filium ſuſcepiſſet, quo vir ſummus

mus Ariſtoteles philoſophiam doceret, unus ex omnibus dignus, cui tantum alumnum in gremium traderet. Ego vero fortunatiſſime Adolphe, tibi non impendio gratuler? qui quidem domi aſſidue videas, audias, totumque ac proprium poſſideas eiuſmodi moderatorem, in quo non vel mores eruditione, vel eruditionem moribus, vel vitia quædam virtutibus compenſes, ſed quem citra delectum ullum, totum ac tuto poſſis effingere. Cuius doctrinam ſi quis contempletur, quid rarius? ſi vitam, quid incorruptius? ſi facundiam, quid admirabilius? ſi feſtivitatem, quid amabilius? Legis identidem in poëtarum literis Adolphe, Phœbū aurata cithara inſignem. Legis Orphea fidibus canoris & feras, & quercus, & ſaxa denique moventem. Legis Minervam ingeniorum & artium principem. Legis caduceatorem Mercurium efficaci virga potentem. Legis novem illas ſorores, ſtudiorum

Iacobus Battus.

rum

rum atque elegantioris literaturæ præſides. Tum charites comitatis, atque humanitatis auctores, Heliconia tempe, fontem vocalem. Denique legis & Pythonem Deam, quam Latini Suadelam nominant. An tu iſta deliria & nihili voces exiſtimas eſſe? res ſunt imprimis egregiæ, quas omnes uno in Batto tibi ſpectare licet, neque ſpectare modo, verumetiam frui. Etenim quid, quæſo te, omnino aliud vox illa hominis dulcis ac tinnula, citraque omnem aſperitatem eminus etiam aures feriens, niſi Phœbea quædam cithara, aureis fidibus divinũ quiddam inſonant? Quis eſt autem ingenio uſque adeo ſtupido, fero ſaxeoque, quem Battica ſuaviloquentia, & vel Neſtorea illa mellitior, non excitet, uon emolliat, non edomet? Age vero quid illa è pectoris candidiſſimi venis tam facile profluens, ſemper pura, ſemper perſpicua, ſemper exuberans oratio, niſi Caſtalii fontis perennis

quædam ſcatebra? Eam dū tu una cum æqualium tuorum grege, aſſidue auribus imbibis, & ſermone conſueſcis exprimere, nonne quaſi pota, vocales loquaculoſque facit & alios? Porro autem cum ſic eruditione docet audientem, ſic acumine cogit, ſic varietate delectat, quis non quaſi præſens Minervæ numen agnoſcat? Quid autem, quoties feſtiviſſimis illis ſuis ac ſalſiſſimis iocis omnium animos mire demulcet atque exhilarat, nonne Veneres omnes, omnes Charites de loquentis ore ſcatere tibi videntur? Cum inaudita quadam arte, omnium ſeſe moribus attemperat, in quemvis affectum quoſcunque libuit, rapit, nonne Mercuriale quiddam refert? In huius profecto unius labiis Pitho illa flexanima, ſeſſitare videtur. Cum eo vivere ac ſermones miſcere, nihil aliud eſt quam in Parnaſſi nemoribus inambulare. Denique muſarum chorum non deſiderabit, quiſquis Cyclopædiam illam

omnium diſciplinarum anſulis abſolutam, in eo perſpexerit. Quis non vel hominem, iſtiuſmodi propter literas, vel literas propter hominem, mirari, amare, colere incipiat? Erres, mihi crede, vehementer, atque adeo nimium ingrate facias, niſi iſtam felicitatis tuę partem vel præcipuo calculo numeraris, quæ regibus etiam opulentiſſimis non raro non contigit. Et ô Deum immortalem, quid æque, immo quid aliud ad principum felicitatem pertinet, quam ut ipſi de ſuopte pectore, non de aliorum ſententiis diſcāt ſapere, & ea pueri à bonis ac doctis viris hauriant, quæ grandes non ſint ab aſſentatoribus audituri. At nondum equidem ſtatui, tu ne iſto tali formatore, an te ille tali alumno fortunatior? Quanquam uterque altero beatiſſimi mihi videmini, proque meo in utrumque amore, tum illi de te, tum tibi de illo gratulor: tibi quod feliciſſimo ingenii tui ſolo tantus cultor contigerit,

Bonus præceptor.

illi quod aliquando nactus eſt materiam dignam in qua ſingularis artifex nervos intendat ſuos. Idque adeo non vobis tantum, verum & literis ipſis publicitus gratulandum cenſeo, poſteaquā tandem non Enniis, Plautis, Cæciliis, ſed & ab his cœperunt coli tractarique, à quibus ſi quid attulerint ſplendoris, cum fœnore recipiant. Quæ ſi in obſcurum quempiam inciderint, etiamſi præclaræ ſint, tamen neſcio quomodo auctorum humilitate, ceu fumo obſcurantur. In tui vero ſimilibus, etiam mediocres, mirum quam eluceant, dum viciſſim & doctrina fortunā, & fortuna doctrinam illuſtrat. Ipſę itaque literæ mihi gaudio geſtire videntur, videre iam videor ſorores illas Heliconias ſibi plaudere, te dulciſſimum alumnum certatim ſinu rapere, exoſculari, complecti, cum tu fortunatis iſtis articulis, calamum per æquor chartaceum ductitas, dum blæſa ac vixdum firma lingula Græcæ pariter ac latinæ

tinæ linguæ verba meditaris, dum formoſulo iſto & generoſo ore, ac vocula amabili, iam nunc oratio-nem & liberam pronuncias, & nu-meroſam modularis. Macte indo-le puer, Deum optimum maxi-mumque precor, ut iſtam men-tem, iſtos egregios impetus, ſervet fortunetque, velitque quaſi iam herbeſcentem virtutem tuam, ſui ſideris afflatu, ad maturam ſege-tem provehere, ut idem auctor ſi-mul & ætatis, & honeſti propoſiti, incrementa felicia largiatur, ne vi-delicet quod in aliis fere conſpici-mus, in te abominamur, de iſtis tuarum virtutum quaſi cunabulis, velut Adonidis hortorum deliciis, brevi & inani voluptate deliniti vi-deamur. Cave ne tibi tua felicitas ſecuritatem adducat. Nam etiamſi ſic omnibus naturæ fortunæque dotibus ſis locupletatus, ut vel Pandoram ipſam præcurras, nihil tamen actum putem, niſi ad eas commoditates par acceſſerit indu-ſtria: quæ quidem ut ſine illis pene

manca eſt, ita illæ hac deſtitutæ, prorſus ocioſæ ſunt, ſi negligas: pernicoſæ, ſi inſoleſcas: mortiferæ, ſi abutaris. Et ſi quicquid poſſunt ignes illi cœleſtes, cum proſperrimi ſunt, id omne in te unum contulerint, ſi Rhamnuſia illa vel totum cornu ſuum in te ſemel effuderit, maximam bonæ mentis partem ipſe tibi præſtes neceſſe eſt. Quare fac manibus pedibuſque huc annitare, ut te iſtis dotibus parem reddas, parem votis tuorum, parem imaginibus maiorum, parem curis optimi præceptoris. Etenim cum omnia tam benigne ſuppetant, non poterit tibi non ſummo cum dedecore deeſſe. Proinde ut in bene cœptis conſtanter pergas Adolphe, non deſinam Homericum illud tibi ad aures occinere. Cur autem non Græce potius, quandoquidem tu etiam nunc Græce meditaris?

Καί συ φίλος μάλα γὰρ σ' ὁράω καλόν τε μέ-
γαντε
Α'λκιμος ἔσσ' ἵνα τίς σε καὶ ὀψιγόνων εὖ εἴπῃ.

Et

Et quoniam (ut ſæpius diximus) omnia ad perfectam laudē adſunt adiumenta, φέρων ἄνεμός τε καὶ ὕδωρ, facito ut & illud eiuſdem poëtæ verum ſit, τὴν δ' ἄνεμός τε κυβερνήτης τ' ἴθυνεν. Quod ſi feceris, futurum confido, ut tu generi, patriæ, tuiſque omnibus per literas, & literis invicem per tuam fortunam, ingens ſis tùm decus, tum præſidium allaturus. Illud addam in fine, quod velim animo tuo quam penitiſſime inſideat, ut perſuaſiſſimum tibi habeas, nihil tam generoſis ac bene natis dignum, quam pietatem. Non temere moneo, compertum enim habeo in aulis eſſe nonullos, qui nec ſentire verentur, nec dicere pudent, Chriſti doctrinam nihil quicquam ad proceres attinere, ſed ſacrificis ac monachis eſſe relinquendam. Ad horum exitiales incantationes obturatis auribus, quo te mater, quo Battus vocat, ſequere. Et ut iam nunc cum literariis rudimentis Chriſtum incipias imbibere,

Chriſti doctrina etiam ad proceres pertinet.

mitto tibi precationes aliquot, quas matris rogatu, Batto hortatore conſcripſi, ſed tibi. Eoque ſermonis figuram nonnihil ad tuos annos attemperavimus. Quibus ſi diligenter uteris, ſimul & orationem tuam feceris meliorem, & militares illas precatiunculas, quibus aulicum genus plerumque delectatur, non indoctiſſimas modo, ſed & ſuperſtitioſiſſimas contempſeris. Vale. E Lutetia. Anno à Chriſto nato milleſimo quadringenteſimo duodecenteſimo.

Desiderii ERASMI *Roterodami* Liber, De Præparatione ad Mortem.

Digitized by Google

DESIDERIUS ERASMUS

ROTERODAMUS

Clariſſimo viro domino Thomæ comiti Wiltisheriæ & Ormaniæ,

S. D.

AD ipſum Chriſtianæ philoſophiæ colophonem me vocas, vir clariſſime, ſed pietatis ſtudio quam fortunæ ornamentis clarior: dum adhortaris, ut ſuperioribus addam vel brevem commentarium; quomodo ſe quiſque ad mortem præparare debeat. Hic eſt enim extremus humanæ vitæ, veluti fabulæ actus, unde pendet vel æterna felicitas hominis, vel æternum exitium. Hic eſt ſupremus cum hoſte conflictus, à quo Chriſti miles ſempiternum expectat triumphum ſi vicerit, ſempiternam ignominiam ſi victus fuerit. Equidem in hoc nego-

tio iamdudum totus eram, quum adhortatio tua mihi veluti calcar acceſſit currenti. Quanquam tum quidem uni mihi philoſophabar. Sed tua pietas cupit ut hic quoque fructus per nos fiat multorum communis. Vtinam domini benignitas largiatur ſanctiſſimis votis tuis meoque conatui felicem eventum, ego certe non reluctabor illius voluntati, cuius inſtinctu hoc meum obſequium abs te poſtulari arbitror. Vale.

Apud Friburgum Briſgoa, calendis Decembribus, anno milleſimo quingenteſimo trigeſimotertio.

DESI-

DESIDERII ERASMI Roterodami LIBER,

Quomodo ſe quiſque debeat Præparare ad Mortem.

Omnium terribilium maxime terribilis eſt mors , ait quidam magni nominis philoſophus , Ariſtoteles. ſed qui non audierat cœleſtem illum philoſophum, qui nos docuit non verbis tantum, ſed evidentibus etiam exemplis hominem morte corporis non perire, ſed diſtrahi : animam velut è moleſtiſſimo carcere educi in beatam requiem, corpus item aliquando ad gloriæ ſocietatem reviƈturum. Non audierat illud ἀξίωμα ſpiritus: Beati mortui qui in domino moriuntur. Apoc. 14. Non audierat Pau-

lum lamentantem,ac ſuſpirantem, Cupio diſſolvi & eſſe cum Chriſto. Philip.1. Et, Mihi vivere Chriſtus eſt, mori lucrum. Sed mirandum non eſt,ſi qui credunt totum hominem morte perire , nec habent hanc ſpem, quam ſola in Chriſtum fides nobis porrigit,quum aliorum mortem deplorant,tum ſuam horrent atque abominantur.Illud potius mirandum, tam multos eſſe mei ſimiles, qui quum univerſam philoſophiam Chriſtianam & didicerint & profiteantur, tamen ſic expaveſcunt mortem quaſi aut credant nihil hominis ſupereſſe ab exhalata anima,aut Chriſti promiſſis diffidant, aut de ſe prorſus deſperent , quorum primum eſt Sardanapalicorum,alterum incredulorum, tertium Dei miſericordiam ignorantium. Hac in parte ſimiles videntur gentibus quæ Deũ ignorant. Deum enim ignorat, qui neſcit illum eſſe infinitæ miſericordiæ. Illud extra controverſiam eſt, quod hominum vulgus

gus ſic expaveſcit ad mortis recordationem, partim ab infirmitate fidei proficiſci, partim ab amore rerum mundanarum. Neſcit trepidare qui cum Apoſtolo plena fiducia dicit, Sive vivimus, domino vivimus, ſive morimur, domino morimur. Itaque ſive vivimus, ſive morimur, domini ſumus. Quod autem dominus ſemel in ſuam tutelam recepit, perire non poteſt. Hinc illa prophetica vox imperterritæ mentis teſtis: Si ambulavero medio umbræ mortis, non timebo mala, quoniam tu mecum es. Neque enim dominus fidelis unquam deſerit, qui ſe totos in illius fidem tradiderunt, ſed cuſtodit eos ut pupillam oculi ſui. Siquidem ille dominus vitæ eſt pariter ac mortis, cui nihil eſt mortuum: ſed vivunt omnia, quæ ipſi per fidem adhærent. Ex fidei imbecillitate naſcitur amor commodorum temporaliũ. Nam ſi toto pectore crederemus, quæ Deus promiſit nobis per filium ſuum Ieſum, facile vile-

Rom. 14.

Pſal. 22.

vileſcerent omnia huius vitæ oblectamenta, ac mors quæ ad illa moleſto quidem illo ſed brevi traiectu tranſmittit, minus eſſet formidabilis. Clamat ille ſapiens Hebræus: O mors, quam amara eſt memoria tua. Sed quid addit? Homini pacem habenti in ſubſtantiis ſuis. Non ait, Habenti divitias: nam multi homines pii, poſſederunt divitias: ſed in his acquieſcenti. Quod de facultatibus dictum eſt, idem ſentiendum de honoribus, voluptatibus, uxore, liberis, cognatis, amicis, de forma, iuventute, bona valetudine, breviter de commodorum omni genere, quæ mors piis ſimul ac impiis eripit. Quo impenſius aliquid diligimus, hoc gravatius ab illo divellimus. Si quid mirabere, pones invitus: ait quidam abſque Chriſto ſapiens. Miratur autem hæc temporaria quiſquis in illis conquieſcit, tanquam propriis perpetuiſque bonis, quum hęc omnia commodatitia ſint ac momentanea,

Horatius.

non

non tantum æquo animo, verum & cum gratiarum actione ponenda, quotieſcunque repetit is qui dedit. Nam in huius mundi bonis cōquieſcere, frui eſt, quibus oportuit uti, atque hoc ipſum etiam obiter ac velut in tranſitu: quemadmodum admonet Apoſtolus Corinthios: Reliquum eſt, fratres, ut qui habent uxores, tanquam non habentes ſint, & qui flent tanquam non flentes, & qui gaudent tanquam non gaudentes, & qui emunt tanquam non poſſidentes, & qui utuntur hoc mundo tanquam non utantur. Præterit enim figura huius mundi. Viatores ſumus in hoc mundo, non habitatores: in diverſoriis, aut (ut melius dicam) in tabernaculis peregrinamur, non in patria vivimus. Tota hæc vita nihil aliud eſt quam curſus ad mortem, iſque perbrevis: ſed mors, ianua eſt æternæ vitæ. Apud Iudæos quoniam contractus ad certum diem finiebantur ex legis præſcripto, quo temporis in- 1.Cor.4.

tervallum erat brevius, hoc levior erat rerum indicatura. Quanto igitur viliora nobis eſſe debent hæc omnia momentanea, tot caſibus obnoxia, quæ ut nullus caſus eripiat, certe mors omnibus adimit omnia, Adde huc quod qui currunt in ſtadio, vident quantum ſpatii à tergo reliquerint, quantum ſuperſit ad metam, & olim qui Iubilæum expectabant, ſciebant quãdiu liceret frui rebus emptis. At nemo mortalium eſt, qui certo norit ſe poſtridie victurum: currimus, ſed mortem habentes in pedibus, imo toto corpore nobiſcum circunferentes. Vitam gratis accepimus à domino, ſed hac lege, ut omni momento reddamus repoſcenti. Iam ut contingat ſenectus, quæ quam paucis contingat, nullus iguorat: quid eſt per Deum immortalem, tota hominis ætas, niſi breviſſimum ſtadium, in quo velimus nolimus aſſidue currimus, ſive dormiamus, ſive vigilemus, ſive deliciemur, ſive diſcruciemur.

ciemur. Rapit nos torrentis in morem perpetuus ſeculorum curſus, etiamſi nobis aut aliis videamur conquieſcere. Ergo ſi precia rerum mundanarũ brevitate temporis æſtimemus, viliſſima ſint oportet, quæ nec horam habent certam. Quæ vero parvi æſtimamus, ab iis facile divellimur. Quẽadmodum qui domi non agunt, ſed peregrinantur, ſi quid in diverſoriis aut in via commodi ſeſe obtulerit non admodum adiiciunt animũ, quippe mox relicturi quod delectat: ſi quid incommodi, facile perferunt, ſic cogitantes, Hic prandeo, alibi cœnaturus. Quæ videntur, inquit Paulus, temporaria ſunt: quæ non videntur, æterna. Atque hæc eſt magna Chriſtianæ philoſophiæ pars, quæ nos morti præparat, ut contemplatione rerum ęternarum ac cœleſtium, diſcamus temporariarum ac terrenarum contemptum. Plato totam philoſophiam nihil aliud iudicabat, quam meditationem mortis.

Medi-

Meditationem autem dixit, præparationem ac velut exercitationem ad mortem, non aliter quam tyro cum hoſte depugnaturus, ad palum exercet ſeſe: quo dicto nihil ſalubrius, ſiquidem à philoſopho philoſophice dictum, Chriſtiani Chriſtiano ſenſu accipiamus. Neque enim contemplatio mathematicarum formarũ à materiis abſtractarum, aut idearum Platonicarum imaginatio præſtat, ut bene moriamur: ſed ſi fidei oculis ſubinde ſpeculemur omnem humanum ſenſum excedentia bona, quæ Deus per filium ſuum Ieſum promiſit ipſi fidentibus, mala quæ comminatus eſt incredulis & inobedientibus. Hæc deterrebunt à peccando, illa provocabunt ad bene agendum. Eſt quidem æterna veritas in quibuſdam diſciplinis humanis, ſed quæ nemini conciliat veram beatitudinem. Hic æternus eſt qui promiſit, ęternus per quem promiſit, æterna ſunt quæ promittit, æternam felicitatem adfe-

adferunt cum fide amplectentibus, æternam infelicitatem negligentibus. Hæc meditatio mortis, eſt vera vitæ meditatio: nec ſolum hoc præſtat, quod pollicetur philoſophus, ut anima minus gravate demigret è corporis domicilio, verum etiam ut cum alacritate ſpiritus, velut ex obſcuro moleſtoque carcere, geſtiens exiliat in beatam libertatem, ac lucem illam vere amabilem quæ noctem neſcit. Corpus enim quod corrumpitur aggravat animam, ac terrena habitatio deprimit ſenſum multa cogitantem. Eoque clamat divinus ille citharœdus, Educ de carcere animam meam, ut confiteatur nomini tuo domine. Summa felicitatis humanæ eſt, contemplari & laudare conditorem, redemptorem & gubernatorem ſuum. Ad hunc enim finem conditus eſt homo. Hanc felicitatem hominis frequenter interpellat huius corpuſculi quod circumferimus imbecillitas, tot neceſſitatibus, tot

Sap. 9.

malis,

malis,tot periculis obnoxii. Itidem & beatus Paulus gravatus carneo tabernaculo, miſerabiliter ingemiſcens clamat, Infelix ego homo,quis me liberabit de corpore mortis hoc? Vidit enim ſumme beatos eſſe, qui habitarent in domo domini,laudantes illum in ſecula ſeculorum. Sic affecti ſunt homines vere pii, quorum, licet corpora degant in terra, tamen theſaurus,cor, & converſatio in cœlis eſt. Sed paucorum eſt iſta fortitudo: non omnibus datum eſt cum Paulo dicere, Mihi vivere, Chriſtus eſt, & mori lucrum. Et, Cupio diſſolvi & eſſe cum Chriſto. Nos hanc conſolationem infirmi,paramus infirmis:quibus tamen perfectorum exempla veluti ſtimuli ſunt ad robur ſpiritus parandum. Eſt igitur per omnem vitam hæc mortis meditatio exercenda, ac ſubinde excitanda fidei ſcintilla, ut creſcat & corroboretur, cui copulata charitas alliciet ſpem, quæ non pudefacit. Nihil autem,

Rom. 4.

autem horum ex nobis habemus, ſed Dei dona ſunt, aſſiduis precibus ac votis ambienda, ſi deſint: ſi adſint, augenda, ut creſcant. Quo fides charitate ſpeque comitata eſt firmior, hoc minor eſt trepidatio. Quod enim plerique ſic abhorremus à mentione mortis, maxima ex parte (ut dictum eſt) fidei infirmitas in cauſa eſt. Atqui de Dei promiſſis oportet eſſe fiduciam multo certiſſimam. Siquidem is eſt unus, qui natura verax, ſeipſum abnegare non poteſt. Cui canit Pſaltes ille eximius: In æternum domine permanet verbum tuum, In cœlo & in ſeculum veritas tua, qui & de ſeipſo pronuntiat in Euangelio, Cœlum & terra tranſibunt, verba autem mea non tranſibunt. Quid autem promiſit? Promiſit victoriam mortis, victoriam carnis, mundi & ſatanæ, promiſit remiſſionem peccatorum, promiſit centuplum in hoc ſeculo, & vitam æternam in futuro. Sed quomodo promiſit? Per iuſtitiam noſtram?

ſtram? Nequaquam, ſed per gratiam fidei quæ eſt in Chriſtum Ieſum. Quoque ſecuriores eſſemus, prius illud chirographum quod nobis infeliciter deſcripſerat primus Adam, irritum fecit ac delevit, affigens illud cruci, deditque nobis chirographum gratiæ, quod conſignavit proprio ſanguine, & innumeris prophetarum, Apoſtolorum, martyrum ac virginum teſtimoniis confirmavit, qui ſuo quoque ſanguine ſubſcripſerunt. Subſcripſit & univerſa ſanctorum Eccleſia. Addidit interim & arrabonem ſpiritus, ne ulla ex parte vacillare poſſit noſtra fiducia. Nec his contenta Dei bonitas huius victoriæ exemplum evidens & inſigne dignata eſt omnibus exhibere in filio ſuo unigenito. Quod enim ille vicit, utique membris ſuis vicit, qui ſe totum nobis impendit. Quid enim nos vermiculi poteramus ex nobis? Chriſtus eſt iuſtitia noſtra, Chriſtus victoria noſtra, Chriſtus ſpes & ſecuritas noſtra.

noſtra. Chriſtus triumphus & corona noſtra. Ille natus eſt puer, ſed quod non omiſit Eſaias, nobis natus eſt, nobis datus eſt. Itidem nobis docuit, nobis ſanavit morbos, eiecit dæmones, nobis eſuriit ac ſitiit; nobis contumeliis affectus eſt, nobis ſub mortis tempus angore tædioque vitæ perculſus eſt, nobis ſudavit ſanguinem, nobis vinctus ac cæſus eſt, nobis mortuus eſt ac revixit, denique nobis ſedet ad dexteram patris. Dum omnia mala nobis debita in ſe recipit, ea nobis ſuperanda tradidit, videlicet, iam fractis illorum viribus, ac pro modo afflictionum addito ſpiritus robore. Monſtravit vincendi viam, addit certandi votum, certantibus auxilium ſuppeditat. Sic ille vincit nobis, ſi modo nos in illo maneamus. Manemus autem per fidem & charitatem. Si quis requirat, ubinam extet hoc chirographum, quod nos ſecuros reddat? In ſcripturis Canonicis, in quibus legimus verba

ba Dei, non hominum. His non minus habendum eſt fidei, quam ſi Deus illa tibi proprio fuiſſet ore proloquutus. Auſim dicere, & aliquanto amplius. Nam ſi Deus per creatam aliquam ſpeciem tibi loqueretur, fortaſſis quorundam piorum hominum exemplo ſubhæſitares, nunquid fuci lateret in imagine. At iſtam hæſitationem omnem nobis penitus exemit Eccleſiæ catholicæ perpetuus conſenſus. In hoc ergo chirographo per omnem vitam philoſophari, optima ad mortem præparatio eſt.
Rom. 15. Quemadmodum ait Apoſtolus, Ut per patientiam & conſolationem ſcripturarum ſpem habeamus. Rurſus ſi quis quærat quomodo & quando Chriſtus hæc devicit. Carnem devicit ac vincendi rationem oſtendit, quum iuxta naturam aſſumptam mortem exhorreſcens, ait patri: Verum tamen non ſicut ego volo, ſed ſicut tu. Et alibi de ſe teſtatur, Non veni ut facerem voluntatem meam,

meam,ſed eius qui miſit me. Nihil eſt tam horribile naturæ humanæ, quod auxilio Chriſti non ſuperetur,ſi nos totos committamus ac ſubmittamus voluntati divinæ, & in graviſſimis afflictionum procellis ſemper illud optimi ſenis ac laudatiſſimi regis habeamus in animo: Dominus eſt, faciat quod bonum videtur in oculis ipſius. hæc verba magica non ſunt, ſed omnibus incantamentis efficaciora. Quæ quiſquis ex animo pronunciarit, & in hac fiducia perſtiterit, non eſt quod deſperet, etiam ſi univerſum malorũ agmen una cum ipſis inferis in unum irruat hominem. Omnipotens eſt qui pugnat pro nobis, quique loquitur in Pſalmo, Cum ipſo ſum in tribulatione, eripiam eum & glorificabo eum. Quum audis, Cum ipſo: noli tuas vires expendere,ſed auxiliantis potentiam reſpice. Quum audis,Eripiam eum: noli deſpondere animum, ſi diutius urget afflictio. Faciet ille ſine

dubio quod promiſit, & novit quando expediat te levari malis. Quum audis, Glorificabo eum: certum habeto te quemadmodum Chriſto fuiſti conſors crucis, & gloriæ futurum conſortem. Sed memento quid præceſſerit, Clamavit ad me. Tuum eſt clamare, & clamare ad dominum non ad mundi præſidia, non ad vires ac benefacta tua, ſed ad dominum qui ſolus poteſt ab his malis eripere. Nihil hominis natura fragilius, & tamen nemo verbis conſequi valeat, quot, quam atrocibus malis ac terroribus ſit obnoxia. Ut enim omittam fulmina, terræ concuſſiones, maris inundationes, telluris hiatus, bella, latrocinia, homicidia, veneficarum artes: quis percenſeat omnes morborum formas? Et in his quam multi ſunt, tam horrendi, tamque cruciabiles, ut ad ſolam mentionem contremiſcat homo, quod genus ſunt epilepſis, paralyſis, exulceratio veſicæ, phreneſis. Taceo peſtilentia-

lentiarum ſubinde in peius ſeſe adverſus medicorum remedia innovantium crebros incurſus, ut veriſſime dictum ſit illud:

Mille modis lethi miſeros mors una fatigat.

Qui fieri poſſit, ut nos & corporibus & animis tam infirmis, tam immanibus procellis pares eſſe valeamus? Prorſus actum eſſet de nobis, etiam ſi nullum accederet peccatum, niſi dextera domini ſublevaret imbecillitatem noſtrã. Supereſt mundus non mediocre certamen afferens piis. Mundum autem appello veterem hominem cum actibus & concupiſcentiis ſuis. Tametſi mundi nomine non abſurde poſſis accipere homines huic mundo deditos, qui nunquam deſierunt, nec unquam deſinent ſumma vi belligerari adverſus Chriſtum & huius diſcipulos. Verum ad hoc certamen animat nos dominus, dicens: Confidite, ego vici mundum. Quam autem ille fuerit alienus à mundanarum

rerum concupiſcentia, declarat, quum ait: Filius hominis non habet ubi reclinet caput ſuum. Nam in eo quiſque reclinat caput, in quo conquieſcit animus, ac velut indormiſcit. Quam autem violentus & improbus ſit hic mundus, norunt qui ſerio conantur pie vivere in Chriſto Ieſu. Concupiſcentias noſtras in ſe recepit, ſed non aliter quam recepit peccatum, pro nobis dependens ſupplicium quod noſtris affectibus & actibus debebatur. Cæterum quicquid hic mundus habet machinarum, id totum expedivit in Dominum, probra, infamiam, inſidias, potentiam, cruciatus, mortes. Quid non fecit mundus, ut Chriſti nomen funditus extingueret? Et ecce vivit ac floret in cœlo pariter & in terra. Vicit autem Dominus, non ut dormitaremus, ſed ne deſperaremus. Hoſtem nobis tradidit non omnino mortuum, ſed fractum ac vincibilem, quo nobis per certamen parata eſſet corona gloriæ.

gloriæ. Si quæras quomodo vincatur mundus, Ioannes intimus Chriſti diſcipulus docet: Hæc eſt, inquit, victoria quæ vincit mundum, fides veſtra. Certa igitur fideliter, omni fiducia coniecta in Dominum: nec dubita quin illius auſpiciis præſidiiſque victor ſis evaſurus. Reſtat peccatum in quo infeliciter nati ſumus, & in quod poſt baptiſmum infelicius revoluti, pondus grave, quippe corpus & animum demergens in tartara. Hoc quoque onus nobis importabile, Dominus in ſe dignatus eſt recipere, quemadmodum prædixerat Eſaias, Diſciplina pacis noſtræ ſuper eum & livore eius ſanati ſumus. Item Apoſtolus: Eum qui peccatum non fecit, pro nobis peccatum fecit, ut nos efficeremur iuſtitia Dei in ipſo. Peccatum una res eſt quæ inimicitias gignit inter Deum & hominem, quemadmodum teſtatur Eſaias. At miſericors pater, quum nulla reperiretur ſatis efficax hoſtia ad abolen-

1. Io. 5.

Eſa. 53.

2. Cor. 5

da ſcelera generis humani, miſit filium ſuum, agnum expertem omnis maculæ, hac vere pura victima mundum reconcilians ſibi. Dixerit hic aliquis: Si per Chriſtum ſublatum eſt peccatum, unde fit, ut omnis mortalium vita peccatis undique ſcateat? Iam enim & de bonis hominibus loquor. Non ſuſtulit in totum peccatum, ſed vires illius fregit, non ut nullum ſit in nobis, ſed ne regnet in nobis, quemadmodum regnat in his, qui non fixerunt ſpei ſuæ ancoram in domino Ieſu, ac ſerviunt concupiſcentiis ſuis. Eoque Paulus hortatur, ne committamus, ut peccatum regnet in noſtro mortali corpore. Relicta eſt nobis certandi materia, ſed porrecta ſunt arma, quibus muniti ſuperemus. Sic efficimur iuſtitia Dei, non ex operibus noſtris, ſed ex gratia Dei: Per quem? Per ipſum, quem pro nobis peccatum fecit, & de peccato damnavit peccatum. Reſtat Satanas & peccati & mortis parens ac princeps

ceps

ceps tenebrarum harum, cuius potentiā & malitioſas artes nunquam ceſſantes, horrent filii lucis dum trepidi clamant ad patrem, Ne nos inducas in tentationem, ſed libera nos à malo. Hic eſt ille tentator & accuſator fratrum, qui iuxta beati Petri ſermonem, circumit tanquam leo rugiens, quærens quem devoret. Verum & huius aſſultus dominus tum vicit ipſe, tum vincere nos docuit. Frequenter adortus eſt dominum: hoc enim ſubindicat Lucas quum ait, Et receſſit ab eo ad tempus: ſed ſemper victus diſceſſit. Quomodo victus? Clypeo ſcripturarum repulſus, gladio verbi Dei confoſſus. Ergo quoties ille nobis ſuggerit quod pugnat cum voluntate divina in ſacris expreſſa voluminibus, verbi divini mucrone confodiatur: atque exemplo Davidis, quinque lympidiſſimis lapidibus de torrente ſcripturarum collectis deiiciatur. Sed nos cum hoc Goliath congreſſuri, prius abiiciamus

arma Saulis, quæ eſt panoplia ſuperbiæ: hæc eſt fiducia mundanæ ſapientiæ, confidentia virium ac meritorum noſtrorum, quæ magis onerant quam muniunt: ſufficiat nobis baculus fidei, qui conſolatur ac fulcit nos in hac peregrinatione, & quinque verba quæ beatus Paulus loquitur in Eccleſia. Si urgeat improbius, audiat, Abi retro Satana. Iuſtius eſt obedire Deo ad æternam felicitatem vocanti, quam tibi ad æternum pellicienti exitium. Hic præcipuas partes agit fides, Unde Petrus: Cui reſiſtite fortes fide. Crede ſcripturis, ac fiduciam omnem in Chriſto repone, & in manibus eſt victoria. Eſt autem dæmoniorum genus, quod non eiicitur niſi per precationem & ieiunium. En habes alia duo tela. Probabile eſt autem Satanam, quum toties fruſtra fuiſſet adortus Dominum, in cruce omnes admoviſſe machinas, quum videret inſtare mortem. Hic enim eſt extremus conflictus, è cuius eventu,

ventu, vel ſperatur æternus triumphus, vel expectatur nota ſempiterna. Ait enim: Venit ad me princeps huius mundi, & in me nõ invenit quicquam. Nec dubium eſt, quin quod auſus eſt in Dominum, audeat & in membra Domini. Sed quemadmodum ab ipſo victus eſt, ita per illum vincetur in nobis. Quum enim oppugnat eos in quibus Chriſtus per fidem & charitatem inhabitat, cum ipſo Chriſto bellum gerit, in quo quãdiu perſeveramus, turpius vincetur à nobis quam ab ipſo Domino ſuperatus eſt. Omnia poſſum, inquit, Apoſtolus, in eo qui me corroborat. Satanas qui cum nobis conflictatio eſt, dicitur princeps huius mundi, non quod ullum ius habeat in ullam partem creaturæ, ſed quod in his quodammodo regnet, qui mundum diligunt. Cæterũ qui nos tuetur, Dominus eſt cœli & terræ, qui ſolo nutu plus valet, quam univerſa dæmonum examina cum organis ſuis. Solus

Ioan. 14.

Matth. 12. is potuit ingredi domum illius fortis, & ipſo alligato diripere vaſa illius. Quid adhuc ſupereſt tentationum? Mors, mors inquam illa, ad cuius mentionem contriſtātur omnia. Hæc nec vi depelli, nec fuga vitari, nec artibus eludi poteſt. Primus naturæ affectus eſt, ut quæque res, quod eſt, tueatur. At mors adverſus hunc naturæ affectum minitatur exitium, hoc deteſtabilior, quod coniunctiſſima dividit. Nulla enim arctior copula quam corporis & animæ. Et hunc horrorem nobis domini clementia leniit. Primum quod ipſe noſtra cauſa non gravatus eſt mortis horrorem, & mortem ipſam, eamque ignominioſam iuxta atque acerbam in ſe recipere. Neque quenquam ſanctorum quamlibet inſignium ab hac immunem eſſe voluit, non Abraham fidelem, non Moſen familiariter dilectum, non David virum ſecundum cor ſuum, non è prophetis quenquā, non Ioannem Baptiſtam, de quo extat

extat magnificum domini teſtimonium, non matrem unice dilectam, non ſaltem è diſcipulis illum, quem præ cæteris amavit impenſe. A primo homine uſque ad conſummationem mundi, ſtatutum eſt omnibus ſemel mori. Unde Græcis dicta μόρος παρὰ τὸ μείρω, quod omnibus ex æquo ſit diſtributa, regibus, pontificibus, ſatrapis æque ac colonis & mendicis. Cuius igitur impatientiæ fuerit, nolle tolerare malum, cum talibus tantis ac tam multis commune? Tu quod naturæ velis nolis perſolvendum eſt, refugis cum omnibus ſanctis ſubire? Qui natura erat immortalis, pro te factus eſt mortalis: Et tu quum morti ſis natus, ac toties mortem commerueris, poſtulas unus omnium haberi immortalis? Hic igitur tecum reputa quot & quales habeas conſortes, & æquiore animo feres conditionem tuam. Alioqui nihilo verecundius eſt indignari quod morituri ſumus, quam ſi indigne-

mur quod nati ſumus, aut quod homines conditi ſumus non angeli. Hoc eſt primum mortis lenimentum, haudquaquã exiguum. Id fiet efficacius, ſi veram ſubducamus rationem, qualia ſunt quæ hic relinquimus. Multos enim diſcruciat mors, tantum intuentes quæ commoda hic relinquant. Tum in mentem veniunt, iucundus ſolis aſpectus, pulcherrima cœli machina, amœna mundi vernantis ſpecies, luſus, convivia, uxor, liberi, domus, horti. Sed aperiendus eſt alter oculus, quo perſpicias quanto plus malorum hic relinquas quam bonorum, & in his ipſis quæ bona videntur, quantum admixtum ſit calamitatis & amaritudinis. Recurrat memoria per omnes vitæ gradus, quam ſordida conceptio, quam periculoſa geſtatio, quam miſeranda nativitas, quot malis expoſita infantia, quot obnoxia iniuriis adoleſcentia, quot vitiis inquinata iuventus, quot curis diſtricta virilis ætas, quam

quam calamitoſa ſenectus: & haud ſcio an quenquam reperturus ſis tam felici ſorte natum, ut ſi Deus concedat iiſdem veſtigiis ab ipſo conceptu per omnem acti temporis ſeriem ad ſenectutem recurrere, iiſdem fruituro bonis, eadem perpeſſuro mala, accepturus ſit conditionem. Quam igitur inſignis incogitantiæ eſt, tantopere conturbari, quum eſt deponendū, quod nobis ſi liceat ab integro repetere, ſimus recuſaturi. Omitto nunc mala, quibus hæc vita ſic eſt involuta, ut quidam ethnici iudicarint nihil à diis, ut illorum more loquar, homini datum beneficentius, quam quod addiderint facultatem abrumpendi vitam quoties viſum fuerit, & nobilis ille poëta non dubitarit pronunciare, Nullum eſſe animal homine calamitoſius. Quod ſi levis eſt ethnici vatis auctoritas, Eccleſiaſtes ille ſacer non veritus eſt ſcribere, meliorem eſſe diem mortis quam nativitatis. Tantum de malis. nunc
de

de bonis. Subducito rationem quantum curarum ac moleſtiarum attulerint opes, à quibus nunc divelli non potes. Quanto plus aloës quam mellis attulerit uxor, cuius amore nunc horres mortem. Quantum attulerit ſolicitudinis liberorum educatio, quantum offenſionum ac dedecoris illorum mores. Adde his animum hominis ſemper in peius vergentem. Ut enim non ſit in omnibus, certe in pleriſque verum eſt illud Auguſtini, Qui maior eſt ætate, maior eſt iniquitate. Denique pone ad dexteram huius vitæ commoda, ad levam incommoda, & expende totius ævi quod hic agimus brevitatem. Infantia non ſentitur, adoleſcentia prætervolat aliud agentibus, iuventus excipitur variis curis, ſenectus obrepit imprudentibus. Quid autem eſt hæc tota ſumma, niſi punctum ad illam æternitatem ad quam emigramus, ſiquidem hic pie vixerimus: extrahimur, ſi impie. Harum
rerum

rerum ſeria contemplatio non leve remedium eſt adverſus horrorem mortis. Alterum eſt, hoc etiam efficacius, quod dominus pro te moriens effecit, ut mors quæ prius erat tranſitus ad inferos, nunc ſit ianua cœli, & quæ olim fuit initium æternorum cruciatuum, nunc ſit aditus cœleſtium gaudiorum, ut iam Chriſto fidentibus mors non ſolum damnoſa non ſit, ſed ſummopere lucrifera. Ac ne qua pars hominis deſideraretur, ipſe reſurgens cum ſanctis compluribus fecit nobis certiſſimam ſpem, fore ut corpora reviviſcant in noviſſimo die, iamque glorificata recipiant ſuam quæque hoſpitem animam, ſolatio deinceps futura, non oneri. Sed de morte mox incidet dicendi locus. Ut autem peragamus, quod nunc agimus, ſupereſt his omnibus in unum acervum conflatis terribilius malum: Tartarus, unde negant redire quenquam, abſorbens omnia, nec unquam reddens de-

vorata.

vorata. Hoc eſt barathrum deſperationis, & ut Apocalypſis loquitur, mors ſecunda. Cogitet quiſque qualis ſit illa vita, ubi ſummum malorum eſt immortalitas, ubi magna cruciatus pars eſt dæmonum & impiorum hominum ſocietas; ubi ignis nunquam extinguendus, ad quem noſter collatus, mera glacies eſt: adde quod illic incendium eſt minima dolorum portio, qui tamen tanti ſunt, ut ab hominis intellectu comprehendi non poſſint, ſicut nec piorum felicitas. In malis licet graviſſimis, licet diutinis, aliquid tamen levamenti adfert ſpes, veluti ſtellula quædam procul allucens in denſiſſima caligine, ſed gehenna cum ſummis malis ſummam habet deſperationem. Huius igitur horror ſuperat omnem horrorem, quem tamen clementiſſimus redemptor ut nobis mitigaret, in ſeſe recipere dignatus eſt. Quod in horto expavit, & angore extremo ſic correptus eſt, ut ſudaret ſan-

ſanguinem, noſtræ naturæ erat infirmitas. Quod autem affixus cruci clamat, Deus meus, Deus meus quur deſeruiſti me? Longe à ſalute mea verba delictorum meorum: videtur gehennæ horrorem animo perſenſiſſe. Quid enim ſupereſt à Deo deſtitutis, niſi extrema deſperatio? Nec mirum videri debet, ſi hanc triſtiſſimam affectionem in ſe recepit, qui peccata omnium in ſe receperat, ut utrunque malum noſtris viribus inſuperabile, ſua miſericordia redderet ſuperabile? Nec iſta minuunt dignitatem redemptoris, ſed ineffabilem arguunt charitatem erga genus humanum. Sub eiuſdem typo David loquitur in Pſalmis: Circumdederũt me dolores mortis, & torrentes iniquitatis conturbaverunt me, & præoccupaverunt me laquei mortis. Nos gehennam merueramus, ille innocens expaveſcit pro nobis, quo ſi ſimilis affectus invadat animum noſtrum ex ſcelerum conſcientia,

vel ex imbecillitate naturæ, non abiiciamus noſmetipſos, ſed in Chriſtum intentis oculis etiam deſperando ſperemus. Deſperet licet caro, deſperet ratio, tamen ex ipſis inferis fides clamet ad dominum, quemadmodum Ionas iam deploratus de ventre ceti clamavit & exauditus eſt. Nam & id commonſtrat Pſalmus, quum protinus adiungit: In tribulatione mea invocavi dominum, & ad Deum meum clamavi, Et exaudivit me de templo ſancto ſuo. Dei templum Eccleſia eſt, hæc eſt arx fidei, urbs fortitudinis noſtrę Sion. Huc ſi quis vel ab extremis inferis intendat clamorem viva adhuc ſcintilla fidei, exauditur. Ergo quum univerſæ vires hominis demerſæ ſunt ad inferos, fides tamen clamet cum beatiſſimo Iob: Etiamſi occidat me ſperabo in eum. Nam hoc eſt, cum fiduciæ magiſtro Abraham contra ſpem in ſpem credere. Hæc igitur tanta mala domini bonitas nobis non mitigavit

ac fregit tantum, ut licet laceſſant ac territent, tamen extinguere non valeant, verumetiam extrema damna nobis vertit in opimum lucrum. Quid enim lædit peccatum adhærentes Chriſto? Quid? niſi ut ubi abundavit peccatum, abundet & gratia, & plus diligat, cui plus dimiſſum eſt. Quid proficit Satanas indeſinenter inceſſens membra Chriſti? Quid? niſi quod auget illorum præmia, & illuſtrat coronas. Quin & ea mala, quæ nobis iuxta mortalitatis conditionem cũ piis pariter & impiis ſunt communia, redemptoris clementia vertit nobis vel in lucrum, vel in medicinam, quanquam & hic lucrum eſt: in lucrum, ſi à peccatis immunes iſta toleranter ferimus domino gratias agentes pro omnibus: in medicinam, ſi quid reſidet in nobis repurgandum vel ſectione vel uſtura, vel amaro pharmaco. Quo de genere ſunt, morbus, paupertas, ſenectus, orbitas, aliaque innumera, quibus tota homi-

hominum vita eſt undique obſita. Hæc ſi nos ad murmur, deſperationem, aut blaſphemiam pertrahunt, Satanæ fiunt inſtrumenta, proque remediis fiunt venena. Sin ob id tantũ perferuntur, quia vitari non poſſunt, quo animo cõplures, qui Chriſtum ignorabant, conſtanter cruciatus ac mortem pertulerunt, naturæ ſunt afflictiones. Sin ea tanquam de manu propitii parentis obedienter atque etiam cum actione gratiarum recipimus, reputantes quanto acerbiora commeruimus, & quam dira Chriſtus innocens paſſus ſit pro nobis commeritis, iam non ſunt afflictiones, ſed ſalubria remedia, aut cœleſtium præmiorum incrementa. Illic agendæ gratiæ indulgentiſſimo parenti, qui flagellat omnem filium quem recipit, interim mollibus ac brevibus remediis ſanãs ulcera noſtra, ut parcat in futuro ſeculo: Hic laudanda Imperatoris noſtri benignitas, qui militibus ſuis ſubminiſtrat vir-

tutis

tatis materiam ut coronet magnificentius. Utrobique magnum eſt lucrum, niſi forte mediocre lucrum videtur, quum capitali morbo laborans, devorat amara catapotia, leviqueac temporaria moleſtia, & mortis periculum effugit, & perpetua ſanitatis dulcedine fruitur: aut quum miles ob unius horulæ conflictum, ſummas per omnem vitam opes, ſummoſque honores conſequitur. Et hoc quoque pacto Dominus noſter clemẽtiſſimus omnia pertrahit ad ſe, ſi modo ad ſignum illud in ſublimi propoſitum oculos intenderimus. Attrahit ad ſe omnia mala noſtra, eaque vertit in lucrum noſtrum & gloriam ſuam, quam nobis ſibi per fidem inſitis communicat. Quid autem lucrifaciunt, qui in rebus adverſis oculos avertentes à Chriſto, Deo obmurmurãt? Hoc ipſum quod neceſſario perferendum eſt moleſtiæ, ſibi conduplicant, vel decuplant verius, & pharmacum male ſumendo vertunt ſibi in letale vene-

venenum. Hæc nimirum eſt ſublimis & efficax philoſophia, ac mortis meditatio, in qua ſi ſanus ac valens diligenter fuerit exercitatus, hunc mors non opprimet imparatum. Ex his autem quæ dicta ſunt, colligere licet quadruplicem eſſe mortem, ſpiritualem, naturalem, transformatoriam & æternam. Naturalis, eſt ſeparatio animæ à corpore. Spiritualis, eſt ſeparatio Dei ab animo. Quemadmodum enim anima eſt vita corpori, ita Deus eſt vita animæ. Hæc peperit naturalem, quod ad neceſſitatem attinet, ut eſt ſane pia veterum Theologorum opinio. Ex utraque naſcitur mors gehennæ, ſi coëant inter ſe mors ſpiritualis ac mors naturalis. Poſt mortem enim corporis, non eſt locus pœnitentiæ. Supereſt mors qua transformamur ab imagine veteris Adæ in imaginem novi Adæ, qui eſt Chriſtus dominus. Hæc eſt ſeparatio carnis à ſpiritu. Nec hic mediocris eſt lucta, ne ſpes quidem ulla victo-

victoriæ,niſi Chriſti ſpiritus adiuvaret infirmitatem carnis noſtræ. Sed illius gratia in nobis occidit veterem hominem,ut iam agamur non ſpiritu noſtro, ſed ſpiritu Dei, nec ipſi vivamus, ſed vivat in nobis Chriſtus.Hæc feliciſſima mors an cuiquam ad plenum obtigerit in hac vita neſcio. Domini tamen liberalitas, quod noſtræ deeſt imbecillitati, de ſuo ſupplere dignatur. Hæc mors expetenda eſt, ſummoque ſtudio per omnem vitam meditanda, quemadmodum beatus Paulus ſcribit Corinthiis: Semper mortificationẽ Ieſu Chriſti in corpore noſtro circumferentes,ut & vita Ieſu manifeſtetur in corporibus noſtris. Eodem hortatur Coloſſenſes: Mortificate membra veſtra quæ ſunt ſuper terram. Non iubet erui oculos, aut amputari manus, aut exſecari genitalia. Sed quæ membra? Addit, fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiſcentiam malam & avariciam. Vulgus hominum

2.Cor. 9.

num luget mortuos, at beatus Paulus Coloſſenſibus gratulatur hanc mortem, Mortui, inquit, eſtis, & vita veſtra abſcondita eſt cum Chriſto in Deo. Hæc mors mater eſt vitæ ſpiritualis, quemadmodum peccatum mortis ſpiritualis pater eſt, atque etiam gehennæ. Sed in his mortis generibus præpoſtere ſeſe gerunt plerique mortales. Ad memoriam mortis corporalis quam inhorreſcimus! Veteres ob idipſum habebant inviſam cupreſſum, quod in funeribus ſoleat adhiberi, & apium, quod eo coronarentur ſepulchra: nec hodie deſunt qui ad thuris odorē diris execrationibus utuntur, quod (ut arbitror) hinc in funere fiat ſuffitus. At mors ſpiritualis horribilior eſt ſexcentis mortibus corporis, & ad hanc ultro alacreſque feſtinamus, gloriantes quum male fecerimus, & exultantes in rebus peſſimis. Exanimamur quum periculum obiicitur, ne anima corpus hoc miſerum deſtituat, felicius

cius extra carcerem victura: quanto iuſtius oportuit exanimari quoties periclitamur, ne Deus æterna vita deſerat animam noſtram. Domum in qua defunctus eſt aliquis, funeſtam vocamus, & obturatis naribus prætcrimus. Atqui Sapiens iudicat longe melius, ire ad domum luctus, quam ad domum convivii. In luctu, natura contriſtamur. Sed hæc triſtitia quia ſecundum Deum eſt, ſtabilem in nobis ſalutem operatur, dum nos commonitos noviſſimorum revocat ad pœnitentiam, nec ſinit nos peccare in æternum. Feliciter interſunt luctui, qui ſic deflent mortem alienam corporis, ut incipiant ſeipſos lugere, morte graviore examinatos. Utrum igitur potius, amarum devorare catapotium, ut unius horæ moleſtia lucrifacias perpetuam ſanitatem, an in convivio bibere mulſum toxicum quod brevi delectatiuncula mortem adferat? Sed harum rerum multis adeo nulla habetur ratio, ut in lu-

ſtris cantent ebrii, ſibi plaudant qui fraude rem domeſticā reddiderunt auctiorem, triumphent qui ſceleratis artibus emerſerunt ad honores. An non vulgus hominum, in deliciis ac voluptatibus carnis volutari, vocat vivere? At, qui ſic vivunt, bis mortui ſunt. Primum quia ſpiritu Dei vacant, dein quia iam tum filii ſunt gehennæ. Quemadmodum enim piorum carne mortuorum vita abſcondita eſt in Deo apparitura ſimul cum Chriſto: ita in his qui ſe carni dediderunt, abſcondita eſt mors gehennæ, quam circunferunt, apparitura in extremo iudicio. Peccatorem in hac vita ſola ſpes ſeparat à gehenna. Quandiu enim ſpirat homo, ſpes eſt veniæ. Verum etiam atque etiam videndum, ne ſpes quæ non proficiſcitur à fide & charitate det nobis verba. Sic ſibi blanditur aliquis: Iuvenis ſum, fruar hoc mundo, ubi ad ſenectutem venero pietatem colam. At ὦ δεινὲ quis tibi promiſit ſenectutem?

tem? Alius, dum floret ætas, indulgebo genio. Ubi ducta erit uxor, incipiam eſſe frugi. At ὦ αὐτόκολαξ, qui ſcis an perendie ſis victurus? Eſt fortaſſe qui cogitet: Aliquando fiam monachus, ibi deplorabo vitam male actam, interim fruar mundo. Ut vita ſuppetat, quis tibi pollicitus eſt iſtam voluntatem, quæ cupiat pro voluptatibus amplecti pœnitentiam? An iſtam mentem ſibi quiſquam dare poteſt? Ut ad cor redeat peccator, ſola Chriſti gratia præſtat. Verum ille libere dat eam quibus vult & quando vult. Certe quod ad peccatorem attinet, iam nunc in gehenna eſt. An non prodigioſa cæcitas eſt, ut homo qui in tam horribili ſtatu ſit, ſibi diem præfigat, ad quem velit reſipiſcere: cui in puteum delapſo aut in carcerem conjecto, lenta videretur omnis educentium feſtinatio. E puteo ſtatim inclamaret opem hominis; & in tantis malis conſtitutus, non protinus implorat auxi-

lium Dei, qui ſolus excitat mortuos? Quiſquis igitur in vita mortem transformatoriam diligenter meditatus fuerit, tum mortem ſpiritualem ac gehennæ vehementer horruerit, minus horrebit imminentem mortem corporis, quæ non ſeparat à Deo, ſed Deo propius iungit, finem ſemel imponit cunctis afflictionibus, quibus hæc vita tunditur undique, & tranſmittit ad ſempiternam quietem. Ais, Tranſmittit in requiem, ſed piorum animas. Recte, mors enim peccatorum peſſima. Ergo dum vivis ac vires, da operam ut ſis de numero iuſtorum. Nam iuſtus & ille eſt, qui ex corde agnoſcit ac damnat iniuſtitiam ſuam, territuſque gehenna, confugit ad aſylum divinæ miſericordiæ, & ad ſalutifera pœnitentiæ remedia. At qui per omnem vitam, perinde quaſi ſint immortales, indulgent affectibus ſuis, ad voces Dei toties tã amanter provocantis ad pœnitentiã Toronæo littore, ut aiunt, ſur-

ſurdiores: quid mirum ſi perturbantur, quum urget extrema neceſſitas? Tunc res eſt cum morbo qui non ſinit quicquam aliud agi, cum medicis, cum hæredibus, cum legatariis & captatoribus, cum creditoribus ac debitoribus, cum uxore ac liberis, cum œconomis ac famulis, cum amicis & inimicis, cum exequiis ac ſepultura, cum confeſſionibus, diſpenſationibus ac cenſuris, cum reſtitutionibus ac placationibus, cum variis conſcientię ſcrupulis, poſtremo & cum fidei dogmatibus. Adde his, cum mundo: quem quoniam nimis dilexit, invitus relinquit: inſuper, cum ipſa morte corporis, ad quam præparatus non eſt: denique cum Satana, qui tunc omnibus urget machinis, cum gehenna, quæ tunc omnes terriculamentorum ſuorum larvas ingerit. Atqui ad tantum negotiorum agmen non ſufficit ille temporis articulus, ſed ſumma cura agendum ut ad illum extremum, omniumque graviſſi-

mum conflictum homo veniat quam maxime expeditus. Roget aliquis, quibus modis id poſſit effici. Audiamus Eccleſiaſten bene conſulentem: Memento, inquit, creatoris tui in diebus iuventutis tuæ, antequam veniat tempus afflictionis tuæ. Audiamus & Eccleſiaſticum: Ante iudicium para iuſtitiam tibi, ante langorem adhibe medicinam, & ante iudicium interroga teipſum, & in conſpectu Dei invenies propitiationem: ante languorem humilia te, & in tempore infirmitatis oſtende converſationem tuam. Salubre conſilium, etiamſi notus nobis eſſet dies mortis. Nunc multo magis id faciendum eſt, poſteaquam omnis dies cuique pro ultimo debet haberi, quum neſciat an alius ſit illi ſucceſſurus. Dum vivimus ac valemus, diſcutiamus quantum licet, negotiorum tricas: ac priuſquam nos morbus lecto affixerit, diſponamus domui noſtræ. Primum eſt meminiſſe creatoris, ut

per

per ſynceram confeſſionẽ & pœnitentiam cum illo redeamus in gratiam. Examinemus conſcientias noſtras, amputantes quicquid ibi repererimus inviſum Deo, ut quum morbus nos protrudet ad tribunal Dei, inveniamus propitiationem. Qui rebus florentibus cervices erigunt adverſus Deum, nonne videmus quam ſemet abiiciant ſi morbus validus minetur mortem? At quanto gratius Deo, ſi ad quod ægritudo ſero cõpellit, mature noſtra ſponte faciamus. Proſternamus nos ipſos cum Publicano & Euangelica peccatrice in conſpectu Dei, lachrymis, eleemoſynis, precibus, aliiſque piis operibus placantes iram Dei, & in tempore ægrotationis talis erit mors, qualis fuerit vita noſtra. Quidam abhorrent à condendo teſtamento, quaſi hic inſit aliquid funeſti ominis. Hæc eſt noſtræ carnis infirmitas. Atqui teſtamentum ô bone conditum non efficiet, ut citius moriaris, ſed ut quietius.

Hac in parte felicior eſt in cœnobiis bene moratis agentium conditio, quod ab omnibus curis teſtamentariis liberi ſint. Cæterum qui liberos habent, aut fratres, aut alioqui legitimos hæredes, provideant ne qua in dividundis bonis naſcatur inter fratres & affines contentio: qui non habent, ne relinquant poſteris litium ac rapinæ materiam. Breviter ſic iſta digerant explicentque ſani, ut nihil neceſſe ſit in morbo curis huiuſmodi intempeſtivis torqueri. Præterea ſi quibus perplexis caſibus involutus eſt aliquis, puta de matrimonio, de cenſuris Eccleſiaſticis, de votis, de reſtitutionibus aut reconciliationibus, eos ſanus ac valens explicet, nec ullas tricas reſervet in extremum diem. Recte faciunt, qui morientes hæredibus mandant reſtitutionem fraude partorum: ſed longe conſultius faciunt, qui valentes id faciunt, quod aliis ſæpenumero mandatur fruſtra. Itidem recte faciunt, qui mo-

morituri condonant offenſas omnibus à quibus læſi ſunt, ac viciſſi orant ſibi condonari, ſi quid in quem deliquerunt: ſed longe Deo gratius, & ad conſcientiæ quietem tutius eſt, ſi idem faciant valentes, non ob mortis metum, ſed ob amorem Chriſti. Recte faciunt, qui morientes legant opum ſuarum partem in ſubſidium pauperum, ſed victima fuerit multo gratior Chriſto, ſi pro modulo facultatum ipſe ſubleves proximorum inopiam. Nec enim ſemper pervenit ad egenos, quod illis deſtinavit moriens, & ſi perveniat, iam alienum eſt non tuum quod impenditur. Quid quod morbi complures eius ſunt generis, ut non dent ſpatium ſuper his ſtatuēdi: ne iam commemorem caſus ſubitaneos & inopinatos, qui licet non omnes opprimant, omnibus tamen ſunt expectandi, quia poſſunt omnibus accidere. Quemadmodum accidit illi ſtulto Euangelico, qui ſibi pollicitus longam

ac ſuavem vitam, audit, Hac nocte repetent abs te animam tuam. Deprecantur omnes mortem ſubitaneam & improviſam. Siquidem nuſquam non audimus has voces, A ſubitanea & improviſa morte, libera nos domine. Quid eſt quod orant iſti? An omnis inopinata mors deteſtanda eſt? Ne-
Sap. 4. quaquam. Iuſtus enim quacunque morte præoccupatus fuerit, in refrigerio erit. Nec enim poteſt eſſe mala mors, quantumvis ſubita fuerit, quam vita bona præceſſit. Quin igitur ſic oramus: A mala vita, libera nos domine. At qua fronte vocamus mortem improviſam, quę ſe quotidie omnibus ſenſibus ingerit noſtris? Ab infantia noſtra quid aliud audimus quam gemitus morientium? quid aliud videmus quā efferri funera? quam pompas lugentium? quam monumenta, ac defunctorum titulos? Quod ſi nos leviter tangunt aliena, quoties nobis propius mors vellicat aurem funeribus affinium
&

& cognatorum propinqua naturæ neceſſitudine nos contingentium, & amicorum quos mutua charitas nobis arctius adglutinarat, quam ullos cognatos iungunt naturæ fœdera? Et ſi hoc quoque parum eſt, quoties nos ipſos admonet fragilitatis noſtræ? Quis enim noſtrum eſt, qui non aliquoties in vitæ diſcrimen adductus ſit, vel tempeſtate, vel latrocinio, vel bello, vel ruina, vel peſtilentia, vel morbo? Quocunque te vertas, mors in inſidiis eſt. Domus cuique tutum eſt refugium. At quam multos opprimunt tectorum ruinæ? Terra ſolidum elementum, nonne interdum ſubſidens totas abſorbet civitates? Ipſe aër quo ſpiramus ac vivimus, ſæpenumero mors eſt, quemadmodum cibus ac potus. Poſtremo fames ac ſitis nonne quotidie mortem minitatur, ni remedium adhibeas? Quid quod quoties nominatur homo, mortis admonetur. Idem enim nobis declarant, mortales & homines.

mines. Quid igitur agunt qui deprecantur mortem improviſam, niſi ut ſuam accuſent improvidentiam? imparatis enim omnis improviſa mors eſt, etiamſi centenario veniat. Improviſam appellas, quam omnibus ſenſibus ingerentem ſeſe atque impingentem non vides? Sic improviſum fuit diluvium impiis, qui Noë iuſtitiæ præconem, dum appararet arcam irridebant, edentes, bibentes, iungentes coniugia, quaſi non eſſet eventurum, quod Deus minitabatur. Sic improviſum Sodomis obtigit exitium, qui Loth emigrantem irridebant. Idem eveniſſet Ninivitis niſi od Ionæ præconium egiſſent pœnitentiam. Quiſquis novit ſe Deum habere iratum, omni momento vindictam expectet, imo vitet potius exemplo Ninivitarum ac Davidis. Terribilis eſt ira domini, ſed ſi nos ipſos deiecerimus ad pœnitentiam, in ira ſua recordabitur miſericordiæ. Ad Ionæ hoſpitis denuntiationem

Nini-

Ninivitæ converſi ſunt ad pœnitentiam. At nos ad tot domini noſtri denuntiationes ſurdi, mortem deprecamur improviſam. Tot exemplis ac parabolis inculcat obliviosæ tarditati noſtræ, ut ad omne momentum ſimus parati, Noë, Loth, & eorum quos ruina turris in Siloa inopinantes oppreſſit. Addit ſimilitudinem furis nocturni, fidelis œconomi, decem virginum: ac toties inclamat, Vigilate, quia neſcitis diem neque horam: & nobis ulla mors venit improviſa? Venit, ſed improvidis, aut (ut melius dicam) ſurdis, cæcis, ac ſtupidis: qui nec dominum inclamantem audimus, nec quod ſeſe oculis ingerit videmus, nec quod undique pungit ſentimus. Nec refert quod dominicus ſermo loqui videtur de ſupremo mundi die. Nam cuique ſupremus vitæ dies, ſupremus mundi dies eſt. In conſummatione mundi palam celebrabitur univerſale iudicium, ſed interim ſingulorum animæ ſimul ut corpus reli-

reliquerint,ſuum ferunt iudicium, licet nobis ignotum. Dominus autem utrumque diem æque nobis ignotum eſſe voluit, hac quoque parte declarans indulgentiſſimam erga nos charitatẽ. Etenim quum nunc videamus intolerabilem divitum ac malorum violentiã, quid facerent, ſi ſcirent ſe diutius victuros? Rurſus infirmi, ut ſunt plerique mortales, ſi certo ſcirent ſe perventuros ad ſenectutem, huc prorogarent exactioris vitæ ſtudium: rurſus ſi certum haberent pauculos vitæ dies ſupereſſe, triſtes & anxii viverent, & ad multas actiones reipublicæ frugiferas redderentur ſegniores. Nunc hoc temperamento uſa eſt ſupremi numinis providentia, ut cunctis hominibus mors adeo ſit certa, ut ſinguli non minus certo ſciant ſe morituros, quam ſciunt natos eſſe, utque nec ſummi nec infimi ſibi poſſint vana ſpe blandiri: rurſus dies mortis adeo incertus, ut eum dominus nec ſibi chariſſimis notum

tum eſſe voluerit. Itaque fit, ut impii minus lædant bonos, & boni ſic abſtineant à malis operibus, quaſi ſint poſtridie morituri: ſic incumbant bonis operibus, quaſi diu victuri. Quid igitur ſibi volunt, qui ad chiromantas, aſtrologos, phyſiognomuntas, genethliacos, ventriloquos, numeros Babylonios & magos currunt, ut ſciant ævi modum. Clamat Eccleſiaſtes, Cap. 9. Neſcit homo finem ſuum, ſed ſicut piſces capiuntur hamo, & aves laqueo comprehenduntur, ſic capiuntur homines in tempore malo, quum eis extemplo ſupervenerit: & nos ab his volumus ſcire finem noſtrum, qui ipſi finem ſuum neſciunt? An quod Chriſtus æterna veritas neſcire voluit, quia ſcire non expedit, invito Chriſto diſcent à vanis hominibus? An Chriſtianis placet exemplum impii Saulis? Quid autem illi profuit malefica, niſi ut bis moreretur? Sunt (& ii quidem non mali) qui petunt à Deo certum mortis genus; orant ut

ut certos menſes decumbant, quo vel hoc tempus impendant pœnitentiæ & confeſſioni. Sanctius eſt illorum votum, qui mortem optant, qua minime moleſti ſint ſuis. Hoc enim à charitate proficiſcitur. Sed firmioris eſt fidei, mortis genus ac ſpatium ægrotationis Deo committere. Novit ille quid nobis expediat, & quod nobis eſt optimum dabit. Sunt innumeræ mortis formæ, & in his quædam horribiles: ſive quod ſubito necent, quod nonnullis in ipſo accidit convivio: ſive quod acerbos ac diutinos habeant cruciatus, ut paralyſis & iſchiace: ſive quod abominandam habeant ſpeciem, veluti qui tenaci pituita præfocati nigreſcunt: ſive quod uſum linguæ, mentiſque ſanitatem adimant, ut apoplexis, phreneſis, ac nonnullæ febres, aliæque peculiares quæ homines impellunt, ut ſe præcipitent, aut in puteum inſiliant, aut laqueo præfocent guttur, aut gladio ſeipſos confodiant.

Sunt

Sunt enim morbi qui interiora mentis organa vitiant, quos vulgus dæmoniacos appellat. Ne ex his quidem iudicandus eſt homo, quando Chryſoſtomus monachū dæmonio obnoxium amantiſſime conſolatur. Quanquam ea mortis genera, quæ manifeſtam habēt ſpeciem impietatis, Chriſtianæ pietatis eſt deprecari atque abominari. Contra, quoſdam videmus tam placide emori, ut obdormiſcere non emori videantur. Sed quæcunque acciderit mortis forma, nullus hinc æſtimandus eſt. Ne de iis quidem qui ob commiſſa facinora dant pœnas legibus, licet mortem ſortiantur infamem, temere iudicandū eſt. Nam fieri poteſt, ut qui ob excitatam ſeditionem diſſecatur in quatuor partes, migret in angelorum contubernium: quum alius in veſte Franciſcana moriens ac religioſe ſepultus, demigret ad inferos. Dominus eſt qui de his iudicat. Variis modis ſuos exercet ac purgat

Deus,

Deus,ſed (ut dixi) nulla mors haberi debet, quam bona vita præceſſerit. Interdũ qui placidiſſime expirant, demigrant ad æternos cruciatus: contra, qui miſerabiliter torquentur, evolant in requiẽ. Quidam optant plenam confeſſionem ante mortem, ſupremam unctionem, & euchariſtiam, non diſſimili (ut apparet) animo, atque olim quidam prorogabant baptiſmum in extremum uſque diem: nec prius accerſebatur baptiſta, quam medicus profiteretur in arte ſua parum eſſe præſidii. Quur ſemel optamus contingere, quod quotidie à nobis fieri & debet & poteſt? Optimum enim conſilium eſt,ut quiſque ſuam conſcientiam prius quam ſe ſomno tradat, diligenter excutiat, & ſi quod crimen eo die commiſſum deprehenderit, tundat pectus,cumque lachrymis à domino veniam poſtulet, & implorata ope divina certum ſumat propoſitum vitæ correctioris. Nec eſt quod quiſquam hic dicat,
diſti-

diſtineor variis negotiis, non vacat. Ad rem tam neceſſariam quarta pars horæ ſufficit. Non eſt longum dicere, Peccavi, miſerere. Et hoc ſatis eſt, ſi quidem dicatur ex animo. Nemo ſomno ſe tradens, certus eſt fore ut expergiſcatur. Quantum igitur diſcriminis eſt in eo ſtatu obdormiſcere, in quo ſi nos opprimat mors ſomni germana, & ſoror fratrem excipiat, in æternum perierimus? Tantum periculum breviſſima cogitatione licet effugere. Hoc quotidie apud Deum, apud ſacerdotem vero Dei vicarium ter aut quater, aut ſæpius in anno ſyncera confeſſione purgare conſcientiam, plurimum attulerit tranquillitatis, efficietque ut morientem non admodũ torqueat confeſſionis anxietas. Porro quoniam in mortis articulo præcipuum ſolatium eſt, dominicæ mortis contemplatio, ac totius Eccleſiæ communionis, quæ eſt corpus Chriſti: profuerit ad utrũque diligenter exerceri in vita, ut

actio

actio ſubinde repetita tranſeat in conſuetudinem, conſuetudo in habitum, habitus in naturam. Id fiet, ſi repurgata ab omni affectu peccandi conſcientia, frequenter ſumamus panem myſticum, ac de poculo myſtico bibamus, quandoquidem hoc ſacramentum duo quædam nobis commendat, capitis eximiam erga ſua membra charitatem, & membrorum inter ipſa ſocietatem arctiſſimam. Quicquid boni eſt in corpore, à capite Chriſto defluit: quicquid autem boni eſt in corpore, membrorum omnium commune eſt: quemadmodum in corpore animantis, licet diverſa ſint membra, variis officiis deſtinata, tamen vita à capite proficiſcens eadẽ per omnia membra diffunditur, tam individua ſocietate, ut (quemadmodum docet
1.Cor. 12. beatus Paulus) ſi doleat unũ membrum, dolor ad omnia perveniat: ſi gaudeat unum membrum, gloria ſit omnium communis. Nimirum hoc eſt, quod dicitur in Symbolo

bolo Apoſtolorum: Sanctam Eccleſiam, ſanctorum communionem. Nec enim contractior eſt in corpore myſtico Chriſti gratia, quam in animalis corpore natura. Religioſe faciunt, qui urgente mortis vicinia mittunt ad monaſterium Cartuſianorum aut Franciſcanorum, ut orent pro laborante: ſed efficacius ſolatium eſt, ſi cogitet ægrotus, univerſam Eccleſiam eſſe pro ſuo membro ſolicitam. Quum autem Eccleſiam dico, quam beatam, quamque numeroſam ſocietatem dico, quæ prophetas, quæ Apoſtolos, quę tot martyrum ac virginum examina, quæ tot animas Deo charas complectitur. Hæc univerſa ſodalitas pro uno quolibet Chriſti membro periclitante orat aſſidue, ſuiſque meritis ac precibus laborantem ſublevat. Neque vero tua refert, quod non cernitur oculis Eccleſia. Nec animam tuam vides, cuius beneficio vivunt ac moventur omnia corporis membra. Non po-
teſt

teſt eſſe pauper Eccleſia, quæ tam diviti capiti coniuncta eſt, in quo habitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter: nec deſtitui poteſt membrum, quod à tot ſanctorum millibus ſublevatur. Capitis charitatem ac beneficentiam erga nos, præcipue teſtatur crux pro nobis redimendis ſuſcepta. Harum rerum memoriam ac vim nobis renovamus, quoties cum fide debitaque reverentia carnem domini comedimus ac ſanguinem bibimus. Simulque admonemur, univerſos eſſe unum corpus qui eodem pane veſcuntur, & de eodem bibunt poculo. Ne quis igitur deſpondeat animum, ſi membrum eſt infirmum ac languidum, quum caput habeat omnipotens: neve ſibi deſtitutus videatur, qui totius Eccleſiæ meritis precibuſque ſublevatur. Ad harum itaque rerum contemplationem, ſi quis in vita fuerit diligenter exercitatus, in morte plus adferent ſolatii. Tum enim ſuapte ſponte occurrent

current velut animæ familiaria. Proinde (mea ſententia) rem piam commenti ſunt, qui Dominicæ mortis hiſtoriam per certas horas partiti ſunt, quo pueri conſueſcerent ſingulis diebus aliquam illius portionem commemorare cum gratiarum actione. Qui vero ſubſtituerunt Liturgiam de virgine, ut rem non impiam excogitarunt, ita (ſi fas eſt verum fateri) vinum verterunt in aquam. His rationibus optime fit, ne mors ſubitanea & improviſa nos opprimat. Deſerendi liberi dulces, uxor chara, amici dilecti, agri culti, ſtructuræ magnificæ, opes amplæ. At miles Chriſti hæc omnia negligere meditatus eſt, cuius anima velut in præſidio corporis excubat, ad omne momentum expectans imperatoris claſſicum, quo iubeatur inire prælium, ſemper erectus ad illam vocem: Diſpone domui tuæ, quia morieris & non vives. Corpus habet non pro domo, ſed pro tabernaculo: nec ibi Eſa. 38.

recon-

recondit theſaurũ ſuum, ſed quod ad diurnum dimenſum ſatis eſt, in zona geſtat, ſemper in excubiis vigilans, ſemper arma habens in procinctu adverſus hoſtium inopinatos incurſus, neque quicquam duri recuſat, modo placeat imperatori cui dedit nomen. Militia, inquit, beatus Iob, eſt vita hominis ſuper terram. Huius militiæ tyronem adhortatur ſapiens ille Syrach: Fili, accedens ad ſervitutem Dei, ſta in iuſtitia & in timore, & præpara animam tuam ad tentationem. Servitus Dei, eſt profeſſio militiæ Chriſtianæ. Stare militis eſt in acie accincti ad prælium. Sta in iuſtitia, non in ſuperbia, quæ ſe erigit adverſus Deum, ſed in iuſtitia. Dormiunt ac iacent, qui militant huic mundo. Sed Chriſti miles ſtat accinctus ad omne opus bonum. Opus optimum eſt, bene mori in domino. Plurimum enim fiduciæ adverſus Satanam addit vita innocenter acta. Fides neſcit dare locum hoſti,

ſpes non novit ſuccumbere, charitas ſuppeditat ſtanti commeatum. Sed quum vita innocenter acta conciliet fiduciam, quur additum eſt in timore? Si iuſtus es, quid times? Si non es, quomodo ſtas? Hic timor non eſt ille deſperationis pater, de quo Solomon: Pigrum deiicit timor, quem foras eiicit charitas, ſed optimus innocentiæ cuſtos. Timor filiorum ſanctus permanens in ſeculum ſeculi. Qui ſtat (inquit Apoſtolus) videat ne cadat. Ac rurſum: Tu autem fide ſtas, noli altum ſapere, ſed time. Eſt timor domini ſanctus, extimulans ad bona opera, ac depellens à malis, & eſt timor ſervi nequam, pertrahens ad ignaviam. Timens, inquit, abii & abſcondi talentum tuum in terra. At timor iuſtitiæ comes efficit, ut noſtris diffiſi viribus, alacrius operemur præſidiis ſpiritus, ac circumſpectius ſervemus dona Dei. Præterea omnis hominum iuſtitia, quamvis perfecta, contremiſcit,

Rom. 11

Mat. 24

quoties vocatur ad tribunal iuſtitiæ divinæ : in cuius conſpectu nec aſtra ſunt munda, & in angelis reperitur iniquitas. Quid ni, nos infirmi, & in luteis domiciliis habitantes, metuamus hoc iudicium, quum Iob à Deo probatus dicat: Verebar omnia opera mea, ſciens quod non parceres delinquenti. Si lotus fuero quaſi aquis nivis, & fulſerint velut mundiſſimæ manus meæ, tamen ſordibus intinges me. Et Paulus miles Iobo exercitatior, dicat : Nullius mali mihi conſcius ſum, ſed non in hoc iuſtificatus ſum. Sequitur: Et præpara animam tuam ad tentationem. Variæ ſunt tentationum formæ, quibus milites ſuos explorat Deus, ſed omnium graviſſima tentatio eſt mors. Tum enim vere cominus res geritur, nec eſt velitatio, ſed utrinque ſumma vi de rerum ſumma decernitur. Ad hunc igitur conflictum ſemper præparandus eſt animus. Quid enim hic faciet miles pugnæ rudis, qui nun-

Iob 4. & 25.

quam cum hoſte conflixit, qui nec vires illius, dolos, artes & inſidias, nec ſuam virtutem unquam expertus eſt? Magna victoriæ pars eſt, cum hoſte noto bellum gerere. Ita fortiſſimus ille miles vel dux potius beatus Paulus: Ut non circumveniamur, inquit, à Satana. Non enim ignoramus cogitationes illius. Quid mirum ſi novit technas illius, qui cum toties conſeruerat manus, omni periculorum genere exercitus. Tum admovetur ignis, qui declarat quale cuiuſque fuerit opus, & cui ſuperſtructum fundamento. Atque hic videmus interdum fieri quod uſu venit in militia mundana: qui timidiores viſi ſunt in caſtris, & ad tubæ ſignum expalluerunt, in ipſo conflictu reperiuntur fortiſſimi: contra, qui nondum propius urgente periculo videbantur admodum feroces, in ipſo prælio ſunt formidoloſiſſimi. Ita ſunt qui ſani iactant quietem & ſecuritatē conſcientiæ, ſe paratos ad extremum

2. Cor. 2.

diem, imo cupere ex hoc calamitoſo ſeculo profugere: fretos fide neſcio qua, quod Chriſtus nobis promiſit vitam, & pro peccatis noſtris pœnas dependit: negantes referre, cuiuſmodi ſint opera noſtra, bona an mala. Unum illud ſatis eſſe, ſi credamus nos fore ſalvos. At vereor ne multi ex his, qui dum incolumi ſunt valetudine, iactant hanc ſecuritatem, valde trepident, ubi propius urget extremum diſcrimen, & ille dies præſto eſt, quo non verbis, ſed veris res agitur. Exaggerant quantum ſit nefas dubitare de promiſſis Dei: at nulli magis trepidant, quam qui non dubitant de promiſſis Dei. Etenim qui non credit gehennam paratam iis qui vivunt impie, ſed mortem cum totius hominis interitu adferre finem malorum omnium, minus horret mortem.
Iob 28. Fides igitur gignit in impiis timorem Dei, qui eſt initium ſapientiæ, atteſtante beato Iob: Timor Dei, ipſa eſt ſapientia, & recedere à ma-

à malo, intelligentia. Item Eſaias:
A timore tuo domine concepi- Cap. 29
mus & quaſi parturivimus, & pe-
perimus ſpiritum ſalutis. Lucæ ter-
tio, populus territus ad prædica-
tionem Ioannis Baptiſtæ, qui in-
vitabat ad pœnitentiam, dicens
iam ſecurim ad radicem arboris
eſſe poſitam, dicit, Quid facie-
mus? At niſi credidiſſent Ioanni,
non dixiſſent, Quid faciemus? Si- Cap. 2.
militer in Actis Apoſtolorum, mul-
titudo territa prædicatione Petri,
ex fide concepto terrore, compun-
cta corde, dicit Petro & Apoſtolis
reliquis, Quid faciemus viri fra-
tres? Haud quaquam dictura, niſi
fides adfuiſſet ſtimulans conſcien-
tiam metu gehennæ. Hæc vero
trepidatio, etiã in homine pie vi-
vente non naſcitur ex diffidentia
erga Deum pollicentem & com-
minantem, aut ex incredulitate ar-
ticulorum fidei, aut ex hæſitatio-
ne de efficacia ſacramentorum,
quam habent ex morte Chriſti, ſed
oritur ex conſcientia noſtræ im-

becillitatis, quæ maior eſt quam ut à nobis poſſit ad plenum intelligi. De ſingularibus autem non cogimur eſſe ſecuri, quãquam de nullo deſperandum eſt: Veluti neceſſe eſt credere, quicunque cum fide percipit ſacramentum baptiſmi, recipere criminum omnium gratuitam remiſſionem: at non eſt neceſſe credere, hunc baptizatum eſſe liberum ab omnibus peccatis. Nam fieri poteſt, ut in hoc homine fuerit aliquid peculiare impediens generalẽ ſacramenti vim. Idem ſentiendum de ſacramento pœnitentiæ. Impium eſt dubitare, an ſit abſolutus à peccatis, qui rite ſuſcepit hoc ſacramentum. Non eſt tamen hæreticum dubitare, an hic aut ille ſit abſolutus, quoniam de peculiaribus impedimentis nobis non conſtat. Excipio ſingularem & evidentem revelationem, aut irrefutabilem auctoritatem, quum non ſit expreſſa ſcripturarum aut Eccleſiæ conſentientis auctoritas, quæ compellit

in diverſum. Hæc hæſitatio nõ eſt incredulitas, ſed religioſa modeſtia, toto pectore ſubmittens ſe voluntati, iudicioque divino, etiamſi velit hominem damnare. Non enim ideo damnabitur, ſed hac ipſa ſubmiſſione promerebitur abſolutionem, ſi religioſæ trepidationi iuncta ſit ex Chriſti miſericordia veniens fiducia. Huius generis eſt, quod adferunt de euchariſtia. Cogimur in genere credere, quod ſacerdos rite fungens ſuo officio conſecrat corpus & ſanguinem domini, verum non eſt impium ſubhæſitare an hic aut ille conſecravit. Nam hoc non eſt dubitare de ſacramento, ſed de peculiaribus circumſtantiis impedientibus vim aut rationem ſacramenti. Similiter neceſſario credimus, homines per fiduciam & charitatem erga dominum Ieſum ſalutem æternam aſſequi, fas tamen eſt dubitare, an hic aut ille ſit in illo ſtatu. Quanquam nec de aliis temere iudicandum eſt in malam

partem,& in nobis ſimul cum incremento fidei & charitatis creſcere debet ſpes, Idem ſentiendum eſt de promiſſis ac minis ſcripturarum. Non enim ex Deo qui mentiri non poteſt, ſed ex nobis oritur dubitandi materia. Non ignorat homo,quam eximia bona promiſerit Deus, ſed timentibus ac diligentibus ipſum. At quotus quiſque noſtrum eſt, qui timorem præſtitit,ut tali domino, amorem, ut tali parenti,debitum? Non dubitant igitur an Deus ſit verax in promiſſis, ſed an ipſi ſint digni promiſſis. Fides,ſpes,charitas,timor,dona ſunt ſpiritus. Quis igitur novit, an fides & charitas quam habet, ſit ex hoc donorum genere,quæ nos reddunt Deo gratos, & an ſufficiant ad ſalutem æternam? Similiter Deus per filium promiſit veniam omnium ſcelelerum, ſed ſemel per baptiſmum, ſi rite ſuſcipiatur. Cæterum quotus quiſque noſtrum eſt, qui veſtem candidam gratis in baptiſmo

datam

datam non multis modis inquinarit? Paratum eſt remedium pœnitentiæ, ſed toto corde converſis ad dominum. Hic excutiat ſe quiſque, num toto corde ſit converſus ad dominum, num cor habeat vere contritum, & humiliatum, & ſi habet, an iuxta ſufficientem modum. Clamat Baptiſta: Facite fructus dignos pœnitentiæ. Quis auſit ſibi arrogare, quod ſic ut dignum eſt oderit ac deteſtetur peccata ſua? Comminatur Deus iram ac gehennam violantibus præcepta ſua. Quoties autem nos illius timore abiecto violavimus ea? Quotumquemque reperias, qui non magis metuat iram principis aut iudicis hominis, quam Dei vivi. Tum quoties ſit, ut homo magis amet hominem quam Deum, pro mortali amico ſuſtinens, quod in Dei gratiam perpeti recuſaret? Equidem in hac ſum ſententia, ut exiſtimem piorum hominum fiduciam ſemper cum religioſo tremore coniunctā eſſe,

paucos excipio, quos Deus eximios habere voluit, videlicet ad exemplũ quod extimulet omnes, ſed aſſequantur pauci. Certius ſperant domini miſericordiam, qui tremunt illius iuſtitiam. Proinde qui dicunt, Crede te fore ſalvum, & ſalvus eris: bis peccant. Etenim ſi de qualicunque fide loquuntur, falſus eſt ſermo: ſin de viva, inepte dicitur Crede, quaſi cuivis in manu ſit credere quum velit, cum hoc quod haud ſcio num certi ſimus, an fidei donum ſit in nobis. Quid, quod homo non tantum aliis hominibus, verumetiam ipſe ſibi frequenter ignotus eſt, quum oculos Dei nihil quamvis abditum poſſit fallere. Cor hominis inſcrutabile eſt nobis, ſed illum nullus latet ſinus cordis, qui finxit cor. Nobis ſæpenumero videtur pium, quod impium eſt in oculis Dei, purum quod impurum eſt. Ita fit, ut homo ſe credat immunem à peccatis, quum inſciens habeat ſauciam conſcientiã. Quid

ni

ni hoc nobis accidat, quum egregius ille pſaltes dicat: Delicta quis intelligit? ab occultis meis munda me domine. Tutiſſimum igitur aſylum eſt, cum religioſo tremore à iuſtitia Dei confugere ad miſericordiam, & cum pſalmographo dicere, Ne intres in iudicium cum ſervo tuo, quia non iuſtificabitur in conſpectu tuo omnis vivens. In hoc igitur iudicio nemo poterit ſubſiſtere, ſi noſtra merita ad divinam trutinam expendantur, niſi miſericordia ſuperexultet iudicio. Eoque præceſſit in eodem pſalmo: In veritate tua exaudi me, in tua iuſtitia. Quiſquis exaudiri cupit, remittit contentionem, & qui cupit exaudiri in veritate Dei, ſuæ diffidit veritati, ſciens quod ſolus Deus verax, omnis autem homo mendax: & qui rogat exaudiri in iuſtitia Dei, ſuæ diffidit iuſtitiæ. Veritas autem & iuſtitia Dei, Chriſtus eſt, Euangelicæ gratiæ miniſter. Per Moſen enim lex data eſt, quę prodidit iniuſtitiam no-

Pſ. 18.

Pſ. 142.

ſtram, ſed gratia per Chriſtum Ieſum facta eſt, qui nobis ſuam communicavit iuſtitiam. Nos toties mentimur Deo, quoties violamus leges illius, in quas iuravimus ad fontem regenerationis: & toties iniuſti ſumus, quoties conditori ac redemptori non rependimus vices, imo abnegamus illum, quoties à pactis recedimus: ſed quamvis nos abnegemus illum perfidi, ille conſtanter fidelis eſt, ſeipſum abnegare non poteſt, ubique verax in promiſſis, ut iuſtificetur in ſermonibus ſuis, & vincat quum iudicatur. Pater igitur exaudit nos in ſua veritate, qua per filium promiſit nobis remiſſionem peccatorum: exaudit autem non in noſtra, ſed in ſua iuſtitia, quia per filium iuſtificat omnem credentem, fide purificans corda noſtra. Beati ſunt igitur qui ſerviunt domino in timore, & exultant illi cum tremore. Quid ni tremant homines peccatis obnoxii, quem tremunt angelorum exercitus? Ante iudicium

cium timere bonum eſt, ut in iudicio inveniamus miſericordiam. Ex humanis hiſtoriis diſcimus, quanta cum exultatione beatus Andreas ad crucem acceſſit. At contra, non paucos viros pietatis opinione celebres, accipimus ſub mortem magno tremore fuiſſe conturbatos, expaveſcentes Dei iudicium, totamque vitam anteactam damnantes. Refertur enim de quodam, cui ſub mortem trepidanti quum dixiſſent qui aderant fratres, quid eſt quod ſic expaveſcàs, quum per omnem vitam pietatem colueris? Ita reſpondit, O fratres, multo alia ſunt hominum iudicia, alia Dei. Similes voces emiſiſſe dicitur Benedictus, Bernardus, & Auguſtinus. Eadem igitur fides, & tremorem incutit, & tremorem vincit: incutit, oſtendens quantus ſit, quem in multis offendimus: vincit, oſtendens nobis Chriſtum cuius charitas purgat peccata noſtra, gratia ſupplet imperfectum noſtrum. Ut autem
non

non ſtatim fortitudinis aut fidei ſignum eſt, mortem non expaveſcere, nam interdum eſt ſtuporis ac vecordiæ, interdum Scythicæ cuiuſdam immanitatis: ita ad mortem imminentẽ expaveſcere, non ſemper eſt diffidentiæ, aut malæ conſcientiæ ſignum. Nonnunquam affectio mere naturalis eſt pro varietate corporum, in aliis moderatior, in aliis vehementior. Sic mortem exhorruit Ezechias, vir qui corde perfecto verſatus fuit apud Deum, exhorruit autem non obmurmurans Deo, ſed cum lachrymis deprecans, & exauditus eſt. Novi ego quaſdam, quæ ad ſolam mortis mentionem contremiſcerent, at iiſdem urgente mortis vicinia nihil fortius aut conſtantius. Horror enim ille non veniebat ex mala conſcientia, ſed ex peculiari ſexus aut naturæ imbecillitate. Affectus autem naturæ, ſi virtute ſuperentur, augent coronam, non arguunt diffidentiam. Similiter videas ingenia quædam

dam φίλαυτα, quæ ſibi facile in re quavis ſatisfaciunt. Sunt rurſus putidula, ſibi ipſis nuſquam ſatis facientia, etiam ſi quid recte geſſerint, quibus ſi admoveas omnia ſolatia, tamen ſentiunt animi remorſum, ad diffidentiam ſolicitantem: atque hinc coniiciunt, ſeſe nondum habere Deum placatum, quia nunquam ſentiunt tranquillitatem conſcientiæ. Verum ſi naturam diſtinguamus à virtute, nec admodum ſuæ tranquillitati fident, qui ſibi quocunque modo placent, nec protinus ſpem abiicient, qui mentem habent ſemper in deteriora urgentem. Iſthuc naturæ peculiaris vitium eſt, non voluntatis, quod negligendum eſt ſi vinci non poteſt, & quod dictat ſpiritus pro rato habendum, utcunque reclamet caro. Arbitror & illud eſſe naturæ, quod homines quibus inſtat extremus dies, ſic fere immutantur, ut nihil eorũ probent, quæ ſectati ſunt in vita, non quod impia ſint, ſed quod huma-

na & à perfectione recedentia. Quanquam adverſus hos naturæ affectus, ſpiritus robore pugnandum eſt, licet ex eis nec alios iudicare conveniat, nec nos ipſos. Redeamus igitur ad id quod inſtitueramus, oſtenſuri quibus modis ſublevari poſſint homines, ut plerique ſunt infirmi, quos mors vicina conſternat, in quorum vita multa oblivio, multa negligentia, multa ceſſatio, & omnino multo plus criminum quam benefactorum, & ſi quid benefactorum eſt, multa rubigine vitiatum, ut illa ingerere in conſpectum Dei, nihil aliud ſit, quam Deum irritare. Animus ad mortem aut omnino paratus non eſt, aut leviter inſtructus. Huic in eo articulo quid faciemus? Nemo deſperandus eſt, quamdiu ſpirat homo. Urget ſupremum certamen. Spatium breve eſt, opus eſt expedito conſilio. Quid inquam huic optimo iure perturbato ſuadebimus? Primum ſi legitimos habet hæredes, conſultum

ſultum fuerit, ut omnem curam teſtamentariam ad illos releget. Primum hoc nonnihil eſt compendii: ſin minus, per codicillos, aut ſi qua via commodior negotium hoc quam breviſſime abſolvat: eo peracto ſubmoveat omnes de rebus huius ſeculi obſtrepentes: in quo ſupra modum peccant complures, qui iam animam agenti ingerunt ſcrupulos de teſtamento, deque rebus externis, interdum & morientem cogunt ſubſcribere, idque detrectantem & invitum, ac deteſtantem illorum importunitatem, per quos mori non liceat. Quibus amicis quid eſſe poteſt inimicius? Dein ſi morbi ratio patitur, animæ prius quam corpori mederi ſtudeat per exomologeſim brevem, ſed ſynceram & fuci expertem, & à ſacerdote cum plena fide ſummaque reverentia pœnitentiæ remedium accipiat, ex intimis præcordiis Dei miſericordiam imploret, ſumatque vitæ caſtigatioris propoſitum ſi con-

ſi contingat revaleſcere. Quod ſi forte non eſt parata ſacerdotis copia, ne protinus (quod ſolent ſuperſtitioſi quidam) trepidet ac deſpondeat animum, ſed ipſi Deo ex corde confiteatur iniuſtitiā ſuam, qui pro ſua clementia mentis affectum pro facto dignabitur accipere, & quod deeſt externis ſacramentorum ſignis, de ſuo ſupplere peculiari gratia. Per illum quidem efficacia ſunt omnia ſacramenta, quæ quodammodo ſignacula ſunt divinæ erga nos beneficentiæ : ſed idem abſque ſignis quum opus eſt conſulit hominum ſaluti, tantum ut abſit negligentia & contemptus ſacramentorum, adſit autem fides & prompta voluntas. Hæc ideo viſum eſt admonere, quod frequenter videmus quoſdam valde perturbari, ſi videantur abſque exomologeſi Eccleſiaſtica, Euchariſtia, & unctione ſuprema deceſſuri, quin huiuſmodi voces audimus è compluribus: Ille Chriſtiane mortuus eſt, ter con-

confeſſus eſt ante mortem, & omnia ſacramenta percepit. Rurſus cruce ſignamus nos, ſi quem audierimus abſque his ritibus diem obiiſſe. Illud certe Chriſtiani hominis eſt, optare ne quid deſit ſacramentorum. Sunt enim magna ſolatia mentium, noſtræque fiduciæ adiumenta: & Chriſtianæ ſinceritatis eſt, omnem quam licet implere iuſtitiam: Sed magis Chriſtianum eſt, optare fidem & charitatem, ſine quibus illa nihil conducunt. Verum ex his externis non oportet quenquam iudicare, niſi conſtet nobis ea per contemptum aut contemptui parem negligentiam fuiſſe prætermiſſa. Equidem arbitror multos, nec abſolutos à ſacerdote, nec percepta Euchariſtia, nec unctos, nec Eccleſiaſtico ritu ſepultos demigrare in requiem, quum alii cæremoniis omnibus ſolemniter peractis, atque etiam in templo iuxta ſummum altare ſepulti, rapiantur ad inferos. Exempli loco ſint qui naufragio,

fragio, aut capitis ſupplicio, aut alioqui repentino morbo caſuve ſubito perierunt. His igitur addenda eſt fiducia, ut certo credant ſe non minus abſolutos, quam ſi ſacerdoti fuiſſent confeſſi, nec minus accipere gratiæ ſpiritualis, quam ſi ſynaxim, & unctionem extremam percepiſſent. Tantum adſit, ut modo dicebam, ardens fides, ac prompta voluntas. Quod ſi adſit ſacerdotis copia, & morbi vis non patiatur integram exomologeſim, quæ longiorem requirit orationem, cum intima cordis ſubmiſſione confiteatur, ſe totum peccatorem eſſe, & à ſacerdote pio affectu petat abſolutionem, plenaque fiducia ſeſe credat abſolutum. Quoties nos à concupitis excludit neceſſitas, Deus pro ſua bonitate mentis affectum amplectitur. Proinde qui in hoc rerum ſtatu torquent hominem confeſſione generali, aut exomologeſeos iteratione, anxia circunſtantiarum diſcuſſione, ſingulorum criminum

num enumeratione, an rem piam faciant ipſi viderint, certe rem meo iudicio faciunt intempeſtivam. Sufficiat tum una, eaque brevis, ſed ſyncera confeſſio præcipuorum criminum quæ occurrunt animo: aut ſi id non licet, ardens exomologeſeos affectus. Ad hæc, ſi læſus eſt à quoquam, vindictam ex animo remittat. Si qui læſit indignus eſt cui noxa condonetur, Chriſtus dignus eſt, in cuius gratiam deponatur ulciſcendi affectus. Ne hic igitur reputet quam atrociter ſit læſus ab hoc & ab illo, ſed quam multa ipſe ſibi à Deo condonari poſtulet. Si quem ipſe læſit, curet illum quantum licet reconciliandum. Si is nolit redire in gratiam, precetur illi mentem meliorem, ipſe quia quod potuit præſtitit, excuſatus eſt apud Deum. Si requiruntur bona opera, nullum opus efficacius ad impetrandum domini miſericordiam, quam in gratiam Ieſu Chriſti, & ad illius exemplum, qui pendens in

cruce

cruce oravit pro iis per quos erat adactus ad crucem, & à quibus conviciis inceſſebatur cruce gravioribus, ex animo gratiſque condonare, quicquid in nos peccaverunt homines: & haud ſcio an ullum opus magis arduum, eoque cum primis à domino petendum. Sed tamen huc adiuvat ipſe morbus, qui frangit humani ſpiritus ferociam, & ad ignoſcendum reddit mitiorem. Hic nonnullæ partes ſunt eorum, qui adſunt laboranti, ut ægroto excutiant affectum vulgarem, quo multi credunt per exomologeſim, Euchariſtiam, & unctionem extremam acclerari mortem: perſuadeantque potius, id quod res eſt, his modis maiorem eſſe ſpem recuperandæ ſanitatis, ſive quod animus æger morbum conduplicat, ſive quod non raro corporis adverſa valetudo manat ab animo, poſtremo quod Deus citius audiet vota ſupplicantium pro reconciliato quam pro irreconciliato. Deinde ut ſacerdotem adhi-

adhibeant, qui linguam habeat eruditam, ut ſciat ſuſtentare qui laſſus eſt verbo, quique ſic moderetur alloquium ſuum, ut nec nimium blandiens fallat ægrotum, nec intempeſtiva auſteritate coniiciat in deſperationem, nec baculum fractum comminuat, nec linum fumigans extinguat. Nam utramque in partem peccatur à multis. Nec temere quoſvis admittant ad ęgrotum, ſed eos dumtaxat, quorum alloquio ſubleve-tur. Eas perſonas arceant, quarum aſpectus ægroto poſſit affectum peccandi revocare, veluti turpium voluptatum aut aleæ ſocios, ſive atroces inimicos. Medicorum opem nec aſpernetur, nec adoret. Summa ſpes fixa ſit in Deo, qui ut ſolus inſerit animam corpori, ita ſolus eximit quum vult. Interdum tamen accerſendus medicus, ne videamur tentare Deum, præſertim in morbis præſentaneis, quos medici vocant acutos. Turba medicorum arceatur, non tan-
Eſa. 42.

tum

tum ob id, quod quemadmodum Grçcorum proverbio dicitur, multitudinem imperatorum perdidiſſe Cariam, ita multos ægrotos frequenter extinguit medicorũ multitudo: verumetiam quod horum officioſa ſedulitas, dum alius aliud ſuadet, & quiſque alieno periculo affectat videri ſapere, atque interim pharmaca pharmacis cumulantur, fit ut non vacet ægroto iuſtam curam impendere rebus animi. Porro quum propius urget periculũ efficaciſſima ſolatia ſunt admovenda: quo tempore quidam emigraturo blandiuntur, multi & ipſi ſibi blandiuntur vulgaribus parumque efficacibus remediis. Veluti quum alius ſuadet, ut iubeat ſe ſepeliri in veſte talium aut talium monachorum, aut ut votum Deo nuncupet ſe ſi convaleſcat Cartuſianorum inſtitutum profeſſurum. Quin potius admonendus eſt ægrotus, ut ab hoc votorum genere temperet in morbo: ſatis eſſe ſi proponat vitam in melius

lius commutare : de forma vitæ ſuſcipienda deliberet ſanus, perturbationibus ac metu liber. Diſplicet enim Deo ſtulta promiſſio. Eccl. 5.
Stulta autem eſt, quam ab animo conſternato extorquet terror. Alius dicit, morere ſecurus, ego intra annum pro te adibo Hieroſolymam, aut limina beati Petri erepam nudis genubus, aut ingrediar antrum Patricii, quod eſt apud Hybernos. Novi fœminam nobilem ac prudentem, quæ ſacerdoti legavit bonam pecuniæ ſummam, ut annum Romæ quotidie ſacrificaret, quaſi miſſæ Romanæ ſanctiores ſint quam Britannicæ. Et tamen ea pecunia melius fuiſſet collocata, ſi obligaſſet eum ſacrificum, ne unquam Romam adiret. Nam mihi familiariter notus erat, quem arbitror magis ſacrificaſſe Vulcani coniugi quam Deo. Alii ſuadent ut alicuius probati monaſterii aut ordinis omnia benefacta redimat. Non inficior, magnum eſſe ſolatium in communione ſan-

ctorum, verum enimvero an tales contractus ratos habeat Deus ambigo. Mea ſententia præſentius remedium eſt adverſus deſperationem, ſi laboranti ponatur ob oculos totius Eccleſię communio, quę latiſſime patet, complectens quicquid ab initio mundi fuit piorum hominũ qui Deo placuerunt, quo in contubernio ſunt & angeli. Tota hæc ſodalitas votis ac precibus adiuvat laborantem, expectans ſpecioſam victoriam. Quur igitur abiiciat clypeum, qui tam numeroſas copias habet auxiliantes? Si ſpem facit unius monaſterii deprecatio, in hoc numero ſunt univerſa monaſteria. Non hæc eo dixerim, quod non conducat certorum hominum preces implorare, aut minus utiles eſſe rear paucorum deprecationes, præſertim quę proficiſcuntur ex Chriſtiana liberaque charitate, ſed quod ad erigendam ſpem ægroti utilior ſit univerſitatis contemplatio. Sic enim dilatatur animus. Sed omnium efficaciſſimum

mum eſt ſolatium à Chriſto nunquam dimovere fidei oculos, qui ſe totum nobis impendit, quem habemus advocatum apud Deum, qui nunquam non clamat: Venite Mat. 11.
ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis, & ego reficiam vos. In huius petræ cavernas ſemet occulat, in huius vulnera ſeſe abdat ægrotus, & tutus erit à Satana. Quocunque avocat callidus ille ſerpens, hic ſemper oculos habeat ad ſerpentem illum æneum in ſublimi ſtipite fixum, ad cuius contemplationem Paulus revocat Galatas, qui ideo cœperant vacillare, quod à crucifixo deflexerant oculos. Non occident volantium ſpirituum venenati morſus, ſi fides immotis oculis intueatur ſignum illud ſalutis æternæ. Chriſtus in cruce pendens ſignum eſt triumphale, ſignum victoriæ, ſignum gloriæ ſempiternæ. Nobis ille pugnavit, nobis vicit, nobis paravit triumphum, tantum ut huc intentos & vigilantes habeamus ocu-

los fidei. In præliis humanis non parum habet momenti ad victoriam, quod in Socrate laudat Alcibiades, nunquam connivere. Sed in hoc conflictu qui nobis eſt cum hoſte ſpirituali, tota victoriæ ſpes eſt in oculis, ſed multum intereſt diſcriminis. Illic obſervatur undique intentis oculis, quid agat hoſtis: hic ad Satanæ molitiones cæci ac ſurdi, tantum ad gratiæ ſignum habemus defixos oculos: & ad redemptoris voces aures habemus arrectas. Satanas ea ingerit animo, quæ exaggerant Dei iram. At Chriſtus in cruce pendens oſtendit argumenta miſericordiæ. Satanas oblatrat, quæ demergunt ad deſperationem: Chriſtus loquitur quæ erigunt in ſpem. Nam fides ſicut habet oculos, ſic habet & aures. Utrumque ſenſum ab anima requirit ſpiritus ſanctus, qui loquitur Pſalmo 44. Audi filia & vide, & inclina aurem tuam, Audi quod præcipit ſponſus tuus, & vide quid promittat, & ſi videbitur abſur-

abſurdum, tantam felicitatem paratam collocantibus fiduciam in domino Ieſu, inclina aurem tuam ut ea quæ ſuperant hominis ſenſum, ob hoc ipſum credas, quia dominus eſt qui promiſit, cuius miſericordia non minus eſt incomprehenſibilis quam omnipotentia. De his auribus meminit Pſalmus 48. Audiam quid in me loquatur dominus. Ne auſcultes quid in te loquatur caro, quid Satanas, quid humana ratio, nihil enim loquuntur niſi deſperationem: ſed audi quid loquatur dominus, loquitur enim pacem in plebem ſuam. Eccleſia plebs eſt domini, gens peculiaris & populus acquiſitionis, in hoc eſto, & audies dominum loquentem pacifica. Sequitur & ſuper ſanctos ſuos. Hic rurſus concidit infirmitas humana exclamans: O me perditum, peccatis onuſtus ſum, quæ mihi ſocietas cum ſanctis? Atqui non dicit, ſuper ſanctos legis aut Moſi, ſed ſuper ſanctos ſuos. Sancti illius

ſunt, quos per filium ſanctificavit. Si nondum etiam conquieſcit animus, audi quod ſequitur, & in eos qui convertuntur ad cor. Noli expendere criminũ magnitudinem, tantum reſipiſce, & audies dominum intus loquentem pacem. Sermo pacis erat, quem audivit nobi-
Luc. 7. lis illa peccatrix: Fides tua te ſalvam fecit, vade in pace. Dic cum
2. Reg. 12. Davide, ſed dic ex animo: Peccavi domino. Duobus verbis paratam & exertam ultionem verteris in
Pſ. 39. miſericordiam. Tales aures habebat qui dicit, Holocauſtum & pro peccato non poſtulaſti, aures autem perfeciſti mihi. De oculis loquitur Pſalmus 12. Illumina oculos meos ne unquam obdormiam in morte, ne quando dicat inimicus meus, prævalui adverſus eum. Vides hic victoriam in oculis eſſe potius quam in manibus. Corporis oculos obſcurat mors, ſed non eſt quod de nobis glorietur hoſtis noſter, quamdiu lucet in animo fides nunquam dimovens oculos à Chri-

Chriſto crucifixo. Quin totus hic pſalmus hoc agit, ut hominem in agone conſtitutum ac de deſperatione periclitantem erigat, divinæ miſericordiæ cõtemplatione. Ideo ſequitur: Qui tribulant me exultabunt ſi motus fuero, hoc eſt, ſi fide vacillavero. Audis periculum ingens, ſed accipe præſens auxilium. Ego autem in tua miſericordia ſperavi. Sed unde miſericordiæ ſpes? Exultabit cor meum in ſalutari tuo: cantabo domino qui bene fecit mihi. Salutare Dei Chriſtus eſt, nec eſt aliud nomen in quo nos oporteat ſalvos fieri, Act. 4. Tantam vim habet Chriſti pro nobis crucifixi contemplatio ut deſperatio vertatur in ſpem, ſpes vertatur in exultationem. Et qui prius deſperationi vicinus dicebat: Qui tribulant me exultabunt ſi mortuus fuero, nunc dicit, Exultabit cor meum in ſalutari tuo. Audis victoriam, nunc audi triumphum: Cantabo domino qui bona tribuit mihi. Qui non habet ſua bona

quæ cantet, cantet bona, quæ gratis largitur Deus per filium. Si noſtris benefactis confidimus, exultabit adverſarius: ſin in domino Ieſu figamus ſacram ancoram ſpei, conciderit hoſtis noſter, quemadmodum exultans dicit Apoſtolus Rom. 8. Si Deus pro nobis, quis
Ro. 10. contra nos? Qui etiam proprio filio non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit illum, quomodo non etiam cum illo omnia nobis donabit? Quis accuſabit adverſus electos Dei? Deus eſt qui iuſtificat, quis eſt qui condemnet? Hac ratione fit, ut ſubito rerum vices invertantur, & Chriſti præſidio victoriam auferat, qui videbatur deploratus, & hoſtis fractus ac repulſus abſcedat, qui iam exultare cœperat. Hæc nimirum eſt victoria fidei, de qua Beatus Ioannes in epiſtola cap. 5. Omne quod natum eſt ex Deo, vincit mundum, & hæc eſt victoria quæ vincit mundum, fides noſtra. Quis eſt autem qui vincit mundum, niſi qui credit,

quod

quod Ieſus eſt filius Dei, quem pater voluit eſſe victimam pro peccatis humani generis? In hoc gradu quamdiu conſtiterit Chriſti miles, quantumvis circumſiliat, quantumvis incurſet hoſtis, vinci non poterit. In hoc autem extremo conflictu illud ſumma vi molitur hoſtis, ut ægrotum adducat in deſperationem, quod eſt inter omnia crimina graviſſimum. Eoque tum contra nitendum eſt, ut laboranti undique ingerantur quæ in ſpem erigant, animumque corroborent. Ad id adiuvabit imago crucifixi ægrotantis oculis ex adverſo propoſita, quæ memoriam infirmam ægroti ſubinde renovet. Nec non picturæ ſanctorum, in quibus dominus extare voluit bonitatis ac miſericordiæ ſuæ monumentum, peccatricis Euangelicæ, Petri poſt abiuratum dominum flentis, ac ſimilium: deinde recitatio locorum è ſcripturis divinis, quæ nobis commēdant immenſam Dei miſericordiam, &

erga genus humanum charitatem: præcipue vero quæ dominus Ieſus pro ſalute mundi, tum facere tum pati dignatus eſt. Sunt autem huiuſmodi loca innumera, quæ magnum & efficax ſolatium adferre poſſunt animo labaſcenti. Siquidem in hoc articulo Satanas congerit in hominis mentē quicquid fidei ſpeique ſcintillam poteſt extinguere. Exaggerat maieſtatem ac iuſtitiam Dei, toties ſpretam ac violatam, Amplificat illius in hominem lenitatem ac munificentiam, per omnem vitam neglectam ac reiectam, hoc ipſum torquens in argumentum deſperationis, quod veniæ ſpem alere debuerat. Ingerit tot annos male conſumptos, tot omiſſas occaſiones quæ ad benefaciendum invitarunt, & ſi quid recte geſtum eſt depravat ad calumniam. Tentat & fidem hominis, ut dubitet de ſcripturarum auctoritate, deque dogmatibus quæ nobis tradidit Eccleſia, philoſophorum & hæreticorum

ratio-

rationes in animum ſuggerens, perplexaſque quæſtiones, de mundo condito ac redempto, de immortalitate animarum, de reſurrectione corporum, de Chriſto, an fuerit verus Deus & homo, de ſacramentis Eccleſiæ, quam vim habeant, de præſcientia ac prædeſtinatione Dei, omnia detorquens ad diffidentiam ac deſperationẽ, huc etiam ſcripturarum teſtimonia depravans, quod auſus & in ipſum dominum, ſcripturarum auctorem. Ad hæc adiuvant per occaſionem adverſarium morbi moleſtia, mortis pavor, horror gehennæ, & naturalis mentis imbecillitas, animique triſtitia, quam adfert gravis ægritudo. Ad hanc igitur inclinationem occurrit hoſtis, omnes admoliens machinas, ut nutantem deiiciat ac præcipitet. Verum quemadmodum cum peccatis luctandum non eſt, ſed ab horum conſideratione ad Chriſti gratiam avertendus eſt animus, ita cum Satana non eſt diſputandum,

ſed impia ſuggerenti dicendum, abi retro Satanas, mihi fas non eſt dubitare de iis quæ ſpiritu ſancto docta tradidit Eccleſia, & ſatis eſt tenere fide quod ingenio non aſſequor. Narrant quidam non quidem è ſacris voluminibus, ſed tamen ad id quod nunc agimus ſatis accommodum, de duobus quos imminente morte de fide tentavit Diabolus: alter philoſophiæ peritus erat, alter nihil aliud quam Chriſtianus, rudis & anormis. Priori ſuggeſſit quid crederet, an Chriſtum Deum & hominem, an natum de virgine, an reſurrectionem mortuorum. Cœpitque philoſophiæ rationibus demonſtrare, non poſſe coniungi in unum ea inter quæ nulla eſſet affinitas, velut inter finitum & infinitum, creatum & increatum. Deinde præter naturæ rationem eſſe, ut virgo pariat citra viri congreſſum, nec iuxta philoſophorum principem Ariſtotelem, eſſe reditum à privatione ad habitum. Quid multis? vacil-

lavit

lavit homo,& pręcipitatus eſt,hoſtis victor abiit. Alter ille rudis percontanti quid de hoc & illo crederet, reſpondit compendio, quod credit Eccleſia. Rurſum obiicienti quid crederet Eccleſia, quod ego,inquit. Quid tu? Quod credit Eccleſia. Quid Eccleſia? Quod ego. Ab hoc imparato ad diſputandum, ſed ſimplici fide ſtabili,tentator victus diſceſſit. Hoc reſponſum ſatis eſt ad abigendum inſidioſum hoſtē, Maxime tamen valet in obſcuris ac dubiis. Veluti ſi ſuggerat hoſtis,aut homo intempeſtivus, quomodo in tribus perſonis ſit eadem numero eſſentia, quibus modis inter ſe diſtinguantur: reſpondeat,ſicut credit Eccleſia. Quomodo idem corpus poſſit eſſe diverſis in locis eodem tempore, & quomodo in Euchariſtia verum hominis corpus poſſit in minimo ſpatio contineri? Reſpondeat, ſicut credit Eccleſia. Rurſus qualis ſit ignis apud inferos, & quomodo res corporea agat in

ſubſtantiam incorporeā? Reſpondeat, ſicut credit Eccleſia. Aut ſi quid reſpondendum eſt, paucis reſpondeat, aut ex Symbolo Apoſtolorum, quod ægroto quotidie dictandum erit, aut ex literis divinis, aut ex ſpiritu fidei. Si Satanas ingerat criminum magnitudinem, converſus ad Deum dicat: Averte faciem à peccatis meis, & reſpice in faciem Chriſti tui Ieſu. Scelera tua ſuperant harenam quæ eſt in littore maris. Copioſior eſt domini miſericordia. Qui ſperas iuſtitiæ præmium totus iniuſtus? Iuſtitia mea Chriſtus eſt. Tu ſceleribus opertus cum Petro & Paulo migrabis in requiem? Non, ſed cum latrone, qui audivit in cruce. Ho-
Luc. 23 die mecum eris in paradiſo. Unde iſta fiducia, qui nihil boni feceris? Quia bonum habeo dominum, exorabilem iudicem, & gratioſum advocatum. Detraheris in Tartara. Caput meum in cœlo eſt. Damnaberis: Tu calumniator es non iudex, damnatus non damnator.

Multæ

Multæ dæmonum legiones expectant animam tuam. Deſperarem ni protectorem haberem, qui devicit veſtram tyrannidem. Iniuſtus eſt Deus, ſi pro malefactis dat vitam æternam. Iuſtus eſt qui ſervat promiſſa, & ego ab illius iuſtitia iamdudum appellavi ad eiuſdem miſericordiam. Inani ſpe tibi blandiris. Non poteſt mentiri veritas, promiſſis fallere tuum eſt. Quid relinquas vides, quid habiturus ſis nos vides. Quæ videntur temporaria ſunt, quæ non videntur æterna: pluſquam videt, qui firmiter credit. Migras hinc onuſtus malefactis, nudus bonis operibus. Rogabo dominum ut me meis malis exoneret, ſuis bonis conveſtiat. At Deus peccatores non audit. Sed audit pœnitentes, & ille pro peccatoribus mortuus eſt. Sera eſt tua pœnitentia. Non fuit ſera latroni. Latronis erat firma fides, tua vacillat. Orabo dominum ut augeat fidem meam. Falſo tibi perſuades, te miſericordem habe-

re do-

re dominum, qui te tot malis excruciat. Medetur ut clemens medicus. Quur voluit mortem eſſe tam acerbam? Dominus eſt, non poteſt velle niſi quod bonum eſt. Quur ſervus male frugi recuſem perpeti quod dominus gloriꝗ perpeſſus eſt? Miſerum eſt mori. Beati qui in domino moriuntur. Sed mors peccatorum peſſima. Peccator eſſe deſiit, qui ſe cum ſpe miſericordiæ peccatorem agnoſcit. Relinquis hunc mundum. A triſti exilio migro in patriam. Tantum bonorum hic relinquis. Sed longe plus malorum. Relinquis opes tuas. Aliena ſunt quæ relinquo, mea mecum effero. Quid effers, quum in te nihil ſit boni. Hoc verè meum eſt, quod mihi gratis donat dominus. Deſeris uxorem ac liberos. Domini ſunt, & illos commendo. Durum eſt diſtrahi à chariſſimis. Brevi me ſequentur. A iucundis amicis divelleris. Propero ad iucundiores. Quoniam autem verſutiſſimus hoſtis quos ad deſpera-

ſperationem pertrahere non poteſt, ſolicitat ad ſui fiduciam, ut quos non valet in præcipitiū detrudere, in altum elatos elidat, adverſus hoc quoque non leve diſcrimen muniendum eſt ægrotus. Quemadmodum autem adverſus deſperationis charybdim tutū eſt, ſi quo magis Satanas deprimit hominem conſcientia ſcelerum, hoc ſe magis erigat fiducia divinæ miſericordiæ ac ſocietatis cum Chriſto myſticæ: ita adverſus arrogantiæ ſcyllā præſens erit remedium, ſi ſemet conſideratione propriæ imbecillitatis abiiciat. Quiſquis enim in Chriſto fortis & excelſus eſt, in ſeipſo humilis & abiectus, nec deiici poteſt à Satana, nec allidi. Tale quiddam in veterum monumentis legimus de divo Antonio monacho, quem mille modis oppugnavit Satanas, nec unquam potuit expugnare. Quodam autem tempore quum fruſtra admotis omnibus technis nihil profeciſſet, ſe vinci faſſus eſt his verbis:

In caſſum nitor: ſi ego te deiicio, tu teipſum attollis: ſi te attollo, tu teipſum deprimis. Ad hanc imaginem ſi Satanas ſuggeſſerit, Dignus es qui inter Seraphicos ſedeas: reſpondeat ægrotus: Nulla eſt mea dignitas, niſi quod indignitatem meam agnoſco. Multum oraſti, multum ieiunaſti, vitam auſteram duxiſti, plurimum in egenos erogaſti. Quæ narras omnia mihi cum damnatis phariſæis ſunt communia. Si quicquam ex me boni operis profectum eſt, domini eſt, non meum. At purus es ab iis vitiis quibus ille & ille laborat. Eſt igitur unde domino gratias agam, non eſt unde mihi placeam. Nam niſi me domini miſericordia protexiſſet, & ſi ſimilis irruiſſet tentatio, patraſſem eadem, aut etiam ſceleratiora. Huiuſmodi reſponſiunculis muniendus eſt ægrotus, brevibus & expeditis adverſus Satanæ pravas ſuggeſtiones. Exempla ſanctorum revocanda ſunt illi in memoriam, ſed in quibus relu-

xit

xit inſignis domini miſericordia: velut in Davide, qui adulterium cumulavit homicidio, ac duobus verbis effugit vindictam: in Ninivitis, in Achab, in filio prodigo, in Publicano, cuius iuſtitiam dominus præfert Phariſaicæ ſanctimoniæ, in muliere peccatrice, quæ audivit à domino, remiſſa ſunt tibi peccata tua. In muliere adultera, quæ audivit, vade & amplius noli peccare: in Petro, qui ter abnegavit dominum, in Paulo, qui perſequutus eſt Eccleſiam Dei, vinciens & occidens qui profitebantur nomen domini Ieſu: In Cypriano, qui ex mago factus eſt martyr, aliiſque multis, qui ex idololatria, ex blaſphemia, ex horrendis criminibus, per fidem in Chriſtum miſericordiam & coronam aſſequuti ſunt. Ad excludendam deſperationem, & erigendam ſpem, aptiores ſunt literæ novi teſtamenti quam veteris: Nec mirum, Moſes Iudæos terrebat præceptis. Chriſtus univerſos conſolatus eſt per fidem

fidem & gratiam. Habent autem ſacra volumina non exempla tantum, ſed & dicta quamplurima, partim quæ terrorem incutiant, partim quæ territos conſolentur. Per hæc enim fere volvitur omnis prophetarũ ſermo, Dei vindictam exaggerans averſis à Deo, ac rurſus Dei miſericordiam amplificans ad pœnitentiam converſis. Utrumq; pharmacum ſalutiferum eſt ſi ſcite & in loco adhibeatur. Quæ territant admovenda ſunt corpore ſanis, ſed animo laborantibus, ferocibus & huius vitæ proſperitate temulentis, aut mundi deliciis quaſi mandragorę indormientibus, quo velut elleboro ingeſto reſipiſcant, aut braſſica ſumpta redeant ad ſobrietatem, aut vehementius inclamati vellicatique expergiſcantur. Quæ venię ſpem faciunt, adhibenda trepidis ac meticuloſis, præſertim in mortis diſcrimine. Quanquam nec illis ſic ingerendus eſt terror, ut pharmaco non admiſceatur veniæ ſpes: nec his ita ſunt adhiben-

hibenda lenimenta ut fallantur. Siquidem aliud eſt corrigere, aliud deiicere : rurſus aliud conſolari, aliud adulari. Proinde non parvi refert, qui ægrotantibus aſſideant. Hos oportet ad manum habere varia ſcripturarum loca, quibus ægrotum nutantem fulciant, vel recitandis, vel enarrandis. Ad idem valebunt precatiunculæ apte compoſitæ. Feruntur enim quædam ab indoctis compoſitæ, & ab indoctis ingeruntur ægrotantibus. Sic excitata ſpe, ſupereſt purgatorii terror, quem & ipſum quidam remediis, mea ſententia, parum ſolidis lenire & eximere conantur. Quidam emptitiis diplomatibus promittunt ſecuritatem ab igni purgatorio, ſed vereor ne hoc ſit non ſublevare ægrotum, ſed os ſublinere morituro. Rectius faciunt, qui miſſis ac precibus piorum hominum, nec non eleemoſynis ſuadent minuendos eſſe purgatorii cruciatus. Sed omnium efficaciſſimum eſt, ſi moneatur ægrotus,

grotus, ut quantum poteſt excitet fidem & charitatem erga Deum & proximum, ex animo condonet omnibus à quibus læſus eſt, ac morbi cruciatus, mortemque imminentem amore Chriſti patienter ferat, totum ſe per omnia ſubmittens voluntati divinæ, reputans Deum non iudicare bis in ipſum, & Chriſtum pro noſtris delictis in cruce dependiſſe pœnas. Ex his fontibus, & potiſſimum ex illius ſanguine petat ignis purgatorii refrigerationem. Atque ita ſibi diffiſus, fretus immenſa Dei miſericordia, Chriſti meritis, ac ſanctorum omnium ſuffragiis, contrito corde, cum religioſa fiducia dicat, IN MANUS TUAS DOMINE COMMENDO SPIRITUM MEUM. Nulla invidia eſt, ſi peccator & infirmus uſurpet verba domini ſui: Nam ideo caput noſtrum hæc expreſſit in ſeſe, ut nos imitaremur qui ſumus illius membra, Quod ſi cui placet & ab aliis ſanctis exemplum petere, dicat

cat cum beato Stephano, domine Act.7.
Ieſu accipe ſpiritum meum. Exempla magnam habent vim ad commovendos animos. Oſtendunt enim velut in ſpeculo quid deceat, quid ſecus: quemadmodum & in rebus externis vehementius viſis quam auditis permovemur: proinde non mediocrem habet utilitatem, frequenter morientibus adeſſe, ut quod in illis deteſtandum conſpexerimus, vitemus, quod pium ac ſanctum, imitemur. In illo ſiquidem articulo apparet qualis ſit cuiuſque fides, qualis conſcientia. Sed nullum invenietur exemplum perfectius quam quod dominus noſter in ſeipſo nobis expreſſit. Quum enim inſtaret illa nox extrema, adverſus imminentem tentationis procellam communiit ſuos ſacroſancti corporis & ſanguinis ſui commeatu, nos admonēs, ut quoties incidimus in caſum aut morbum qui mortem minitetur, protinus exomologeſi purgemus affe-
ctus

ctus noſtros, quemadmodum dominus lavit pedes diſcipulis ſuis, mox reverenter accipiamus corpus domini, qui cibus animos noſtros fortes & invictos reddet, adverſus hoſtem ſpiritualem. Dominus nullum condidit teſtamentũ, ſed pro teſtamento fuit ſermo totus igneus, quem Ioannes accuratius proſequitur, & inſtitutio ſacramenti Euchariſtiæ in mortis ipſius memoriam. Teſtamentum ſapiebant & illa verba de cruce, Mulier ecce filius tuus, & ad diſcipulum, Ecce mater tua. De externis igitur paucis agendum eſt, de iis quæ faciunt ad fidem & charitatem multis. Solent enim verba morientium avidius excipi, & altius inſidere mentibus audientium: partim quod nemo creditur fingere in eo quidem articulo: partim quod mens dum incipit divelli à corpore quo gravatur, ſæpe ſpecimen ædit illius libertatis & cognitionis ad quam proficiſcitur. Sed redeamus ad redemptoris

ris exemplum. A myſtica cœna ſecedit ab ædibus in hortum, ac iuſſis eo loco ſubſidere reliquis diſcipulis, tres tantum ſibi adiungit, Petrum, Ioannem, & Iacobum Zebedæi, ut eoſdem haberet teſtes humanæ infirmitatis, quos in mõte gloriæ ſuæ teſtes eſſe voluerat. His confeſſus eſt extremam animi triſtitiam, quæ ſæpe morte ipſa gravior eſt: quibus vigilare & orare iuſſis, rurſus ſeceſſit ad orandum. In corporali ſeceſſu domini magnum eſt myſterium. Qui ſe morti præparat, ab omnibus urbanis ac domeſticis affectibus ſecedat oportet, reipublicę curam abiiciat, poſſeſſionum ſolicitudinem penitus exuat, uxorem ac liberos domino commendet, ab amicorum & cognatorum fiducia ſeſe ſubducat, ne intimos quidem in animi curas recipiat, ſolus ſub dio ſit oportet, qui tum velit loqui cum patre cœleſti, quum urget extrema tentatio. Ter admonet dormientes ut vigilent orentque ne

intrent in tentationem. Intrat in tentationem, qui ſe tradit in poteſtatem tentatoris. Vigilantes autem & orantes perſtringit quidem tentatio, ſed mox præterit. Quod tribus diſcipulis dixit dominus, nobis omnibus dixit. Dormierunt illi, & ideo ſuccubuerunt tentationi. Petrus omnium fortiſſimus abnegavit dominum, cæteri metu diffugerunt, magis etiam abiuraturi, ſi ſimilis terror fuiſſet obiectus. Itidem in mortis diſcrimine vincitur infirmitas humana, niſi puro affectu, niſi cum invicta fiducia imploraverit auxilium illius, qui ſolus vivificat mortuos. Porro quo pacto ſit orandum in eo rerum ſtatu, exemplo ſuo redemptor monſtrare dignatus eſt. Flexit genua, parum hoc eſt, proſtravit ſeſe in faciem. De terra clamavit ad patrem, tam valide, ut vox deprecantis è diſcipulis tribus, qui ad lapidis iactum aberant, alioqui & ſomno gravatis, exaudiretur. Bis ad deprecationem rediit, ter eadem

dem verba repetivit. Non ſicut ego volo, ſed ſicut tu. Flectit genua, qui ſe totum ſubiicit voluntati divinæ: procumbit in faciem, qui ſibi totus diſplicet, totus ſuis diffidit viribus ac benefactis, nec aliunde ſperat ſolatium quam à miſericordia domini. Nec ſtatim deſperandum, ſi differtur conſolatio: iterum atque iterum redeundum eſt ad clamorem, non oris ſed cordis. Etenim ſi nos quod dominus externe fecit, ſpiritualiter imitemur, aderit bonus angelus, qui ſudorem ſanguineum abſterſurus eſt ab animo noſtro: & aut eripiet à diſcrimine, aut robur addet ſpiritui, ut mortem fortiter perferamus. Poſtremo cum domino nudi crucem aſcendamus oportet procul ab omnibus terrenis affectibus, ad cœleſtis vitæ amorem erecti, ut cum beato Paulo dicere poſſimus, mihi mundus crucifixus eſt, & ego mundo: atque ibi tribus affixi clavis, fide, charitate, & ſpe conſtanter perſeve-

remus, ſtrenue depugnantes cum Satana, donec eo devicto in æternam requiem demigremus, præſidio gratiaque domini noſtri Ieſu Chriſti, cui cum patre & ſpiritu ſancto laus & gloria in omne ævum. Amen.

FINIS.

Digitized by Google

DESIDERII ERASMI *Roterodami* DECLAMATIO DE MORTE.

Digitized by Google

DESIDERIUS
ERASMUS
Roterodamus
Henrico Glareano ſuo
S. D.

ANte complures annos, cum Senæ valetudinis confirmandæ gratia, menſes aliquot commorarer, Alexandrum archiepiſcopum, titulo divi Andreæ, feliciſſimæ indolis adoleſcentem, apud quem tum diverſabar, variis thematiis, quas Græci μελέτας vocant, exercui. Ex his à me neglectis, neſcio quo caſu, ſervatum hoc unum inter ſchedas reperi. Id hac lege ad te mitto, ut ſi non probas, abiicias quo meretur. Sin approbas, noſtro exemplo tuos item adoleſcentes hoc genus ar-

gumentis exerceas, atque etiamſi videtur, libellum hunc cæteris lucubrationibus meis adiiciendum cures. Bene vale Glareane, Helvetiæ tuæ decus.

DESI-

DESIDERII ERASMI ROTERODAMI

In genere conſolatorio Declamatio de Morte.

QUam acerbum vulnus ex optimi pueri deceſſu pater acceperis, equidem ex meo ipſius dolore facile coniecturam facio. Quare vehementer ſim inhumanus, ſi parentem in tam triſti caſu lugere vetem, cum alienus ipſe non queam non lugere. Impudens autem merito videar, ſi tuo dolori parem mederi, cum ipſi medico ſit opus, ſique patri coner lachrymas abſtergere, cum ipſe lachrymarum nullum adhuc modū facere poſſim. Quanquam enim hoc fortunæ telum, paternum pectus altius ferire debuit,

Inſinuatio.

Beneuolentia.

buit, tamen illud tibi præſtare ſolet ſingularis quędam ſapientia, ut omneis caſus humanos non ſolum forti & infracto, verum etiam alacri perferas animo. Proinde tibi conſtes oportet, ut animi dolorem, omnino iuſtiſſimum (quis enim neget?) ſi nondum potes abiicere, certe premas, ac modereris. Cur autem non etiam abiicias? videlicet, ut quod ab idiotis impetrat paucorum dierum ſpacium, id à ſapientiſſimo viro impetret ratio. Nam quæ matercula tam impotenter filii mortem luget, cui dies non ægritudinem leniat primum, deinde penitus etiam adimat? Nuſquam animo deiici, ſapientis eſt: at in his caſibus, quibus omnes ex æquo, maximi pariter ac minimi ſumus obnoxii, dolere immoderatius, extremæ vecordiæ mihi videtur eſſe. Quis enim ignorat, niſi prorſus incogitans, hac ſe lege natum eſſe, ut quandocunque vocarit Deus, ſit protinus hinc emigrandum? Itaquo

Propoſitio.

que qui mortem hominis deplorat, quæſo, quid aliud, quam ſe mortalem eſſe deflet? Aut cur potius mortem deplores, quam nativitatem, cum utraque iuxta ſecundùm naturam ſit? Perinde ac ſi quis gratias agat, quod ad convivium ſit admiſſus, queratur autem ſeſe dimitti. Quod ſi quis velut è ſublimi ſpecula univerſi mortalium generis conditionem vitamque contempletur, non merito delicatus ſibi videatur, ſi inter tot orbitatis exempla, inter tam denſa ſenum ac iuvenum funera, gravius diſcrucietur animo, perinde quaſi ſoli novum aliquod ac magnum malum acciderit, quaſique unus tanquam albæ, quod aiunt, gallinæ filius, extra publicā aleam ſtatui poſtulet? Quas ob res ſapientiſſimi legum conditores, uti luctum aliquem parentum affectibus indulgent, ne videlicet à quibuslibet ἀπάθειαν illam exigere videantur, à nonnullis etiam Stoicis damnatam, ita eum modicis

ſane finibus circunſcripſerunt. Sive quod intelligerent, in id genus caſibus, qui cum omnium ſunt communes, tum vero non fortunæ iniuria, ſed ipſo naturę curſu atque ordine inducuntur, brevem mœrorem ſufficere vel infirmioribus, utpote natura vulnus quod inflixit, leniente, ſenſimque cicatricem obducente. Sive quia perpenderint, dolorem non ſolum inutilem eſſe iis quibus impenditur, verum etiam pernicioſum iis, à quibus ſumitur, gravem ac moleſtum amicis ac familiaribus, vitæque ſociis. Iam vero ſi quis rem recta reputet via, an non dementiæ ſpecies eſſe videtur, ultro malum malo addere, & cum fati iacturam nulla ratione ſarcire poſſis, tamen ultro tibi perniciem accerſere? Perinde ut ſi quis ab hoſte nonnulla facultatum parte ſpoliatus, quicquid reliquum eſt, id omne iratus in mare deiiciat, adque eum modum fortunam ſuam deplorare ſeſe prædicet. Quod ſi nos parum

rum movet Mimus ille nobilis, & quovis etiam philoſopho dignus, Feras, non culpes, quod vitari non poteſt: certe Davidis ſapientiſſimi regis exemplum pulcherrimum in mentem veniat. Cui ſimul atque pueri, quem tenerrime diligebat, mors eſt nunciata, confeſtim ſolo erexit ſeſe, pulverem abſterſit, cilicium abiecit, deinde lotus & unctus, vultu mutato, alacris ad epulas acceſſit. Id factum admirantibus amicis, Quid eſt, inquit, cur me iam conficiam dolore: Nam ante hac, utcunque ſpes erat fieri poſſe, ut meo luctu flexus Deus infantem ſervaret, nunc nullis ille lachrymis ad nos revocari poteſt, nos ad illum brevi properabimus. Quis tam demens, ut cuiquā ſupplex eſſe velit, quem certo ſciat precibus non commoveri? At morte nihil inexorabilius, nihil ſurdius, nihil rigidius. Arte manſueſcunt feræ, vel immaniſſimæ. Eſt quo frangatur marmor, eſt quo molleſcat Adamas, nihil eſt quo mor-

mortem delinias. Ea nec formæ parcit, nec opibus, nec ætati, nec imperiis. Atque ob idipſum æquiore ferenda animo, vel quod inevitabilis, vel quod tam ex æquo communis omnibus. Iam vero quid ego tibi recenſere pergam tot Ethnicorum exempla, qui ſuorum interitum excelſo infractoque tulerint animo? A quibus animi formidine ſuperari Chriſtianos, nonne turpiſſimum videatur? Nunc tibi ſuccurrat nobilis illa meritoque literis omnium celebrata Telamonis & Anaxagoræ vox, Sciebam me genuiſſe mortalem. Succurrat Pericles Athenienſium dux, non tam eloquentia, quam animi fortitudine celebris, qui cum intra quatriduum duobus mirificis adoleſcentulis orbatus eſſet, ſolito vultu, atque adeo coronatus etiam in concione diſſeruit. Succurrat Xenophon ille Socrate præceptore dignus, cui cum inter ſacrificandum mors filii eſſet nunciata, coronam modo depoſuit,

poſuit, atque eandem mox repoſuit, ſimulatque fortiter in acie cecidiſſe cognovit. Succurrat Dion Syracuſanus, qui cum in amicorum conſeſſu nonnihil agitaret, ac ſubito tumultu in ædibus coorto, ſciſcitatus quid eſſet rei, didiciſſet filium de tegulis lapſum interiſſe, nihil commotus, iuſſit extincti corpus mulieribus rite ſepeliendum tradi, ſeſe quod inſtituerat non omiſſurum. Hunc imitatus Demoſthenes amiſſa filia chariſſima atque unica, ſeptimo ab eius obitu die coronatus, & candido veſtitu ad populum prodiit. Cuius facti, & fidem confirmavit & illuſtravit gloriam, Aeſchinis inimici criminatio. Succurrat rex Antigonus, cui cum nunciatum eſſet, filium in extraordinario conflictu concidiſſe, pauliſper cunctatus, & intuitus eos qui renunciarant, magno quidem animo, Sero, inquit, interiſti Alcinoë (nam id erat filio nomen) qui tam temere in hoſtes te conieceris, neque tuæ ſalu-

ſalutis, neque meorum memor monitorum. Quod ſi Romana te magis capiunt exempla, reſpice Pulvillum Horatium, cui Capitolium dedicanti cum nunciatum eſſet, filium vita defunctum eſſe, nec manum à poſte removit, neque vultum à religione ad privatum dolorem flexit. Reſpice Paulum Aemilium, qui intra ſeptem dies duobus amiſſis filiis, progreſſus in concionem, ultro populo Romano gratulatus eſt, quod publicam fortunæ invidiam domeſtico luctu redemiſſet. Cogita Qu. Fabium Maximum, qui cum filium conſularem, & egregiis clarum geſtis amiſiſſet, conſul in concionem prodiit, & encomium filii recitavit. Intuere Catonem Cenſorium, cui cum filius natu maior obiſſet, ſingulari ingenio, ſumma virtute iuvenis, adhæc prætor iam deſignatus, nihil tamen hoc caſu commotus eſt, ut Reipublicæ negocia ſegnius adminiſtraret. Occurrat Martius, cognomento Rex,

is

is cum filium ſummæ pietatis, magnæ ſpei, poſtremo unicum amiſiſſet, orbitatem ſuam adeo infracto tulit animo, ut ſtatim à rogo iuvenis curiam peteret, ac Senatum legis ferendæ cauſa evocaret. Occurrat L. Sylla cui filii mors nihil omnino acerrimam illius in hoſtes virtutem contudit, nec effecit, ut falſo ſibi Felicis cognomentum uſurpaſſe videretur. L. Bibulus poſtero ſtatim die, quā utrumque filium interfectum cognovit, ad ſolita officia proceſſit in publicum. Huius collega C. Cæſar, cum Britanniam peragraret, & filiæ mortem didiciſſet, tamen intra tertium diem imperatoria obiit munera. M. Craſſus in Parthico bello, cum filii caput pilo præfixum conſpiceret, nam id hoſtes ludibrii cauſa propius accedentes oſtentabant, conviciis etiam exaſperantes calamitatem, uſque adeo non eſt animo conſternatus, ut repente per omnes ordines equo circumvectus clamaret, ſuum hoc malum

malum privatim, cæterum publicam Reipublicæ ſalutem in militum incolumitate ſitam eſſe. Atque ut omittam exemplorum agmen, Gallos, Piſones, Scævolas, Metellos, Scauros, Marcellos, Aufidios, Claudius Cæſar cum eum amiſiſſet, quem & genuerat & adoptaverat, ipſe tamen pro roſtris laudavit filium, in conſpectu poſito corpore, interiecto tantummodo velamento, quod Pontificis oculos à fünere arceret, & flente populo Romano, ſolus non flevit pater. Atque ut hos quidē imitari pulchrum, ita turpiſſimum ſit, non præſtare viros eum animū, quem fœminæ præſtiterunt. Cornelia duos filios, Tib. Gracchum & C. Gracchum, & occiſos vidit, & inſepultos. At conſolantibus amicis, miſeramq; dicentibus: Nunquam, inquit, non felicem me dicam, quæ Gracchos peperi. Sed quid nos hęc ex priſcorū annalibus repetimus? Quaſi vero non quotidiana vita ſatis exemplorum ſuppeditet?
Circum-

Circumſpice vicinos, circumſpice cognatos & affines, quot reperies etiam mulierculas, quæ mortem liberorum moderate ferant? In tantum non opus eſt ad hanc rem magnis philoſophiæ præſidiis. Nam ſiquis modo ſecum animo reputarit, quam calamitoſa ſit hæc noſtra omnis vita, quot periculis, quot morbis, quot caſibus, quot curis, quod incommodis, quot vitiis, quot iniuriis ſit obnoxia, quã exigua pars eius nobis abeat, non dicam cum voluptate, ſed non aliqua ægritudine contaminata, deinde quam fugax etiam ac præceps, propemodum etiam gratulabitur iis, qui maturius eam reliquerint. Brevitatem graviter expreſſit Euripides, qui vitam mortalium dieculam unam appellat. Sed melius Phalereus Demetrius, Euripidem caſtigans, qui eam non potius temporis punctum dixerit. Optime vero Pindarus, qui vitam hominum umbræ ſomnium appellat. Res duas maxime nihili con-

coniunxit, umbram & ſomnium, ut plane quam ſit inanis hæc vita, demonſtraret. Porro quam eadem ſit calamitoſa, probe perſpexiſſe videntur antiqui Poëtæ, qui mortaliũ genus non alio epitheto rectius inſigniri poſſe iudicarunt, quam ſi eos μοχθηρὺς καὶ δειλὺς, id eſt, calamitoſos ac miſeros cognominarent. Nam prima pars ævi, quæ quidem optima putatur, ſeſe neſcit. Mediam protinus negociorum tumultus, curæque excipiunt. Extremam morbi ac ſenectus occupat, ut de feliciſſimis interim agamus. Quis igitur non optimo iure probet illam Sileni ſententiam, optimum eſſe non naſci, proximum, quam ocyſſime aboleri? Quis non approbet Thracum inſtitutum, qui naſcentes luctu lamentiſque excipiunt: rurſum exeuntes è vita gaudio gratulationibuſque proſequi ſolent? Quod ſi quis ipſe ſibi narret, quæ ſuis auditoribus ſolitus eſt Hegeſias, is & ſuam mortẽ optabit potius, quam hor-

horreſcet, & ſuorum obitum æquiſſimo feret animo. At obſtrepit interim paternus dolor. Ante diem periit, periit adhuc ephœbus, periit optimus, ac ſingulari pietate filius, vitaque longiſſima dignus. Queritur naturæ vices inverti, quod filio pater iuveni ſenex ſuperſtes ſit. Sed obſecro te per Deum immortalem, quid tandem appellas ante diem? Quaſi vero non unuſquiſque vitæ dies & ſupremus eſſe poſſit. Alius inter materni latebras uteri, vixdum homo præfocatur, & inter fingentis adhuc naturæ manus intercidit. Alius dum naſcitur, alius dum vagit in cunis, abripitur: alius in ipſo ſtatim ævi flore, vixdum percepto vitæ ſenſu, perit. Ex tot hominum milibus, quam paucis datum eſt ad ſenectæ limen quemadmodum vocat Homerus, pertingere? Hac nimirum lege Deus animum in huius corpuſculi præſidio conſtituit, ut quocunque die, quocunque momento iuſſerit decedere, protinus inde Confutatio.

ſit

ſit exeundum. Neque vero quiſquam ante diem evocari ſibi videri poſſit,cum nulli ſit certus dies præſcriptus, ſed is demum legitimus ſit dies,quemcunque imperator ille noſter ſupremum eſſe voluerit. Nos ſi ſapimus, unum quemlibet perinde ut ſupremum operiemur. Quanquam in tanta vitæ brevitate fugacitateq;, quantulum quæſo refert, paulo ſerius, an maturius eximaris? Neq; enim magis intereſſe videtur,quam cum plures ad capitis ſupplicium ducuntur,primus, tertius, an octavus feriaris, nihilominus mox feriendus. Quid enim aliud ipſa vita, quam perpetuus quidam ad mortem curſus?Niſi quod commodius cum his agitur,qui à tam laborioſa vitæ functione maturius dimittuntur. Verum ut amentis eſt, iniuſſu imperatoris è caſtris excedere: ita ſtulti atque ingrati, miſſionem à duce celerius datam non libenter amplecti, maxime ſi iam non ſine laude diſcedat qui dimititur:

titur: ſique ad præmium, non ad ignominiam avocatur. Neque enim convenit ævi ſpacium ſolſtitiis metiri. Recte factis æſtimanda eſt ætas, ut is diu vixiſſe putetur, non qui plurimos annos ἐτώσιον ἄχθος ἀρούρης, ut inquit Homerus, terram preſſit, & numero addidit, ſed qui gnaviter peracta vitæ fabula, honeſtam ſui memoriam poſteris reliquit. An quereris, quod ſtatim tibi talem filium dederit Deus, qualem optaſſes poſt annos multos evadere? Quid quod neque uſque adeo præmature defunctus eſt noſter adoleſcens. Iam viceſimum attigerat annum, qua quidem ætate, mea ſentẽtia, optimum eſt mori, quia vivere dulciſſimum. Iam patriæ civem bonum, iam patri filiũ pium, iam æqualibus convictorem iucundum, denique ſuperis bonam & integram mentem præſtiterat. Deceſſit vitiorũ ignarus, calamitatum imperitus. Porro quid allatura fuerit vita longior incertum. Certe plerumque fieri vide-

videmus, ut poſterior ætas, & gravioribus vitiis adoleſcentiæ puritatem inficiat, & pluribus calamitatibus iuventutis felicitatem contaminet. His omnibus ſeu malis, ſeu periculis illum mors cita ſubduxit. Nunc denique tuto gloriari potes, te filium optimum habuiſſe, vel habere magis. Sed habueris tantum, non habeas etiam. Utrum potius æquum eſt, diſcruciari te quod amiſeris, an gaudere, qui talem habueris? Vide ne parum grati ſit animi, meminiſſe repetiti muneris, nõ meminiſſe dati. Magnum profecto munus, filius pius, ſed ita datum, ut ad tempus eo frueteris, non ut perpetuo tuum eſſet. Sic enim tecum conſidera vir ſapientiſſime, imo ſic pariter conſideremus. Siquis princeps ſummi precii ſummæque artis tabulam nobis dediſſet utendam, utrum eam, quandocunque collubitum fuerit repoſcenti ſereno vultu reddemus, gratias inſuper agentes, an triſtes ad hunc modum cum eo expoſtulabi-

labimus? O te crudelem, quam precioſo munere nos ſpoliaſti, quantam voluptatem nobis ademiſti, quam cito rem tam egregiam nec opinantibus eripuiſti. Nonne is optimo iure, tum ingratis querimoniis ad hunc reſponderit modum? Hoccine præmii pro meo officio reporto? Itane nihil meminiſtis, niſi hoc tantum quod belliſſimam tabulam amiſiſtis? Excidit animo, gratis & ultro commodaſſe me? vos tot iam dies mea benignitate paviſſe oculos, animum oblectaſſe? Quod dedi, benignitatis erat: quod repoſco, meo iure facio, vobis aliquid ex me lucri fuit, iacturæ nihil fuit, niſi quod veſtro vitio id eſſe proprium fingebatis, quod erat cõmodatitium. Proinde perire vobis videtur, quod repetitur: immo quo precioſior, quo iucundior ea res fuit, quam utendam permiſi, hoc magis atque magis mihi debetis. Nec ante tempus repetitũ videri oportet, quod citra iniuriam poterat non committi.

mitti. Hæc ratio ſi nullo pacto refelli poterat, cogita quanto iuſtius natura dolorem ac querelas noſtras huiuſmodi ſermone poſſit reprehendere? Atque his nimirum rationibus, dolorem noſtrum leniri conveniebat, etiamſi mors totum hominem tolleret, neque quicquam noſtri poſt funus ſupereſſet. Nunc ſi ſaltem hoc credimus, de quo nihil addubitavit Socrates ille Platonicus, videlicet hominem ipſum animum eſſe, corpus hoc nihil aliud eſſe, quam animi vel organum, vel domicilium, aut ut verius dicam, ſepulchrum & carcerem, unde cum emerſerit, tum demum ſui iuris eſſe, multoque quam antea felicius vivere, quid eſt quod mortem incuſemus, quandoquidem uſque adeo non perit ille qui moritur, ut tum denique naſci videatur potius? Et nobis animo frui licet, quod oculis non cernimus, nihilo ſecius quam amicis abſentibus cogitatione frui ſolemus. Et haud ſcio,

Tranſitio.

an

an aliquanto ſuavius, quam ſi eos coram oculis conſpiceremus, propterea quod corporum convictus, non raro nobis offenſarum materiam conſuevit miniſtrare, & conſuetudinis aſſiduitas, amicitiæ iucunditatem nonnihil imminuere. Eius rei ſi deſideras exemplum, an non ſat argumento ſunt Apoſtoli, qui tum demum vere frui Chriſto, vereque amare cœperunt, poſtea quam illis corporea præſentia fuiſſet adempta? Sic eſt profecto, bonorum amicitia animorum non corporum coniunctione conſtat. Qui vere amant, animos amant, non corpora. At animorum copulam nulla vis, nulla temporum, nulla locorum intercapedo poteſt dirimere. Porro nimis quam puerile eſt, amicum periſſe putare, ſimul atque ſub oculis eſſe deſierit. Tu quoties libebit, filium tibi cogitatione ſermonibuſque præſentem reddes: ille viciſſim tui meminit, ſentitque penitus animi tui affectus, nonnunquam

& in ſomnis occurſabit patri, & arcanis quibuſdam modis animi utriuſque ſeſe complectentur & confabulabuntur. Quid autem prohibet, quo minus iam nunc imagineris cum illo te vivere, qui cum paulo poſt es victurus? Quantulum enim eſt hoc omne quod vivimus? Sed hactenus iis remediis ſum uſus, quibus cum Ethnico quolibet agere poteram. Nunc quid pietas, quid Chriſtiana fides à nobis impetrare debeat, paucis conſideremus. Iam primum ſi maxime miſera mors eſſet, tamen oportebat boni conſulere, quod nulla via corrigi poterat. Rurſum ſi totum extingueret hominem, æquius tamen ferenda, quod tot huius vitæ calamitatibus finem imponat. Porro ſi animum originis æthereæ, gravi corporis ergaſtulo liberat, propemodum etiam gratulandum iis, qui è vita deceſſerint, & in felicem illam libertatem poſtliminio redierint. Nunc vero cum haud dubie pias animas

Tranſitio per epilogum.

ex

ex huius vitæ procellis ad immortalitatis portum tranſmittat, ac ne pilum quidem hominis perimat, quippe corporibus quoque ad immortalitatem aliquando revocandis, utrum quæſo lugere, an magis gratulari convenit ei, quem ex hoc turbulentiſſimo vitæ pelago, in tranquillam illam immortalitatis ſtationem mors matura tranſuexerit? Age pauliſper huius vitæ (ſi modo vita eſt appellanda) ſordes, ęrumnas, pericula in unum congere: rurſus è diverſo eius vitæ commoda, quæ pios hinc ereptos manent compone, & facile videbis, hoc homine nihil eſſe iniuſtius, qui ſummum bonum, ad quod unum nati conditique ſumus, perinde quaſi maximum malum deploret. Orbum te clamitas, cum filium cœlo genueris, cuius ceu numinis cuiuſdā memoriam, ut ſacroſanctam venerari poſſis, qui cœlitus tui curam agens, res tuas ceu dexter aliquis Deus bene fortunare valeat. Neque enim

ille, aut non ſentit res mortalium, aut ſolitam in patrem pietatem una cum corpore depoſuit. Vivit profectò, mihi crede, vivit ille, adeſtque præſens nobis, & hoc ipſum noſtrum colloquium audit ſentitque, ac fortaſſis hunc ipſum luctum noſtrum ridet ac damnat. Quod ni corporum horum moles obſiſteret, fortaſſis & audiremus eum lachrymas noſtras huiuſmodi dictis increpantem. Quid iſthuc eſt quod agitis? Quid ſenectutem veſtram inutili, ne dicam amenti luctu conficitis? Quid iniquiſſimis querimoniis, fatum, fortunam, mortem in ius trahitis? An mihi ex iſtius vitæ malis exempto, & in hanc felicitatem evecto invidetis? Sed bona verba. Non invidet nec paterna pietas, nec amicitiæ candor. Verum quid aliud ſibi vult iſta comploratio? An lachrymis dignum cenſetis, quod è ſervitute in libertatem, de ęrumnis ad felicitatem, de caligine in lucem, de periculis in tutum, de morte ad vitam,

Proſopopœia.

tam, de morbis ad immortalitatem, de tot malis ad ſummum bonum, de caducis ad æterna, de terrenis ad cœleſtia, denique quod ab hominum colluvie ad angelorum contubernium ſum traductus? Iam appello veſtros iſtos animos. Quæſo, per veſtram in me pietatem, ſi vobis eſſet in manu, me ad iſtam revocare vitam, num eſſetis revocaturi? At quo tandem flagitio tantum odium commerui? Si revocari nolitis, quorſum attinent iſtæ querelæ, non ſolum inutiles, ut dixi, verumetiam impiæ? Porro niſi me immortalitas iamdudũ omnis doloris expertem reddidiſſet, ego viciſſim veſtras iſtas lachrymas, aliis lachrymis deflerem, & tam craſſam animi veſtri caliginem commiſerarer. At noſtram ipſorum vicem deploramus, inquitis. Verum iſthuc ſane haud amantiũ eſt, ſed ad ſeſe reſpicientium, & vel alieno incommodo ſuis rebus conſulere volentium. Sed age quid tandem iſthuc iactu- *Confutatio.*

ræ eſt,quod mea mors vobis attulit? an quod conſpectu meo frui non licet? Atqui nihilo ſecius interim memoria noſtri frui licet, tanto quidem felicius, quanto tutius. Nā id quod res eſt, exiſtimate me malis omnibus præreptum, quęcunque in vita homini poſſunt accidere, & quorum magnam partem veſtra vivacitas experta eſt. Non eſt qui vobis obſequium exhibeat, ſed eſt qui apud Deũ Opt. Max. pro veſtra ſalute patronum agat, ut ſedulum, ita & efficacem. Denique quantulum hoc momenti eſt, quod noſtram dirimet conſuetudinem? Vos modo pro veſtra virili date operam, ut pie peracta vitæ fabula, mors dignos reperiat, qui huc traducamini. Hæc, inquam, ſi nobis loqueretur filius, nonne merito noſtri luctus nos pudeſceret? His ferme rationibus, animi mei vulnus lenire ſoleo, quę tibi cõmunia facere volui, nõ quod his remediis magnopere egeres: ſed arbitratus ſum congruere, ut

qui

qui cum mihi luctus eſſet communis, cum eodem & conſolationem communicarem. Cæterum ut quæ fuſius diſſerta ſunt, in epilogum contraham, hoc pacto effervescentem animi tui dolorem coërcebis. Mortuus eſt filius. genueras mortalem. Tanto bono privatus ſum. reddidiſti ei qui gratis dederat. Gravis orbitas. levius ferendum, quod aliqua ſarciri poteſt. Patrem deſtituit. quid prodeſt flere, quod mutari non poteſt? aut cur anxie deplores, quod tibi cum tot hominum milibus commune eſt? Sed interitum filii non poſſum non flere. quidvis potius quam perit, qui bene moritur. At occubuit immatura morte. nulla mors non matura recte morienti. Ante diem vivere deſiit. Nullus cuiquam certus dies. In ipſo ævi flore extinctus eſt. tum optimum eſt mori, cum vivere eſt ſuaviſſimum. Obiit adoleſcens. hoc pluribus vitæ malis ſubductus eſt. Optimum amiſi filium. gaude quod talem habueris.

Epilogus.

ris. Innocens è vita deceſſit. Nulla mors magis optanda, minus deploranda. Sed interim filio frui non licet. at animo licet, & mox ipſo totus toto frueris. Si quid noviſti rectius iſtis, candidus imparti. Si non, his utere mecum, ac bene vale, quod quidem vult etiam ipſe filius.

FINIS.

Digitized by Google

Desiderii
Erasmi
Roterodami
Concio de
Puero Iesu,
Pronunciata à puero in ſchola Colletica, olim inſtituta Londini.

Digitized by Google

DESIDERII ERASMI

Roterodami

CONCIO DE PUERO IESU.

PUer apud pueros verba facturus de ineffabili puero Ieſu, non optarim mihi Tullianam illam eloquentiam, quæ brevi atque inani voluptate aures deliniat. Quantum enim abeſt Chriſti ſapientia à ſapientia mundi (abeſt autem immenſo intervallo) tantum oportet Chriſtianam eloquentiam à mundana differre eloquentia. Sed illud una mecum ardentibus votis impetretis velim, ab optimi Ieſu optimo patre Deo, à quo ceu fonte bonorum omnium ſumma proficiſcitur, quique ſolus fœcundo illo ſuo ſpiri-

ſpiritu linguas infantium reddit diſertas, vel è lactentium ore laudem abſolutam depromere ſolitus: ut quemadmodum omnis noſtra vita non alium exprimere debet, quam ipſum de quo dicturi ſumus Ieſum, ita & oratio noſtra illum ſapiat, illum referat, illum ſpiret, qui & verbum eſt patris, & verba vitæ ſolus habet, cuius ſermo vivus, & efficax penetrantior eſt quovis gladio ancipiti, ad intimos etiam cordis receſſus penetrans: utque ipſe de cuius ventre flumina promanant aquæ vivæ, non gravetur per organum vocis noſtræ veluti per canalem in omnium veſtrum animos influere: multoque gratiæ cœleſtis irrigare ſucco. Id ita futurum confido commilitones mei chariſſimi, ſi piis votis purgatas ac vere ſitientes aures adiungetis, eas videlicet aures, quas æternus ille ſermo requirens in Euangelio: Qui habet, inquit, aures ad audiendum audiat. Nos porro cur non audeamus

mus rem hanc arduam quidem illam, ſed tamen piam aggredi? præſertim ipſo adiutore Deo, in quo hoc plus poteſt mortalis infirmitas, quo minus ſuis vititur viribus, & in quo Paulus omnia ſe poſſe gloriatur. Iam vero cum tanto ſtudio flagrent iſti, qui mundanæ, hoc eſt, diabolicæ militiæ dedere nomina, ut ſuum quique ducem laudibus vehant: quid nobis prius, aut antiquius eſſe debet, quam ut præceptorem, vindicem, imperatorem noſtrum Ieſum, ac eundem quidem omnium, ſed tamen peculiariter noſtrum, id eſt, puerorum principem, certatim piis celebremus præconiis. Hunc in primis cognoſcere ſtudeamus, cognitum laudemus, laudatum amemus, amatum exprimamus atque imitemur, imitantes eo fruamur, fruentes immortali felicitate potiamur. Sed in tam ubere, tamque immenſa rerum copia, unde, quæſo, initium, aut ubi finem noſtra reperiet oratio? cum is de quo loqui

Pueris puer Ieſus laudādus.

qui paramus, fons ſit, vel (ut verius dicam) Oceanus bonorum omnium. Verum ut ipſe natura incomprehenſus & infinitus, tamen ſeſe velut in arctum cohibuit contraxitque, itidem & noſtra oratio in explicandis eius laudibus, quæ modum neſciunt, modum tamen ipſa ſibi faciat oportet. Equidem tria potiſſimum eſſe video, quæ vel diſcipulorum, vel militum animos ſolent ad gnaviter agendum inflammare, ea ſunt ducis admiratio, amor, & pręmium. Itaque quo præceptori noſtro ac duci Ieſu ſtudiis alacrioribus pareamus, agedum ſingulatim hæc in eo pia curioſitate conſideremus. Primo loco quam ſit ſuſpiciendus undique ac ſtupendus, deinde quantopere diligendus, atque ob id imitandus: poſtremo quam ingens dilectionis fructus. Ac mos quidem eſt rhetorum in hoc dicendi genere, illuſtrium principum adhibere exempla, videlicet quo collatione creſcat is quem conantur laudibus

bus attollere. Verum imperator noſter uſque adeo ſuperat omne celſitudinis humanæ faſtigium, ut quicquid quantumvis egregium adhibueris, tenebras admoveris, non lucem. Cuius enim imagines ac natalium ſplendor non videatur eſſe fumus, ſi cum Ieſu componas, qui quidem ineffabili, immo etiam incogitabili ratione Deus à Deo ſemper abſque tempore naſcitur, æterno ſummoque parenti per omnia æqualis? Quanquam huius vel humana nativitas nonne facile regum omnium claritatem obſcuraverit? Quippe qui ſtupente rerum natura, auctore patre, afflante ſpiritu, pronubo angelo, citra virilem operam, virgo de virgine cœlitus gravida, natus eſt homo in tempore, & rurſum ita natus homo, ut neque Deus eſſe deſineret, neque ſordium noſtrarum quicquam omnino contraheret. Iam vero quid eo fingi poteſt amplius, qui infuſus per omnia, nullo tamen loco cohibitus,

Clari-
tudo
nataliũ
Chriſti.

in

in ſeipſo manet immenſus? Quid illo ditius, qui ſummum illud eſt bonum, à quo bona promanant omnia, nec tamen ipſe diminui poteſt? Quid illuſtrius eo, qui ſplendor eſt paternæ gloriæ, quique ſolus illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum? Quid illo potentius, cui pater omnipotentens univerſam tradidit poteſtatem in cœlo & in terra? Quid efficacius eo, qui ſimplici nutu condidit univerſa, ad cuius iuſſum ſileſcit mare, vertuntur rerum ſpecies, fugiunt morbi, concidunt armati, pelluntur dæmones, ſerviunt elementa, ſcinduntur petræ, reviviſcunt mortui, reſipiſcunt peccatores, denique novantur omnia? Quid auguſtius eo, quem admirantur ſuperi, tremunt inferi, medius hic orbis ſupplex adorat, ad cuius comparationem ſummi reges nihil aliud quam vermiculos eſſe ſeſe confitētur? Quid eo fortius atque invictius, qui ſolus mortem aliis invictam, ſua morte

morte devicit, ac Satanæ tyrannidem cœleſti virtute demolitus eſt? Quid triumphantius eo, qui perfractis ac ſpoliatis inferis, tot piis comitatus animabus, victor cœlos adiit, ibique ſedet ad dexteram Dei patris? Quid illo ſapientius, qui tam admirabili ratione cuncta condidit, ut vel in apiculis, tot tantaque ſuæ ſapientiæ reliquerit miracula? quique tam ſtupendo rerum ordine atque harmonia nectit, continet, adminiſtrat univerſa, obiens omnia, nec tamen à ſeipſo diſcedens, omnia movens ipſe immotus, omnia concutiens ipſe tranquillus: poſtremò in quo id quod ſtultiſſimum eſt, univerſam mortalium Sophorum ſapientiam longo ſuperat intervallo. Cuius debet nobis eſſe gravior auctoritas, quam eius de quo pater ipſe palam eſt teſtificatus? Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi complacui, ipſum audite. Quid æque reverendum, atque is cuius oculis perſpicua ſunt omnia? Quid perinde

inde formidandum atque ille, qui ſolo nutu poteſt & animam & corpus in tartara mittere? Quid autem formoſius eo, cujus vultum intueri ſumma eſt felicitas. Denique ſi multis precium addit antiquitas, quid illo antiquius, qui nec initium habet, nec finem eſt habiturus? Sed fortaſſe magis convenerit, ut pueri puerum admiremur, quandoquidem hic quoque ſtupendus occurrit, uſque adeo quod illius eſt infimum, ſublimius eſt iis quæ ſunt apud homines excelſiſſima. Quantus erat ille quem infantulum vagientem, pannoſum, abiectum in præſæpe, tamen cœlitus canunt angeli, adorant paſtores, adorat & quæ genuit, agnoſcunt bruta animantia, indicat ſtella, venerantur magi, timet Rex Herodes, trepidat omnis Hieroſolyma, ſanctus amplectitur Symeō, vaticinatur Anna, in ſpem ſalutis eriguntur pii. O humilem ſublimitatem, & ſublimen humilitatem! Si nova miramur, quid ſimi-

le

le unquam aut factum, aut auditum, aut cogitatum? Si magna ſuſpicimus, quid noſtro Ieſu modis omnibus amplius, quem nulla creatura poſſit vel exprimere voce, vel cogitatione concipere. Huius magnitudinem qui velit oratione complecti, is multo ſtultius agat, quam ſi conetur vaſtiſſimum Oceanum anguſto exhaurire cyatho. Adoranda eſt eius immenſitas magis quam explicanda, quam vel hoc ipſo magis mirari convenit, quo minus aſſequimur. Quid ni nos id faciamus, cum magnus ille præcurſor indignum ſeſe pronunciet, qui corrigia calciamentorum eius ſolvat? Agite igitur pueri ſuaviſſimi, hoc inclyto puero Ieſu præceptore, hoc tam inſigni duce, ſancta ſuperbia gloriemur, huius ſublimitas nobis ad pie audendũ animos addat, in hoc uno nobis ipſi placeamus, ut exiſtimantes illius omnia nobis eſſe communia, noſipſos meliores arbitremur, quam qui ſemel tali addicti imperato-

Adorãda potius quã explicãda maieſtas Ieſu.

perato-

peratori, mundo, vitiiſve, ſordidiſſimis utique dominis, ſerviamus.

Secunda Pars.

SEd admirantur, & contremiſcunt etiam dæmones, amant ſoli pii. Quamobrem altera huius orationis pars, ut propius ad vos pertinet, ita eſt attentioribus auribus accipienda, videlicet quot nominibus Ieſus ſit nobis amandus, vel redamandus magis, ut qui nos & nondum conditos ante omne tempus amarit in ſe, in quo iam tum erant omnia. Itaque nativa ſua bonitate cum nihil eſſemus, nos finxit: finxit autem non quodvis animal, ſed hominem, & finxit ad ſui ipſius imaginem, hoc eſt, ſummi boni capaces, ac ſacro ſui oris afflatu ſpiritum vitalem indidit. Ad hæc cæteris animantibus imperio noſtro parere iuſſis, quinetiam angelis in noſtri tutelam deſignatis, latiſſimam hanc ac pulcherrimam mundi fabricam noſtris

Creavit nos.

ſtris addixit uſibus. In qua nos velut in admirabili quodam theatro conſtituit, ut in rebus creatis opificis ſapientiam admiraremur, bonitatem amaremus, potentiam veneraremur, quoque id magis fieret, tot animi dotibus ornavit, tam perſpicaci ingenii lumine condecoravit. Quid hoc animante fingi poterat, vel admirabilius, vel felicius? Sed ô ſemper felicitatis comitem invidiam. Rurſum ſerpentis aſtu in peccatum, hoc eſt, pluſquam in nihilum relapſus eſt miſer. Sed hic tu rurſum optime Ieſu, quã ineffabili conſilio, quam inaudito exemplo, quam incomparabili charitate tuum figmentum reſtituiſti? Nam ita reſtituiſti, ut labi propemodum expedierit, eamque culpam quidam non abſurde felicem vocaverit. Omnia debebamus conditori, at reparatori pluſquam omnia debemus. Ultro temetipſum è regno patris in hoc noſtrum exilium demiſiſti, ut nos è paradiſo exactos, cœli cives

Dignitas hominis.

Digitized by Google

cives redderes : noſtram humanitatem aſſumpſiſti, ut nos in tuæ divinitatis conſortium aſciſceres: noſtrum hunc limum induiſti ut nos immortalitatis gloria veſtires: noſtra tectus forma, nobiſcum in hoc calamitoſo mundo complures annos agere voluiſti, ut vel ſic in tui raperes amorem: nūdus in hanc lucem, imo noctem emerſiſti, nobiſcum atque adeo pro nobis vagiſti, ſitiſti, eſuriſti, alſiſti, æſtuaſti, laboraſti, delaſſatus es, egūiſti, vigilaſti, ieiunaſti, tot malis noſtris obnoxius eſſe voluiſti, ut nos ab omnibus exemptos malis, in tui, hoc eſt ſummi boni communionē aſſereres. Deinde per omnem ſanctiſſimæ vitæ tuæ ſeriem, quam efficacibus exemplis animos noſtros inflammas? quam ſalutaribus præceptis erudis ac formas? quam ſtupendis miraculis expergefacis, quā blandis monitis trahis? quam certis promiſſis invitas? ut non ſit alio commodior via ad te, niſi per teipſum, qui unus es via, veritas, & vita.

vita. Sed viam non indicaſti modo, verumetiam aperuiſti, dum pro nobis, vinciri, trahi, damnari, rideri, cædi, conſpui, vapulare, probris affici, demum in ara crucis agnus ſine macula immolari voluiſti, ut nos tuis vinculis ſolveres, tuis ſanares vulneribus, tuo lavares ſanguine, tua morte ad immortalitatem eveheres. In ſumma totum te nobis impendiſti, ut tui (ſi fieri poſſet) iactura nos perditos ſervares: vitæ redditus, toties tuis apparuiſti, atque illis intuentibus patrem repetiſti, ut membra confiderent eo ſe perventura, quo caput iam præceſſiſſe conſpicerent: deinde quo magis confirmares amicos, patre placato, egregium illud perpetui amoris tui pignus miſiſti, ſacrum illum ſpiritum, quo mortui mundo, longe verius ac felicius iam viveremus in te, quam noſtro hoc ſpiritu vivimus. Quæſo quid his ſummæ charitatis argumentis poterat accedere? Ne hæc quidem tam multa, tam magna

Miſſio ſpiritus ſancti.

gna flagrãtiſſimo tuo in nos amori ſat erat. Quis enim commemorare poſſit, quot martyrum mortibus nos ad huius vitæ cõtemptum animas? quot virginum exemplis ad continentiam accendis? quot ſanctorum monumentis ad pietatem ſolicitas? quam admirandis Eccleſiæ tuæ ſacramentis communis pariter ac ditas? ut conſolaris, erigis, armas, doces, mones, trahis, rapis, mutas, transformas nos arcanis tuis literis, in quibus vivas quaſdam tui ſcintillulas condi voluiſti, magnum amoris incendium excitaturas, ſi quis modo pia diligentia conetur excutere. Denique quam undique nobis obvius es; ne quando liceat obliviſci tui. Ad hæc quam paterne toleras peccantes, quam clementer recipis ad te redeuntes? nec imputas benefacta tua gratis, nec reſipiſcentibus noſtra imputas malefacta: ut ſubinde tacitis vellicas ac trahis inſtinctibus? ut emendas adverſis? ut allicis proſperis? ut

Peccãtes tolerat.

omnem

omnem moves lapidem? ut nuſquam ceſſat ardentiſſima charitas in fovendis, aſſerendis, tuendis, beandis nobis? Sed quam pauca de tam innumeris perſtrinximus commilitones? & tamen videtis quam ſit immenſus beneficiorum acervus. Eat nunc qui volet, & Pyladas, Oreſtes, Pirithoos, Theſeos, Damonas ac Pythias verbis phaleratis efferat, mera præ his nugamenta. Atque hæc quidem contulit ultro nihil promeritis, imo transfugis atque hoſtibus, & à quibus nihil omnino mutui beneficii redire poterat. Si mediocribus officiis homines ad amandum hominem accendimur, hunc conditorem, vindicem, ſic amantem, ſic promeritum, non ſaltem redamabimus? quandoquidem hanc ſolam gratiam ille à nobis repoſcit, quam tamen ipſam in noſtrum refundit lucrum. Adamas ſanguine molleſcit hircino: aquilæ, leones, pardi, delphines, dracones agnoſcunt ac referunt benefi- Redamemus Ieſum.

cium, & ô duritiam cordis humani pluſquam adamantinam, ſi tam inaudita charitate non miteſcit: ô ingratitudinem pluſquam beluinam, ſi tantorum meritorum poteſt oblivìſci: ô ſingularem impudentiam dicam an potius dementiam, ſi ſic conditus, ſic reſtitutus, ſic locupletatus, tanta obrutus beneficentia, ad tantas vocatus ſpes, quicquam amare poteſt, præter illum unum, in quo, & à quo ſunt omnia, quique nobis omnia ſecum impertit. Porro autem quanquam hæc mortalis omnis complectitur, tamen nos illi peculiariter debemus, propterea quod in noſtrum, hoc eſt, puerorum ordinem, ſingulari quadam propenſione atque indulgentia fuiſſe ſeſe pluribus declaravit argumentis. Primum quod ita ut erat vatum oraculis promiſſus, puer parvulus naſci voluit, cum eſſet immenſus. Præterea quod adhuc uteri virginei latebris incluſus, infantis item nondum nati geſtu, atque exultatione

Ieſus in pueros propenſus.

tione gaviſus eſt ſalutari. Deinde quod ſtatim innocentium puerorum ſanguine ſuam nativitatem voluit conſecrari, ut his quaſi velitibus, dux invictus bellum auſpicaretur. Adde his, quod inſtante morte triumphali Hieroſolymam veniens, puerorum occurſu atque officio decorari, puerorum voce ſuas laudes decantari maluit. Iam vero quam amantem, quamque ſolicitum puerorum patronum agit, cum matribus infantes ſuos offerentibus, ut Ieſu contactu conſecrarentur, diſcipulis ne poſſent admitti vetantibus indignans: Sinite, inquit, parvulos venire ad me. Neque vero pueris benedixit tantum, verumetiam negat ulli mortalium aditum patere in regnum cœlorum, niſi qui ad parvulorum formam deſcenderit, Rurſum quam amanter & illud? cum tam graviter deterret ab offendendis puſillis, affirmans magis expedire, ut molari ſaxo collo alligato præceps

in mare detur aliquis , quam ut unum quemlibet ex his parvulis offendat. Atque his quam inſigne addidit elogium ad puerorum commendationem ? Amen dico vobis, angeli eorum ſemper vident faciem patris. Gratias agit tibi tuus, tibique dicatus grex Ieſu præceptor, cui quæſo ut ſacras tuas manus ſemper admovere velis, & ab omni ſcandalo procul arceas. Quid illud? nonne magnum amoris indicium, cum puero in medio collocato, diſcipulis eum exemplum proponit? Niſi, inquiens, converſi fueritis, & efficiamini ſicut parvulus iſte, non intrabitis in regnum cœlorum. An non eodem pertinet? cum Nicodemo ſciſcitanti, qua via poſſit ad vitam immortalem pertingere, iubet ut renaſcatur, hoc eſt in puerum redeat. Uſque adeo Chriſto duci noſtro placuit infantia, ut ſenes etiam cogat repueraſcere, ſi modo velint in illius admitti conſortium, extra quem nulla ſalutis ſpes
eſt.

eſt. Neque vero à Chriſto diſſonat Petrus, cum admonet ut tanquam nuper editi infantes lac concupiſcamus. Neque diſcrepat Paulus, Filioli mei, inquens, quos iterum parturio, donec formatur Chriſtus in vobis. Idem parvulos in Chriſto lacte potat. Multa ſunt id genus loca in myſticis literis. Omnino Chriſtianiſmus nihil aliud eſt quam renaſcentia, quam repuеraſcentia quædam. Magnum igitur pueri, magnum pueritiæ ſacramentum, qua Ieſus tantopere delectatus eſt. Non contemnamus ætatem noſtram, quam verus ille rerum æſtimator tanti fecit. Tantum demus operam, ut eiuſmodi ſimus pueri, cuiuſmodi diligit Ieſus, diligit autem innocuos pueros, dociles, ſimplices: atque illud interim meminerimus, hanc Deo gratam pueritiam non in annis eſſe ſitam, ſed in animis: non in temporibus, ſed in moribus. Eſt enim præpoſterum quoddam nobiſq; magnopere fugiendum pue-

Pueritia præpoſtera.

rorum genus, qui mẽto levi, mente ſunt hirſuta, & ætate impuberes, vitioſa aſtutia ſenes ſunt. Eſt igitur novum quoddam pueritiæ genus, quod à Chriſto probatur, pueritia citra puerilitatem, & omnino ſenilis quædam pueritia, quæ non annorum numero conſtat, ſed innocentia, ſed ingenii ſimplicitate. An non id palam indicat Petrus cum ait, Deponentes igitur omnem malitiã, & omnem dolum, & ſimulationes, & invidias, & detractiones, ſicut modo geniti infantes ratiocinabile & ſine dolo lac concupiſcite, ut in eo creſcatis in ſalutem. Cur addidit rationabile? Nempe ut excluderet ſtultitiam, quæ huius fere ætatis conſuevit eſſe comes. Cur detrahit invidias, ſimulationes, ac reliqua id genus vitia, quæ ſenum ſunt quaſi peculiaria? nimirum ut intelligeremus Chriſti pueros ſimplicitate ac puritate æſtimari, non natalibus. Ad eundum modum & Paulus: Malitia, inquit, parvuli eſto-

Pueritia nova & Chriſtiana.

eſtote, ſenſibus autem perfecti. Quanquam eſt omnino in ipſa puerorum ætate nativa quædam bonitas, ac velut umbra quædam, ac ſimulachrum innocentiæ, vel ſpes potius atque indoles futuræ probitatis. Mollis, & in quemvis habitum ſequax animus, pudor optimus innocentiæ cuſtos, ingenium vitiis vacuum, corporis nitor, ac veluti flos quidam vernantis ævi, & neſcio quomodo quiddam ſpiritibus cognatum ac familiare. Neque enim temere fit, ut quoties apparent angeli, puerili ſpecie ſeſe offerant oculis: quin etiam magi, ſiquando ſuis incantamentis ſpiritum eliciunt, in puerile corpus feruntur accerſere: at quanto libentius ſpiritus ille divinus piis ac ſanctis evocatus votis, in huiuſmodi domicilia demigrabit: Ergo ad has naturæ dotes, ſi acceſſerit ſummi illius & abſoluti pueri imitatio, tum demum & grati in illum, & illo digni pueri videbuntur. Etenim ſic promeritum

In pueris nativa bonitas.

quis poſſit non amare? Verum enimvero ea veri amoris vis eſt, ut eius quem ames quam ſimillimus eſſe cupias. Quod ſi in nobis efficit amor humanus, quantum æmulandi ſtudium excitabit amor divinus, cui ille collatus vix amoris umbella eſt? Proinde ſi vere atque ex animo, non verbo tenus Ieſum amamus, Ieſum pro noſtra virili conemur exprimere, vel potius in illum transformari. Quod ſi virum aſſequi non poſſumus, ſaltem pueri puerū imitemur. Quanquam hoc ipſum facinus eſt haud quaquam puerile, imo ſenilibus etiam viribus maius, ſed quod fere nuſquam ſuccedat felicius quam in pueris. Etenim quoties negocium ab humano pendet præſidio, tum robur, ætas, ſexus expenditur: verum ubi gratiæ res agitur, non naturæ, tum hoc efficacius exerit ſeſe miraculum ſpiritus, quo minus erat opis ac fiduciæ in carne. Denique quid dubitemus aut diffidamus ipſo formante, fingente

ac

ac transformante nos, quem conemur exprimere? Quis Danieli puero tantum addidit prudentiæ? quis puero Solomoni tantum tribuit ſapientię? quis tribus illis pueris tantum adiunxit tolerantiæ? quis puerum Heli, dignum divino fecit alloquio? quis Nicolao puero? quis Aegidio? quis Benedicto? quis Agneti? quis Cæciliæ? quis tot tam teneris virgunculis, tam maſculam atque invictam virtutem dedit? Profecto non natura, ſed gratia, & ubi minus ſuccurrit natura, ibi mirabilius operatur gratia. Hac igitur freti, magno animo ſtudium æmulandi puerum Ieſum capeſſamus, nec unquam oculos ab eo velut à ſcopo deflectamus. Abſolutum exemplar habemus, nihil eſt quod aliunde petere oporteat. Omnis illius vita, quid nos ſequi debeamus, clamitat. Quid autem docuit puer ille puriſſimus, de puriſſima virgine natus? niſi ut omnem huius mundi ſpurcitiam & inquinamenta vitemus,

Vbi minus natura, ibi mirabilius gratia operatur.

mus, atque angelicam quandam vitam iam nunc in terris meditemur, hoc eſt, id eſſe meditemur, quod illic ſemper ſumus futuri. Porro ſpiritus Ieſu cum omnes ſordes averſatur, & odit, tum præcipue beluinam illam, & prorſus homine indignam libidinē. Quid autem docuit nos, natus peregre, æditus in tuguriolo, abiectus in præſepe, pannis involutus? niſi ut ſemper meminerimus, nos hic paucorum dierum hoſpites eſſe, utque calcatis opibus, ſpretis mundi falſis honoribus per pios labores ad cœleſtem illam patriam expediti feſtinemus, in qua iam nunc animo vivamus oportet, etiamſi corporeis interim pedibus terram contingimus. Rurſum quid admonuit in Aegyptum aufugiens? niſi ut inquinatorum commercium modis omnibus devitemus, qui Ieſum in nobis, hoc eſt innocentiam, ac mundi neglectum, conantur extinguere. Quid vero docuit circumciſus, niſi ut omneis car-

Libidinē odit Ieſus.

carnis affectus, ad Chriſtum properantibus obſtrepentes amputemus, ac tanquam in nobis ipſis mortui, ſolo Iesu ſpiritu ducamur ac vegetemur? Quid docuit oblatus in templo, niſi ut totos nos ab ipſa iam infantia Deo, rebuſque ſacris dicemus conſecremuſque, ac protinus recenti adhuc mentis teſta Ieſum imbibamus? Neque enim ulla ætas ad diſcendam pietatem immatura eſt, immo non alia eſt magis tempeſtiva ad diſcendum Chriſtum, quam ea quæ mundum adhuc neſcit. Iam ipſi apud vos æſtimate pueri, puer ille ſic natus, ſic Deo dicatus, quam ſanctis ſtudiis totam pueritiam tranſegerit. Non ocio, non cibo, non ſomno, non ineptis luſibus, non ſtultis fabulis, non evagationibus, quemadmodum puerorum vulgus facit, ſed aut parentum obſequiis, aut ſacris orationibus, aut auſcultandis doctoribus, aut piis meditationibus, aut ſanctis ac ſeriis cum æqualibus pueris

pueris colloquiis. An non hæc, & multa ſimilia ſummatim complexus eſt ſanctus Lucas? cum ſcribit ad hunc modum. Puer creſcebat, & confortabatur plenus ſapientia, & gratia Dei erat in illo. An non palam videtis novum pueritiæ genus? De priſtinis pueris dictum eſt: Stultitia colligata eſt in corde pueri. De novo hoc auditis, plenus ſapientia. Quid adhuc ætatis inſcitiam prætexímus? cum audiamus non ſapientem, ſed plenum ſapientia puerum. Videte ut omnem rerum ordinem hic puer invertit, qui loquitur in Apocalypſi: Ecce ego nova facio omnia. Perditur ſapientia ſenum, ac prudentia prudentium reprobatur, ac pueri implentur ſapientia. Nimirum hoc nomine gratias agens patri, Quoniam, inquit, abſcondiſti hæc à ſapientibus & revelaſti ea parvulis. Porro ne ſtultam huius mundi ac fucatam ſapientiam affectaremus, protinus adiecit: Et gratia Dei erat in illo. Is vero demum

mum ſapit, qui mundo deſipit, & nil niſi Chriſtum ſapit. Is non è philoſophorum libris, non è Scoticis argutiis, ſed ſyncera fide cognoſcitur, ſpe tenetur, charitate devincitur. Iam vero quam multa docuit nos, ubi duodecim natus annos, à parentibus furtim ſubducit ſeſe, ne inter notos quidem, ac propinquos repertus, poſt triduum denique inventus eſt. Sed ubi tandem inventus? Num in circulis? num in choris? num in viis aut foro? Audite pueri, ubi repertus ſit Ieſus, relictis parentibus quodammodo fugitivus, & ubi vos verſari conveniat intelligetis. In templo, inquam, inventus eſt, in medio doctorum ſedens, audiens illos, ac viciſſim interrogans. Quid docuit nos Ieſus his tam admirandis factis? Nō dubium quin rem magnam, rem ſeriam, rem imitandam docuerit. Quid autem? quid? niſi ut grandeſcente in nobis Chriſto, quandoquidem & in nobis naſcitur, & habet ſuos æ-

Quæ doceat Chriſtus.

tatum

tatum gradus, donec occurramus in virum perfectum, & in menſuram plenitudinis eius. Ergo cum grandeſcit in nobis, docet ut naturales parentum & amicorum affectus in Deum transferamus, nihil hic amemus, nihil miremur, niſi in Chriſto, & Chriſtum in omnibus. Meminerimus nos verum patrem, patriam, cognatos, amicos habere in cœlis. Verum ne quis imaginetur hunc parentum neglectum, faſtum, aut inobedientiam ſapere, conſequitur, & erat ſubditus illis. Immo nemo ſuos parentes verius amat, nemo magis pie colit, nemo obſervantius morem gerit, quam qui ſic contemnit. Quid autem eſt ſedere in templo, niſi in rebus ſacris conquieſcere, & ad diſcendum animum ab omnibus tranquillum curis adferre? Nihil autem vitiis eſt turbulentius, & ocium ac quietem amat ſapientia. Iam à quo tandem nos gravemur diſcere, quam attentas aures præceptori præbere convenit,

Sedere in templo.

nit,cum puer ille cœleſtis, ſapientia Dei patris,in medio doctorum ſedeat,audiens viciſſim,ac reſpondens,ſed ita reſpondens,ut omnes eius ſapientiam admirarentur.Neque id mirũ, cum is eſſet ad quem omnis mundi ſapientia ſtulta eſt. Præclara res legum prudentia, egregia res philoſophiæ cognitio, ſuſpicienda res Theologiæ profeſſio, verum ſi quis Ieſum audiat, illico ſtulteſcunt omnia. At noſtra reſponſio, ſi ſapientiæ miraculum excitare non poteſt, certe ſapiat modeſtiam , ſonet innocentiam. Rurſum obſecro, quam morigeros, quam obſequentes nos eſſe decet parentibus ac præceptoribus , quos potiores velut ingenii parentes habemus,poſteaquam ille dominus omnium , cum à parentibus non intelligeretur,tamen ſubditus illis redierit in Nazareth. Debetur hoc pietati, debetur parentum reverentiæ, ut aliquoties illorum voluntati concedamus, etiamſi nos meliora viderimus.

Sed

Sed iam operæpretium eſt audire, quam apto fini Lucas Ieſu pueritiãm concluſerit: Et Ieſus, inquit, proficiebat ſapientia, ætate, & gratiã apud Deum, & apud homines. Quam multa, quam paucis nos docuit? Primum cum ætatis acceſſione, pietatis item acceſſionem oportere copulari, ne illud in nos iure dici poſſit, quod in hominum vulgus divus dixit Auguſtinus: Qui maior eſt ætate, maior eſt iniquitate. Neve in hoc pulcherrimo certamine unquam reſtemus, aut nos aſſecutos arbitremur: ſed in morem currentium in ſtadio à tergo relicta negligentes, in anteriora nitamur, ac ſemper à bonis ad meliora, à melioribus ad optima proficere conemur, donec ad metam, hoc eſt, huius vitæ finem perventum erit. Socrates admodum ſenex perinde quaſi nihil ſciret, ita ſemper & à quovis diſcere ſitiebat. Itidem & nos quo magis in Chriſto fuerimus, hoc minus nobis placebimus, ſi modo vere in illo

Cũ ætate pietas augeatur.

illo fuerimus progreſſi, adeo φιλαυτία peſtis eſt & ſtudiorum & pietatis, ac iuxta Fabium, præcox illud ingeniorum genus non temere pervenit ad frugem, vel eruditionis, vel innocentiæ. Equidem nec ordinem ocioſum eſſe puto, apud Deum, & apud homines, ut intelligamus in primis dandam operam, ut vita noſtra Deo placeat: id agentes, humanus favor ultro conſequetur. Nihil enim virtute pulchrius, nihil amabilius, quam laus hoc magis ſequi ſolet, quo minus appetitur. Paucis ut potuimus vobis expreſſimus exemplar pueri, quem & amare plurimum, & imitari ſtudioſiſſime debemus. Atque omnino tantum videbimur amare, quantum fuerimus imitati. Rurſum tanto plenius imitabimur, quanto amabimus ardentius. Proinde hoc ipſum ab illo quotidianis ac puris precibus flagitemus, ut vobis donet amore ſui flagrare, ſui ſimiles evadere, hoc eſt, caſtos, puros, incontaminatos, mites,

mites, ſimplices, tractabiles, expertes fuci, ignaros doli, neſcios invidiæ, parentibus morigeros, præceptoribus dicto audientes, mundi contemptores, rebus divinis addictos, piis literis intentos, nobis ipſis quotidie meliores, probatos ſuperis, gratos hominibus, odore bonæ famæ quam plurimos ad Chriſtum allicientes. Hæc, inquam, aſſidue flagitemus, hæc manibus pedibuſque conemur, dum habilis ætas, brevi alioqui fugitura. Etenim ſi recte monuit Fabius, optima ſtatim ac primo diſcenda, quid prius diſci debet, quam Chriſtus, quo nihil eſt melius? imo quid aliud diſcere oportet Chriſtianum, quam eum virum quem noſſe vita eſt æterna? quemadmodum ipſe teſtatur, patrem orans in Euangelio. Id ſi curabimus, utcunque pro virili gratiam referemus, tam ſingulariter de nobis merito, & illi referendo gratiam, ipſum nobis lucrifaciemus. Referemus autem hoc plenius,

Chriſtus primo diſcendus.

nius, quo vehementius redamabimus. Porro hoc magis illum redamabimus, quo magis vita ac moribus exprimemus. Iam quo magis exprimemus, hoc magis ipſo locupletabimur.

Tertia Pars.

AT interim nonnullis forſitan ſuccurret animo duram hanc eſſe militiam, repudiatis omnibus, cum Chriſto crucem tollere. Sed memineritis fratres dilectiſſimi, longe diverſam mundi & Chriſti eſſe naturam. Mundus ceu fucata meretrix, prima fronte blandus nobis, & aureus occurrit, poſtea quo ingrediare altius, quo propius inſpicias, hoc magis ac magis tetra, putrida, fellita ſunt omnia. E diverſo Chriſtus procul intuentibus durior apparet, dum cruces videmus, dum voluptatum ac vitæ contemptum. Verum ſi quis fidenti animo totum ſeſe in illum reiiciat, reperiet nihil eſſe mollius, nihil expeditius, nihil dulcius.

Mũdus ab initio blãdus.

cius. Niſi forte verum non dixit veritas in Euangelio, cum ait: Tollite iugum meum ſuper vos, & invenietis requiem animabus veſtris: iugum enim meum ſuave eſt, & onus meum leve. Hæc nimirum vere eſt ardua illa virtutis via, quam & olim tanto ante Chriſtum utcunque ſomniavit Heſiodus, primo aditu aſperior, progreſſu ſemper & facilior, & amœnior. Sed quid tandem aſperum videri poteſt, quo ad tam ingens, tam certum itur præmium? Si, iuxta ſapientis dictum, ſpes præmii minuit vim flagelli, quis in hac momentanea vita, non leve, non dulce iudicet, quo cœleſtem illam, & nunquam deſituram ſibi paret vitam, æternum regnare cum Chriſto, aſſidue ſummum illud intueri bonum, verſari in angelorum contubernio, ab omni malorum metu procul abeſſe? Quis oro tantum hoc præmium, non vel ſexcentis mortibus emptum velit? Atqui hoc tantum donativum pollicetur

Spes prçmii.

tur militibus ſuis imperator noſter Ieſus, qui neq; fallere poteſt, neque mentiri novit. Iam apud voſmetipſos expendite fructus æternitatem, ac magnitudinem, contra quam breve huius militiæ tempus, nimirum haud longius ipſa vita, quæ quid aliud eſt quam vapor ad exiguum tempus apparens, aut unius horæ ſomnium? Sed agedum de hoc interim inæſtimabili præmio ſileamus, atque inſpiciamus quam abunde magna mercede dux noſter militum ſuorum labores etiam in hac vita compenſet, quamque diſparem metant meſſem qui mundo militant, & qui merent ſub Chriſto Ieſu. Audiamus quid ipſi dicant impii in libro Sapientiæ: Laſſati ſumus in via iniquitatis & perditionis, ambulavimus vias difficiles, viam autem domini ignoravimus. Illectat mundus fucatis bonorum ſimulachris, quæ nihil aliud ſunt, quam mellita venena. Mox attractos, & velut inauctoratos, Deum immortalem,

talem,in quas curas,quas ſolicitudines,quas turbas,quæ diſpendia, quæ dedecora, in quam conſciæ mentis carnificinam, in quam infelicem exitum miſeros adducit? ut hic quoque iam abunde magnas impietatis pœnas dediſſe videantur, etiam ſi nulli conſequantur inferi. Atqui reiectis mundi fucis, in Ieſum hoc eſt ſummum bonum, omnem amorem, curam ſtudiumque transferunt, totique ab illo pendent: ii iuxta promiſſum Euangelicum, non modo vitam æternam poſſidebunt, verumetiam in hoc ſeculo centuplum accipient. Quid eſt autem accipere centuplum? Nempe pro fucatis bonis, vera: pro incertis, certa: pro fluxis, æterna: pro veneno tinctis, ſyncera: pro curis, ocium: pro ſolicitudine, fiduciam: pro turbulentia, tranquillitatem: pro diſpendiis, utilitatem: pro flagitiis, integritatem: pro conſcientiæ cruciatu, ſecretũ & ineffabile gaudium: pro turpi atque infelici exitu glorioſam

Centuplũ recipere.

rioſam ac triumphalem mortem. Spreviſti divitias amore Chriſti, in ipſo veros invenies theſauros: reieciſti falſos honores, in hoc longe eris honoratior: neglexiſti parentum affectus, hoc indulgentius fovebit te pater verus, qui eſt in cœlis: pro nihilo habuiſti mundanam ſapientiam, in Chriſto longe verius ſapies ac felicius: aſpernatus es peſtiferas voluptates, in ipſo multo alias invenies delicias. Breviter ubi arcanas illas, ſed & veras opes Chriſti, diſpulſa mundi caligine videris, omnia quæ prius arridebant, quæ ſolicitabant, ea non ſolum non admiraberis, ſed perinde ut peſtes quaſdam fugies, reiicies, averſaberis. Fit enim mirum in modum, ut ſimul atq; cœleſtis illa lux animos noſtros penitus attigerit, protinus nova quædam rerum omnium facies oboriatur. Itaque quod paulo ante dulce videbatur, nunc amareſcit: quod amarum, dulceſcit: quod horrendum, blanditur: quod blan-

Præſtigia mũdi Chriſtus diſſipat.

blandiebatur, horreſcit: quod ſplendidum ante, nunc ſordidum: quod potens, infirmum, quod formoſum, deforme: quod nobile, ignobile: quod opulentum, egenum: quod ſublime, humile: quod lucrum, damnum: quod ſapiens: ſtultum: quod vita, mors: quod expetendum, fugiendum, & contra. Ut repente mutata rerum ſpecie, nihil minus eſſe iudices, quam id quod eſſe videbantur. Ergo in uno Chriſto compendio ac vera reperiuntur omnia bona, quorum inanes ac mendaces imagines & umbras, ceu præſtigias mundus hic oſtendit, quas miſerum mortalium vulgus, tanto animi tumultu, tantis diſpendiis, tantis periculis per fas nefaſque perſequitur. Quam obſecro beatitudinem cum hoc animo conferre queas? qui iam liber ſit ab errore, liber ab affectibus, ſecurus, ſemper gaudens ob teſtimonium conſcientiæ, nulla de re ſolicitus, altus, ſublimis, ac cœlo proximus, iamque ſupra ſor-

tem

tem humanam, qui in Chriſto excelſiſſima petra nixus, omnes huius ſeculi fucos, tumultus, procellas ex alto rideat, negligat, vel potius commiſeretur. Quid autem timeat is, qui propugnatorem habeat Deum? ignominiam? at ſumma eſt gloria pro Chriſto ignominiam pati. paupertatem? at opum ſarcinam lubens abiicit, quiſquis ad Chriſtum properat. mortem? at ea maxime in votis eſt, per quam ſcit ſeſe ad immortalem vitam eſſe transmittendum. Qua de re ſit ſolicitus, cuius pater cœleſtis etiam pilos habet annumeratos? Quid autem cupiat is, qui in Chriſto poſſidet omnia? quid enim non commune membris & capiti? Iam vero quanta eſt hominis non modo felicitas verumetiam dignitas, vivum eſſe membrum ſanctiſſimi corporis Eccleſiæ, idem eſſe cum Chriſto, eandem carnem, eundem ſpiritum, communem cum illo habere patrem in cœlis, Chriſtum habere fratrem, ad communem

Chriſtus firmat.

cum illo hæreditatem deſtinatum eſſe, breviter iam non hominem eſſe, ſed Deum? Adde his guſtum quendam felicitatis futuræ, quem piæ mentes ſubinde percipiunt. Hæc nimirum viderat, hæc ſenſerat propheta, cum ait: Nec auris audivit, nec oculus vidit, nec in cor hominis aſcendit, quæ præparaſti Deus diligentibus te. Proinde chariſſimi ſodales ſi dabimus operam, ut vere Chriſti membra ſimus, iuxta illud propheticum dictum: Iuſtus ut palma florebit, etiam in hac vita perpetua quadam adoleſcentia vernabimus, non animo tantum, verum etiam corpore. Etenim quemadmodum floridus ille Ieſu ſpiritus in noſtrum ſpiritum redundabit, ita noſter viciſſim in ſuum corpus influet, & quoad fieri poteſt, in ſeſe transformabit. Nec poterit tantus animi ac corporis nitor veſtium ſordes ferre. Nam animus noſter habitaculum eſt Dei, animi domicilium eſt corpus: porro veſtis & ipſa corporis quo-

Guſtus felicitatis futuræ.

quodammodo corpus eſt. Ita fiet, ut capitis puritati totus homo reſpondeat, donec peracta hac vita ad immortalitatem traducatur.

EPILOGUS.

Agite igitur optimi commilitones, ad hanc tantam felicitatem ſummis viribus enitamur, ducem noſtrum Ieſum unum admiremur, quo maius nihil eſſe poteſt, imo ſine quo nihil eſt omnino magnum. Hunc amemus, quo nihil eſſe melius poteſt, imo extra quem nihil eſt omnino bonum: Hunc imitemur; qui ſolus eſt verum & abſolutũ pietatis exẽplar, extra quem quiſquis ſapit, deſipit: Huic uni inhæreamus, hunc unum amplectamur, hoc uno fruamur, in quo eſt vera pax, gaudium, tranquillitas, voluptas, vita, immortalitas. Quid multis, ſumma bonorum eſt omnium. Extra hunc nihil ſuſpiciamus, nihil amemus, nihil appetamus, huic uni placere

ſtudeamus. Meminerimus nos ſub illius oculis, & illius angelis teſtibus quicquid agimus agere: zelotypus eſt, nec ullas mundi ſordes patitur. Quare puram & angelicam in illo vivamus vitam, ille ſit nobis in corde, in ore, in omni vita. Hunc peritus ſapiamus, hunc loquamur, hunc moribus exprimamus. In illo negotium, otium, gaudium, ſolatium, ſpem, præſidium omne collocemus. Hic à vigilantium animis nunquam diſcedat, hic dormientibus occurſet. Hunc & literæ noſtræ, & luſus etiam ſapiant, per hunc & in hoc creſcamus, donec occurramus in virum perfectum, & gnaviter obita militia, perpetuum cum illo triumphum agamus in cœlis. Dixi.

Ode

ODE Dicolos diſtrophos, altero verſu heroico hexametro, altero Iambico dimetro, De caſa natalitia pueri IESU, deque paupere puerperio virginis deiparæ MARIÆ.

Ecquid adhuc veterum ſequimur ſpectacula rerum?
Huc huc frequentes currite.
Hac caſa, quæ lacera & ſtat agreſtibus horrida culmis,
Novum dabit ſpectaculum,
Quale nihil ſeclis proavi videre vituſtis,
Nihil videbunt poſteri.
Hic cuius tonitru telluſque tremiſcit & æther,
Teneris crepat vagitibus.
Hic orbis magni moderator maximus infans
Virginea mulget ubera.
His ego non ſtabulis auguſta palatia Romæ
Feliciora iudicem.
Non (operoſa licet) Solomonia templa, nec auream

 Lydi

Lydi tyranni regiam.
Salve clara domus, cœloque beatior ipſo,
Partus ſacrati conſcia,
Iure tibi Iovis invideant capitolia falſi,
Divis ſuperba ſaxeis.
Aegyptus ſancta invideat cunabula, monſtris
Finem datura turpibus.
Nec minus apta Deo es, quod hiantibus undique rimis,
Imbres & Euros excipis:
Quod lodicis egens, rigidoque incommoda fœno
Fœtus rubentes excipis.
Talia naſcentē decuere cubilia Chriſtum, ut
Abiecto loco Chriſtũ naſci decuit. *Qui dedocere venerit*
Faſtum, nullaque non ſuadentem turpia luxum.
Non hic renident purpura,
Sertave frondea, non imitantes fulmina teda,
Non menſa ſumptuoſior,
Nec ſtrepit officiis domus ambitioſa, nec alti

Fovent

Fovent puerperam thori.
Pannoſus iacet in duris præſepibus infans:
Divinus attamen vigor
Emicat, & patrios vagitu diſpuit ignes. Deus agnoſcitur.
Senſere præſentem Deum,
Quodque licet, puero iumenta tepentibus auris
Frigus decembre temperant.
Vpilio calamis iiſdem, quibus ante capellis,
Agreſte, ſed pium canit.
Aethereique chori volitant cunabula circum,
Vt menſibus vernis, apum
Degenerem ſimulac pepulere examina regem,
Regi novo faventibus
Applaudunt alis, ſublimemque agmine tollunt,
Sic turma cœlitum duci
Circumfuſa ſuo, gaudens ſtupet, atque iacentem
Pronis adorat vultibus,
Et natalitium ſonat ad præſepia carmen.

Coniunx pudicus interim,
Fuſus humi, magnum trepidus vene-
ratur alumnum.

Maria ipſa miratur.

Porro puella nobilis,
Pars bona ſpectacli, defixis hæret o-
cellis,
Primumque ſeſe non capit,
Seque ſuumque ſtupens genitrix vir-
guncula partum,
Nulli marito debitum.
At ſimul eiecit pietas materna ſtu-
porem,
Prædulce pignus corripit,
Ac modo porrectis cohibet vagire pa-
pillis,
Modo tepente frigidum

Officia puero exhibet.

Blanda fovet gremio, parviſque dat
oſcula labris.
Nunc pectori adprimit ſuo,
Nunc bleſo teneros invitat murmure
ſomnos.
Amabili invicem modo,
Lætam prole Deo videas geſtire pa-
rentem,
Prolem parente virgine.

EXPO-

EXPOSTULATIO IESU cum homine ſuapte culpa pereunte, Deſ. Eraſmo Roterodamo auctore.

CVm mihi ſint uni bona, quæ
vel frondea tellus,
Vel Olympus ingens continet,
Dicite mortales, quæ vos dementia
cepit?
Hæc aucupari ut unde vis
Malitis, quam de proprio depoſcere
fonte,
Adeo benigno, & obvio?
Mendaceſque iuvet trepido, miſero-
que tumultu
Vmbras bonorum perſequi?
Pauci me, qui ſum vera largitor &
auctor
Felicitatis, expetant?
Forma rapit multos, me nil formo-
ſius uſquam eſt,
Formam ardet hanc nemo tamen.
Suſpiciunt ceras, antiquaque ſtem-
mata multi,
At me quid eſt illuſtrius?
Vt qui ſim genitore Deo Deus ipſe
profectus,

Genitrice natus virgine.
Vnde ſit, ut mecum vix geſtiat unus & alter
Affinitatem iungere?
Maximus ille ego ſum cœlique ſolique monarcha,
Servire nobis cur pudet?
Dives item, & facilis dare magna, & multa roganti,
Rogari amo, nemo rogat.
Sumque, vocorque patris ſummi ſapientia, nemo
Me conſulit mortalium.
Ipſe ego ſum atherei ſplendorque decuſque parentis:
Me nemo ſtupet, aut ſuſpicit.
Sum firmus iuxta, ac iucundus amicus amico,
Me pariter, ac meas opes
Candidus, atque lubens charis impertio, nemo hanc
Ambit neceſſitudinem.
Sum via qua ſola cœli itur ad aſtra, tamen me
Terit viator infrequens.
Cur tandem ignarum dubitat mihi credere vulgus?
Aeter-

Aeterna cum ſim veritas.
Pollicitis cur ſtulte meis diffidere perſtas?
Cum ſit nihil fidelius.
Auctor ad hæc vitæ cum ſim unicus, ipſaque vita,
Cur ſordeo mortalibus?
Lux ego ſum, cur huc vertunt ſua lumina pauci?
Dux, cur gravantur inſequi?
Vivendi recte certiſſima regula ſolus,
Aliunde formas cur petunt?
Ipſe ego ſum ſolus vera, & ſine felle voluptas,
Quid eſt quod ita faſtidior?
Vnica pax animi, quin huc deponitis ægri
Curas edaces pectoris?
Si benefacta truces etiam meminere leones, Nobis benefecit.
Referuntque belluæ vicem,
Reſpondere feri merito didicere dracones,
Si meminit officii canis,
Si redamant aquilæ, redamant delphines amantem,

Cur

Cur efferatior feris?
Me, me non redamas homo? cui ſemel omnia feci,
Quem condidi, quem ſanguine
Aſſerui proprio, propriaque à morte recepi
Diſpendio vitæ volens.
Si bos agnoſcit dominum, ſi brutus aſellus
Agnoſcit altorem ſuum,
Cur me ſolus homo male gratus, noſſe recuſas,
Et conditorem, & vindicem?
Vnus ego hic tibi ſum cunctorum ſumma bonorum:
Quid eſt quod extra me petas?
Quorſum diſtraheris per tot diſpendia graſſans
Laborioſa inertia?
Sum placabilis, & pronus miſereſcere, quin hoc
Miſer ad aſylum confugis?
Idem iuſtus, & implacabilis ultor iniqui,
Cur non times offendere?
Corpus ego, atque animum nutu ſub tartara mitto,

Noſtri

Noſtri metus vix ullum habet.
Proinde mei deſertor homo ſecordia ſi te
Adducet in mortem tua,
Præteritum nihil eſt, in me ne reiice culpam;
Malorum es ipſe auctor tibi.
Nam quid adhuc ſupereſt? ſi te neque provocat ardens,
Suique prodiga charitas,
O bis marmoreum pectus, neque mitigat unquam
Adeo profuſa benignitas,
Si neque tantarum vel ſpes certiſſima rerum
Expergefacit, & allicit:
Si neque tartareæ cohibet formido gehennæ,
Nec ullus admonet pudor:
Immo ſi durant magis hæc, adduntque ſtuporem
Tam multa, tamque inſignia,
Vt facile immaneſque feras, chalybemque, petramque
Rigore victo molliant,
Quid faciat pietas, quibus artibus abſtrahat ultro

Devota morti pectora?
Invitum ſervare nec eſt mentis puto
ſana,
Et patria prohibet æquitas.

CARMEM IAMBICUM,

Sub perſona Pueri Ieſu Præſidentis Scholæ Coleticæ.

NOn invenuſto antiquitas ænigmate.
Studii magiſtram, virginem
Finxit Minervam, ac literarum præſides
Finxit Camœnas virgines:
Nunc ipſe virgo matre natus virgine
Præſideo virgineo gregi,
Et ſoſpitator huius, & cuſtos ſcholæ.
Adſunt miniſtri virgines
Pueros meos mecum tuentes angeli.
Mihi grata ubique puritas,
Decetque ſtudia literarum puritas.
Procul ergo ſacro à limine

Morum

Morum arceant mihi literatores
luem,
Nihil huc recipiant barbarum.
Procul arceant illiteratas literas,
Nec regna polluant mea.

SAPPHICUM.

COeperit fauſtis avibus precamur,
Semper augeſcens meliore fato,
Hic nova ſudor novus officina,
Auſpice IESU.
Hic rudis (tanquam nova teſta) pubes
Literas Graias, ſimul & Latinas,
Et fidem ſacram, teneriſque Chriſtum
Combibet annis.
Quid fuit læta ſobolem dediſſe
Corporis forma? niſi mens & ipſa
Rite fingatur, ſtudiiſque caſtis
Culta niteſcat?
Stirpe ab hac ſenſim nova pullulabit
Civium proles, pietate iuxta, ac
Lite-

Literis pollens, breviterque regno
Digna Britanno.
Ludus hic ſylvæ pariet futuræ
Semina, hinc dives nemus undequaque
Denſius ſurgens decorabit Anglum
Latius orbem.

IMAGO PUERI IESU in ludo literario, quem nuper inſtituit Coletus.

Diſcite me primum pueri, atque effingite puris
Moribus, inde pias addite literulas.

CARMEN PHALECIUM.

Sedes hæc puero ſacra eſt IESU,
Formandis pueris dicata, quare
Edico, procul hinc faceſſat, aut qui
Spurcis moribus, aut inerudita
Ludum hunc inquinet eruditione.

ALIUD.

ALIUD.

Quin hunc ad puerum pueri concurritis omnes?
Vnus hic eſt vitæ regula, fonſque pia.
Hunc qui non ſapiat, huius ſapientia ſtulta eſt,
Abſque hoc vita hominis mors (mihi crede) mera eſt.

FINIS.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

oogle